

www.e-rara.ch

M. Manilii Astronomicon

Manilius, Marcus

Londini, 1739

ETH-Bibliothek Zürich

Shelf Mark: Rar 4262

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-1164>

M. Manilii Astronomicôn liber secundus.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

M. M A N I L I I

ASTRONOMICÓN

LIBER SECUNDUS.

Maximus Iliacae gentis certamina vates,
Et quinquaginta regum regemque patremque;
Hectoreamque facem, tutamque sub Hectore Troiam,
Erroremque ducis totidem, quot vicerat, annis
Iactati pelago, geminataque Pergama ponto;

5
Ulti-

Vulg. v. 5. INSTANTEM BELLI GEMINATA PER AGMINA.

V. 3. HECTOREAMQUE FACEM TUTAMQUE SUB HECTORE TROIAM. Vetus omnes, *Hectoreumque facit*. Versum adulterinum esse suspicor, nempe confictum ex i, 764.

Affaracum atque Ilum, totamque sub Hectore Troiam.

cuius pars prior in codicibus sic depravata est. *Castra ducum et caeli; ut hic Hectorsumque facit.*

V. 4. ERROREMQUE DUCIS TOTIDEM, QUOT VICERAT, ANNIS INSTANTEM, BELLI GEMINATA PER AGMINA, PONTO. Res, de qua agitur, constat; Ulixen tot annos consumpsisse in ponto, quot apud Troiam: ut Ovid. Amor. ii, i, 31.

Quique tot errando quot bello perdidit annos. et Art. Am. iii, 15.

Est pia Penelope, lustris errante duobus,

Et totidem lustris bella gerente viro. sed verba contaminatissima sunt. Quid enim est, *errorem instare ponto?* Dux ipse certe in-

stabat, non error. Quid denique est, *per agmina belli?* vel quid *agmina geminata?* Nemo quisquam, cui ullus harum literarum gustus est, haec sana esse credet. Pro belli, quod a Scaligero est, libri omnes bello. Repone,

Erroremque ducis totidem, quot vicerat, annis IACTATI PELAGO; geminataque PERGAMA ponto.

sententia clara, nullaque egens explicatione. Dicam modo, quod meis oculis vidi. Ovid. Heroid. xvii, 205.

An sequar, ut suades; laudataque Pergama visam.

Est in bibliotheca Collegii Trinitatis codex in membranis scriptus, qui a prima manu sic versum exhibet,

An sequar, ut suades; laudata per agmina visam.

Postea *per agmina* transversa linea inductum est, et superne emendatum *que pergama*. Vides id ipsum librario isti evenisse, quod nostris. Ceterum auctor in tribus prioribus versibus *Iliadae* Homeri vult, in his duobus *Odyssaeam*. Quot vicerat:

Ultimaque in patria captisque penatibus arma,
 Ore sacro cecinit: patriam cui Graecia, septem
 Dum dabat, eripuit: cuiusque ex ore profusos
 Omnis posteritas latices in carmina duxit,
 Amnemque in tenues ausa est diducere rivos, 10
 Unius secunda bonis. sed proximus illi.
 Hesiodus memorat divos divumque parentes,
 Et chaos enixum terras, orbemque sub illo
 Infantem, et primos titubantia sidera partus:
 Titanasque senes, Iovis et cunabula magni: 15
 Et sub fratre viri nomen, sine fratre parentis,
 Atque iterum patrio nascentem corpore Bacchum,
 Omniaque inmenso volitantia numina mundo.
 Quinetiam ruris cultus legesque novandi,
 Militiamque soli; quod colles Bacchus amaret, 20

Quod

Vulg. v. 7. QUI ET IURA PETENTI. 10. DEDUCERE. 14. PRIMUM
 CORPUS. 19. ROGAVIT.

vicerat annis; ut Caesar apud Lucanum i, 300.
decimo iam vincitis anno.

V. 7. PATRIAM QUI ET IURA PETENTI
 DUM DABAT, ERIPUIT. Hoc in hunc modum
 enarrat vir magnus: ait auctor, inquit, Ho-
 merum eripere patriam Ulixi, dum dat ei: nam
 et sero post viginti annos patriam ei reddit, et
 etiam tum a procis possessam: ergo potius ru-
 ra legi oportere quam iura: quod prius rus
 pervenerit Ulixes, ab Eumaeo subulco ibi re-
 ceptus. In corruptissima, ut nunc fertur,
 lectione, vix his meliora dici potuerunt. Sed
 aliud et toto pelago distans in mente erat auc-
 tori. Libri vetusti omnes sic habent,

patria quae iura petentem

Dum dabat eripuit.

Vossianus tantum, *patriam*. Ex his vestigiis
 sententiam ipsam indagavi, et statim verba vel
 ut iniussa se obtulerunt. Repone,

patriam CUI GRAECIA, SEPTEM

Dum dabat, eripuit.

Cui Homero Graecia septem patrias assignabat,

quarum nomina

*Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ios,
 Argos, Athenae;*

et septem assignando nullam ei certam reliquit.

V. 10. AUSA EST DEDUCERE RIVOS.
 Lege DIDUCERE: in hoc vocabulo semper
 errant nostri librarii. In priore versu *lances*
 vetusti omnes, aperto errore: nam iidem *pro-*
fusos habent: solus Gemblacensis *profusus*.

V. 14. INFANTEM, ET PRIMUM TITU-
 BANTIA SIDERA CORPUS. Quomodo vero
sidera primum erant *corpus*; cum ante illa ex-
 titerint *chaos, terrae, orbis*? Iuvant hic codi-
 ces vetusti, qui omnes habent *primos*, non *pri-*
imum. Repone,

Infantem, et PRIMOS titubantia sidera
 PARTUS.

V. 19. LEGESQUE ROGAVIT. Gembla-
 censis *notavit*, et pro varia lectione *rogavit*:
 ceteri vetusti *rogavit*; recentiores aliquot *roga-*
vit: omnes mendose. *Rogare* quidem *leges*
 recte

Quod fecunda Ceres campos, quod Pallas utrumque;
Atque arbuta vagis essent quod adultera pomis;
Silvarumque deos, sacrataque numina nymphas,
Pacis opus, magnos naturae condit in usus.

Astrorum quidam varias dixere figuras, 25
Signaque diffuso passim labentia caelo

In proprium cuiusque genus causasque tulere:
Persea et Andromeden poena, matremque dolentem,
Solantemque patrem; raptuque Lycaone natam,
Officioque Iovis cynosuram, lacte capellam, 30

Et furto cycnum, pietate ad sidera ductam
Erigenen, ictuque nepam, spolioque leonem,

Et

Vulg. v. 21. BACCHUS. 25. VARIAS QUIDAM. 28. ANDROMEDAE POENAS.
29. SOLVENTEMQUE—RAPTAMQUE.

recte dicitur: sed quid est *rogare cultus, rogare militiam?* Dedit auctor,

Quinetiam ruris cultus, legesque novandi.
Novatus ager; Cicero, et alii: sic Ovidius
Amor. i, iii, 9.

Nec meus innumeris renovatur campus aratris.
et Pont. iv, ii, 44.

Oblet at cultu terra novata suo.

Continuatur sententia usque ad *condit*: quod nescientes librarii verbum, quod deesse credebant, pro captu suo supposuerunt. Atqui nulum verbum praeteriti temporis hic locum habet: *memorat, condit*.

V. 21. QUOD BACCHUS UTRUMQUE.
Inepta repetitio; quod Bacchus colles amaret, quod Bacchus utrumque. Repone,

quod colles Bacchus amaret,
Quod fecunda Ceres campos, quod PALLAS utrumque.

Vitis amaret colles, segetes campos, olea utrumque, et colles et campos. Et hoc verum est. Lucretius v, 1371.

Prata, lacus, rivus, segetes, vinetaque laeta,
Collibus et campis ut haberent: atque olearum

Caerula distinguens inter plaga currere possit
Per tumulos et convalles camposque profusa.

Silius i, 237.

Nec Cereri terra indocilis, nec inhospita
Baccho,

Nullaque Palladia sese magis arbore tollit.

V. 23. SILVARUMQUE DEOS, SACRATAQUE NUMINA NYMPHAS. Nihil tale in Hesiodi *ἔργων*: et quomodo cederet in magnos usus naturae faunos et nymphas memorasse? verus est adulterinus.

V. 25. ASTRORUM VARIAS QUIDAM. Codices universi, *astrorum quidam varias*. Cur ab illis sine causa recedamus?

V. 28. PERSEA, ET ANDROMEDAE POENAS, MATREMQUE DOLENTEM. Vetusti codices *Perse*, novi *Persei*. Repone,

Persea et ANDROMEDEN POENA, matremque dolentem:

Ordo est, Persea, Andromeden, Cassiopeam, et Cephea, ad sidera ductos esse poena. Sic postea casu ablative, furto, pietate, officio, &c. Causas singulorum memorat, cur inter astra ponerentur. Poena, ut Noister v, 553. de Andromeda;

Servatur tamen in poena cultusque pudorque.

V. 29. SOLVENTEMQUE PATREM; RAP-
TAMQUE LYCAONE NATAM. Scali-
ger

Et morfu cancrum, pisces Cythereïde versa,
 Lanigerum victo ducentem fidera ponto.
 Ceteraque ex variis pendentia casibus astra 35
 Aethera per summum voluerunt fixa revolvi.
 Quorum carminibus nihil est nisi fabula caelum,
 Terraque composuit caelum, quae pendet ab illo.
 Quinetiam ritus pastorum, et Pana sonantem
 In calamos, Sricula memorat tellure creatus: 40
 Nec filvis silvestre canit, perque horrida motus
 Rura ferit dulces, musamque inducit in antra.
 Ecce alius pictas volucres, ac saecla ferarum,
 Ille venenatos angues, hic gramina et herbas

Fata:

Vulg. v. 39. PECORUM RITUS. 42. MUSASQUE—ARVA. 43. ET BELLA.

44. NATA PER.

ger in priore editione dederat *solantemque*, ex coniectura: quam tamen in secunda destituit. Male factum. Repone,

SOLANTEMQUE patrem; RAPTUQUE
 Lycaone natam.

Solatur Cepheus filiam vincam, non solvit.
 Et codex Venetus clare *solantemque*. Raptus, ut ceteri hic ablativi. Ita raptus Helenae, Ganymedis, Proserpinae, &c.

V. 39. QUINETIAM PECORUM RITUS, ET PANA SONANTEM. Libri veteres alio ordine ritus pecorum versu licet reclamante: unde facillima exoritur emendatio,

Quin etiam ritus PASTORUM et Pana sonantem.

Ritus pecorum aliud significarent, nempe vitam et victum pecudum. Claudian. vi Honorii, 152.

imperiumne Iovi legesne placerent
 Et vitae Romana quies; an iura perosus

Ad prisca pecudum damnaret saecula ritus?

Prudent. Symm. i, 80.

pecudes inter ritusque ferinos.

V. 42. MUSASQUE INDUCIT IN ARVA. Libri universi; Musamque inducit in arvas. Arva a Scaligero venit: et non placet cum praecesserit rura. Lego potius,

MUSAMQUE inducit in ANTRA,

in antris enim canere solebant pastores. Virgilius Eclog. i, 76.

posthac viridi proiectus in antro,
 Carmina nulla canam. et Ecl. v, 6.

Sive antro potius succedimus: aspice ut antrum

Silvestris raris sparsit labrusca racemis.

Claudianus:

Terpsichore facilem lascivo pollice movit
 Barbiton, et molles duxit in antra choros.

V. 43. ECCE ALIUS PICTAS VOLUCRES ET BELLA FERARUM. Sic infra iv, 224.

Nunc hominum, nunc bella gerunt violenta ferarum.

sed alienum hoc est a versus huius sententia. Repone,

Ecce alius pictas volucres AC SAECLA ferarum.

Lucretiana phrasus, ii, 1075.

Et varias hominum gentes, et saecula ferarum.

Ac omnes libri, non et.

V. 44. HIC NATA PER HERBAS FATA REFERT, VITAMQUE SUA RADICE FERENTES. Evolve, si potes, constructionis seriem. Refert fata nata per herbas, ferentesque vitam sua radice. Nihil in his fani est.

Repone,

hic

Fata refert vitamve sua radice ferentes. 45
 Quinetiam tenebris immerfum Tartaron atris
 In lucem de nocte vocant; orbemque revolvunt
 Interius versum, naturae foedere rupto.
 Omne genus rerum doctae cecinere sorores.
 Omnis ad accessus Heliconis semita trita est. 50
 Et iam confusi manant de fontibus amnes;
 Nec capiunt haustum, turbamque ad nota ruentem.
 Integra quaeramus rorantes prata per herbas,
 Undamque occultis meditantem murmur in antris;
 Quam neque durato gustarint ore volucres, 55
 Ipse nec aethereo Phoebus libaverit igni.
 Nostra loquar: nulli vatum debebimus orsa:
 Nec furtum, sed opus veniet; soloque volamus
 In campum curru: propria rate pellimus undas.
 Namque canam tacita naturam mente potentem: 60
 Infusumque deum caelo terrisque fretoque,
 Ingentem aequali moderantem foedere molem:
 Totumque alterno consensu vivere mundum,

Et

Vulg. v. 45. VITAMQUE. 46. ATRUM. 59. CAELUM—PRIVA. 60. NATURAE.

hic GRAMINA ET herbas

Fata refert vitamve sua radice ferentes.
 Herbas refert vel pestiferas vel salutiferas.

V. 46. TENEBRIS IMMERSUM TARTARON ATRUM. Veteres codices monstrose, *immensum tartara natram*: unde legerim concinnius paulo,

Quinetiam tenebris immerfum Tartaron ATRIS.

V. 59. SOLOQUE VOLAMUS IN CAELUM CURRU, PRIVA RATE PELLIMUS UNDAS. *Priva rate* ut Horatius Epist. i, i, 93. *locuples quem ducit priva triremis.*

Priva a Scaligero venit auctoritate, ut narrat, codicis Gemblacensis: sed et ille codex et omnes alii *propria* habent; quod reponendum. Porro illud *in caelum* mendose: corrigo,

soloque volamus

In CAMPUM CURRU, PROPRIA RATE pellimus undas.

Campus curru ut mare navi. Librarii caelum interpolant propter illud volamus. Quasi vero non omnibus poetis etiam in campo curru volitarent.

V. 60. NAMQUE CANAM TACITA NATURAE MENTE POTENTEM INFUSUMQUE DEUM CAELO. Quis ferre possit *deum* non

Et rationis agi motu: cum spiritus unus
 Per cunctas habitet partes, atque irriget orbem 65
 Omnia pervolitans, corpusque animale figuret.
 Quod nisi cognatis membris contexta maneret
 Machina, et imposito pareret tota magistro,
 Ac tantum mundi regeret prudentia censum;
 Non effret statio terris, non ambitus astris: 70
Haereretque vagus mundus, standoque rigeret:
 Nec vaga dispositos servarent sidera cursus;
 Noxve alterna diem fugeret, rursumque fugaret:
 Non imbres alerent terras, non aethera venti,
 Nec pontus gravidas nubes, nec flumina pontum, 75
 Nec pelagus fontes: nec staret summa per omnes
 Par semper partes aequo digesta parente:
 Ut neque deficerent undae, nec sideret orbis,
 Nec caelum iusto maiusve minusve volaret.
 Motus alit, non mutat opus. sic omnia toto 80
 Dispensata manent mundo, dominumque sequuntur.
 Hic igitur deus, et ratio quae cuncta gubernat,

Ducit

Vulg. v. 72. SUA. 73. NOXQUE. 78. SIDERA NOBIS.

non propria sed naturae mente potentem? Dedit auctor,

*Namque canam tacita NATURAM mente potentem,
 Infusumque deum caelo.*

V. 71. HAERERETQUE VAGUS MUNDUS, STANDOQUE RIGERET. Versus adulterinus a nebulone quodam intrusus. Quis sani capitis totum mundum vagum appellaverit? Mundi quoque iam habuimus versu abhinc altero. Nisi mundus, inquit, prudentia regeretur, vagus mundus haereret. Vides hominis ineptiam et infantiam.

V. 72. NEC SUA. Dedit auctor nec VAGA.

Vaga sidera sunt planetae: ut ii, 742. et iii, 101. Mox, versu sequente, lege NOXVE.

V. 78. UT NEQUE DEFICERENT UNDAE, NEC SIDERA NOBIS. Illud nobis a mala manu est; et itidem *sidera*. Sol enim et luna *sidera* sunt, et tamen in eclipsibus *deficere* dicuntur. Gemblacensis codex, *sidera orbis*; et superne pro varia lectione nobis: Venetus vero, *sidera et orbis*. Repone,

Ut neque deficerent undae, nec SIDERET ORBIS.

ut nec mare deficeret; nec ita exundaret, ut orbis sive terra infra mare sideret. i, 159.

Ultima subsedit *glomerato pondere tellus*.

L

V.

Ducit ab aethereis terrena animalia signis :
 Quae quamquam longo condit submota recessu ,
 Sentiri tamen , ut vitas ac fata ministrent 85
 Gentibus, ac proprios per singula corpora mores.
 Nec nimis est quaerenda fides. si temperat arva
 Caelum; si varias fruges redditque , rapitque :
 Si pontum movet , ac terris immittit et aufert :
 Atque haec seditio pelagus nunc fidere lunae 90
 Mota tenet, nunc diverso stimolata recessu,
 Nunc anni spatio Phoebum comitata volantem :
 Si submersa fretis , concharum et carcere clausa,
 Ad lunae motum variant animalia corpus ;

Et

Vulg. v. 84. COGIT. 85. MINISTRET. 87. MINUS—SIC. 88. SIC. 89. SIC—ET.
 90. PELAGI—SIDERA. 91. TENENT. 93. SIC.

V. 84. QUAE QUAMQUAM LONGO COGIT SUMMOTA RECESSU, SENTIRI TAMEN, UT VITAS AC FATA MINISTRET. Sentiri infinitivo modo absolute; hoc est, sentiri tamen fecit, vel possunt. Quem loquendi morem multis exemplis explicat doctissimus Gronovius Observ. ii, 14. ubi et recte legit MINISTRENT; prout codices habent univervi. Quae signa, licet hinc procul remota, sentiri tamen ut ministrent vitas &c. Unum restabat corrigendum: quorsum enim illud cogit? repono, Quae quamquam longo CONDIT submota recessu. Ut Noster ii, 374. Tertia convexo conduntur signa recessu.

V. 87. NEC MINUS EST QUAEERENDA FIDES. SIC TEMPERAT ARVA CAELUM. Quid est minus quaerenda? Scaliger emendabat, Comminus est quaerenda fides. Vitium acute vidit: in medicina ferenda deerravit. Repono, [arva.

Nec NIMIS est quaerenda fides. si temperat Non diu et magno labore quaerenda sunt argumenta: sponte se offerunt. Ceterum hic et in sequentibus sexies reponendum est si pro sic: pendet enim sententia, et progreditur argumentatio ad versum usque 105. Si illa omnia sunt, [caela?

Quis dubitet post haec hominem coniungere

V. 88. SIC VARIAS FRUGES—SIC PONTUM MOVET, ET TERRIS. Lege, si varias fruges—si pontum movet, ac. Ac libri veteres, non et.

V. 90. ATQUE HAEC SEDITIO PELAGI NUNC SIDERA LUNAE MOTA TENENT. Locus contaminatus; quem recte olim correxerat Scaliger; sed non satis constanter in sententia mansit:

Atque haec seditio PELAGUS NUNC SIDERE lunae Mota TENET.

Haec, inquit, seditio tenet pelagus, nunc lunae fidere mota, nunc solis. Tenet in codice Veneto est. Noster infra ii, 198.

Et quasi seditio caelum tenet.

Ceterum hoc sibi adoptavit Huëtius: nisi quod pelage legit, ut propius scilicet accedat ad pelagi. Atqui nihil opus est verbo Lucretiano: cum non Gemblacensis modo, sed et tres ceteri vetusti hic habeant pelagus.

V. 93. SIC SUBMERSA FRETIS. lege si submersa; ut in hoc loco etiam libri veteres.

V. 95. ET CUM DAMNA TUAS IMITANTUR, DELIA, VIRES. Quid hoc est, cum damna lunae imitantur vires lunae? Miror tam insignes doctrina et ingenio viros in re facilli

Et tua damna, tuasque imitantur, Delia, vires: 95
 Tu quoque fraternis si perdis in oribus ora,
 Atque iterum ex iisdem repetis: quantumque reliquit
 Aut dedit ille, refers; et fidus fidere constas:
 Denique si pecudes et muta animalia terris,
 Cum maneant ignara sui legisque per aevum, 100
 Natura tamen ad mundum revocante parentem,
 Attollunt animos, caelumque et sidera servant;
 Corporaque ad lunae nascentis cornua lustrant;
 Venturasque vident hyemes, reditura serena:
 Quis dubitet post haec hominem coniungere caelo, 105
 Cui xenium natura dedit linguamque capaxque

Inge-

Vulg. v. 95. CUM—TUAS. 96. SIC REDDIS CURRIBUS. 99. SIC.
 102. AC. 106. EXIMIAM.

cili haesisse. Non ad sequentia, sed ad priora haecreferuntur: Repone,

*Ad lunae motum variant animalia corpus;
 Et tua damna, tuasque imitantur, Delia, vires.*

Si ostrea, inquit, et conchae crescente luna crescunt succo; decrescente, decrescunt.

V. 96. TU QUOQUE FRATERNIS SIC REDDIS CURRIBUS ORA. Gemblacensis et Vossianus *curribus*; Venetus *curfibus*; Lipsiensis *cruribus*, et pro varia lectione *curribus*. Doctissimus Bullialdus, qui in hunc librum secundum notas scripsit, in postremam Scaligeri editionem receptas, sic legebat,

Tu quoque fraternis reddis sic oribus ora.

Et ingeniose quidem *oribus* reposuit: illa enim antitheta et argutiae apud Nostrum τὰ πόντια sunt. Sed emendatione excidit, cum mutato ordine sic necessario adscivit: cum, ut supra docui et res ipsa indicat, reponendum sit *si*. Quid quod *reddis ora*, et *repetis ora*, non sunt antitheta; quod auctor tamen sine dubio sectatus est. Lege,

Tu quoque fraternis si perdis in oribus ora,

Atque iterum ex iisdem repetis.

Perdit luna sua ora in fraternis oribus, cum in

interluniis sive lunae silentiis nobis non conspicitur; repetit ora a novilunio et deinceps. *Perdit et repetit* antitheta sunt: Ovid. Met. iv, 462.

Affiduae repetunt, quas perdant, Belides undas.

V. 99. DENIQUE SIC PECUDES. Iterum repone, si *pecudes*. Quod vero mox ait, *muta animalia manere sui ignara*, eleganter et vere dictum est. Seneca de Vita Beata c. 5. Eodem loco pone homines, quos in numerum pecorum et animalium redegit *bebes natura et ignorantia* sui. Deinde, versu 102, lege ET.

V. 106. EXIMIAM NATURA DEDIT LINGUAMQUE CAPAXQUE INGENIUM. Ad hoc Scaliger, *Subaudiendum*, inquit, τὸ *cui*. Horatius: nemo ut sit avarus, Se probet. *Subintelligendum* qui. Atqui nec apud Horatium, neque quemquam scriptorem subintelligi potest *cui* vel *qui*. Locus Flacci est Serm. i, i, 108. ubi omnes scripti editique habent, *nemon' ut avarus Se probet?* Non de nihilo est, quod libri hic vetusti omnes praeferant *eximium*, non *eximiam*. Neque sane in recepta lectione recte dicas *linguamque*, sed *linguam*. Si *que* addis, pro *eximiam* necessario subintuendum erit aliquod verbum, quod ad *linguam, ingenium,*

Ingenium, volucremque animum? quem denique in unum
 Descendit deus atque habitat, seque ipse requirit?
 Mitto alias artes, quarum haut permiffa facultas;
 Infidas adeo, nec noſtri munera cenſus.

110

Mitto, quod aequali nihil eſt ſub lege tributum.

Quo patet auctoris ſummam, non corporis eſſe.

Mitto, quod et certum eſt, et inevitabile fatum;

Materiaeque datum eſt cogi, ſed cogere mundo.

Quis caelum poſſet, niſi caeli munere, noſſe?

115

Et

Vulg. v. 109. EST. 114. SAT. 115. POSSIT—MUNERA NOSSET.

ingenium, animum communiter referatur. Hariolari hic liceat, et ex coniectura legere,

CUI XENIUM natura dedit linguamque capaxque.

Xenium, munus, donum, ξένιον; quod a Graecis ſumptum Latini uſurpabant. Vitruvius vi, 10. Graeci opulentes hoſpitibus advenientibus mittebant pullos, ova, olera, poma, reliquaſque res agreſtes: ideo pictores, ea quae mittebantur hoſpitibus imitantes, xenia appellaverunt. Inde Martialis Epigrammatum liber xiii, XENIA inſcribitur; et Epigrammate ibi tertio,

Omnis in hoc gracili xeniorum turba libello

Conſtabit nummis quattuor empta tibi:

Haec licet hoſpitibus pro munere diſticha mittas.

Apuleius Met. ii. Et mittit mihi Byrrbaena xeniola, porcum opimum, et quinque gallinulas, et vini cadum in aetate pretioſi.

V. 109. MITTO ALIAS ARTES, QUARUM EST PERMISSA FACULTAS. De huiusce loci ſententia in diverſa abeunt Scaliger et Bullialdus. Mihi ſanus eſſe non videtur, ſed ſic emendandus;

Mitto alias artes, quarum HAUT permiffa facultas.

Artes magicas intelligit, quarum facultas non permiffa, ſed legibus vetita erat: ergo *infidas* vocat, negatque eſſe ſui cenſus munera, quippe quas nec docere vult nec diſcere. Et tamen, ſi verae eſſe admittantur, unice probant quod hic probare ſtudet, hominem caelo coniunctum

eſſe, deumque in eum descendere et habitare. Sic Noſter ſupra i, 91.

Ne vulgata canam; linguas didicere volucrum,

*Conſultare fibras, et rumpere vocibus angues;
 Sollicitare umbras, inumquae Acheronta movere;*

In noctemque dies, in lucem convertere noctes.

V. 112. QUO PATET AUCTORIS SUMMAM, NON CORPORIS ESSE. Libri veteres, *Quo patet auctores ſumma.*

Voffianus ſolus ſummi. Bonincontrius interpolabat, auctores humani corporis eſſe. Quoquo vertas, ineptus eſt et adulterinus. Hoc voluit cuculus, mundum a deo creatore factum eſſe; non ab atomis Epicureis. Sed qualia verba ſunt? an auctor et corpus ſunt antitheta?

V. 114. MATERIAEQUE SAT EST COGI, SED COGERE MUNDO. Gemblacenſis *ſat eſt; ceteri veteres fatum eſt; recentiores, datum eſt. Reſte hoc, ut opinor. Nam ſat, licet priori verſus colo conveniat, non convenit ſecundo, ſat eſt mundo cogere. Repono igitur,*

Materiaeque DATUM eſt cogi, ſed cogere mundo.

V. 115. QUIS CAELUM POSSIT, NIſI CAELI MUNERA NOSSET. Gemblacenſis *poſſet. Repono,*

Quis

Et reperire deum, nisi qui pars ipse deorum est?
 Quisve hanc convexi molem sine fine patentis,
 Signorumque choros, ac mundi flammea tecta,
 Aeternum et stellis adversus sidera bellum
Ac terras caeloque fretum, subiectaque utrisque
 Cernere, et angusto sub pectore claudere posset?
 Ni tacitos animis stimulos natura dedisset,
 Cognatamque suae mentem vertisset ad ipsam,
 Et tantum dictasset opus? caeloque veniret,

I 20

Quod

Vulg. v. 117. ATQUE. 121. POSSIT. 122. TANTOS—OCULOS. 123. SUI.

Quis caelum POSSET, nisi caeli MUNERE, NOSSE.

Etiam Gronovius Observ. i, 11. recte coniecit, *munere nosse*: ut etiam Gatakerus ad Antoninum.

V. 117. ATQUE HANC CONVEXI. Vide seriem constructionis: *Quis posset nosse caelum, atque posset cernere molem convexi.* Sattine placet inconcinna illa repetitio *posset*, sub eodem nominativo? Repono,

QUISVE HANC CONVEXI MOLEM SINE SINE PATENTIS.

Atque obiter, ut scias quae fides librariis his habenda sit; neque mireris diffidasse si, spreto illis, auctori ipsi consulimus; omnes libri veteres hic habent,

Atque hanc convexi molem nisi sine parentis.

V. 120. AC TERRAS CAELOQUE FRETUM, SUBIECTAQUE UTRISQUE. Sic codices universi: sed recte olim Scaliger, *Non est*, ait, *Manilii versus iste, neque ullam sententiam habet.* Immo, inquit Huetius, *ait contra optimum ei inesse sensum: hominum scilicet ingenium, caelum et caelo subiectas terras ac maria, et quae mari ac terrae subiecta sunt, penetrare et cognoscere posse.* Vide, studium partium et obrectatio quid facit. Talemne versum condidisset Huetius, ipse bonus poeta, sed et in hac laude Scaligero minor? Quisquamne, cui ullus latininitatis sensus est, idem esse dixerit, *terras caeloque fretum, ac terras fretumque caelo? subiecta* in posteriore colo ad

prius colon reduxerit? Quaeenam vero illa sunt, *subiecta utrisque*, terris scilicet et freto? Nihil nisi caelum ipsum, cum terra in medio sit ex mente auctoris. Quare aufer hunc a viris summis succum loliginis: et statue hunc versum spurium esse et irreptitium.

V. 121. CLAUDERE POSSIT. Iterum cum Gemblacensi repono POSSET.

V. 122. NI TANTOS ANIMIS OCULOS NATURA DEDISSET. *Tantos oculos?* Apertissimum sane oculorum epitheton. Quantos, obsecro? an quanta Polyphemi

Lata acies, per quam solers evasit Ulixes, Argolici chypei aut Phaebeae lampadis instar? Quid quod altero hinc versu mox recurrit *tantum opus.* Scio *oculos mentis* recte dici, Nostro alibi, Ovidioque et aliis. Sed huic loco sensus iste parum convenit: non enim de vi humani ingenii et facultatibus naturalibus nunc agitur: sed de naturae ipsius operatione, quae *mentes humanas, versu proximo, vertit ad se,* et i, 40. *se ipsa reclusit,*

Regales animos primum dignata movere. et i, 49. *accendit mentem* ad haec studia capeffenda. Repono igitur,

NI TACITOS ANIMIS STIMULOS NATURA DEDISSET.

V. 123. COGNATAMQUE SUI MENTEM VERTISSET AD IPSAM. Veteres omnes *sui*; recentiores *sibi*. Genitivus enim non placebat. Repono, *Cognatamque SVAE MENTEM.*

Sua

Quod vocat in caelum, sacra ad commercia rerum? 125
 Et primas quas dant leges nascentibus astra?
 Quis neget esse nefas invitum prendere mundum,
 Et velut in semet captum deducere in orbem?
 Sed ne circuitu longo manifesta probentur,
 Ipsa fides operi faciet pondusque fidemque. 130
 Nam neque decipitur ratio, nec decipit umquam.
 Arte secunda via est, a veris tradita causis;
 Eventusque datur, qualis praedicitur ante.
 Quod fortuna ratum faciat quis dicere falsum
 Audeat, et tantae suffragia vincere fortis? 135
 Haec ego divino cupiam cum ad fidera flatu
 Ferre, nec in terram, nec turbæ carmina condam:

Sed,

Vulg. v. 130. IPSI RES. 132. RITE SECUNDA—AC—CREDITA. 137. TURBAM.

Suae menti, ut Noster supra ii, 60.

*Namque canam tacita naturam mente potentem.*V. 126. ET PRIMAS QUAS DANT LEGES NASCENTIBUS ASTRA. Scaliger maluit et *privas*. Sed versus spurius est.V. 130. IPSI RES OPERI FACIET PONDUSQUE FIDEMQUE. *Ipsi res* a Scaligero venit. Libri universi,*IPSA FIDES operi faciet pondusque fidemque. Quis credat, ait vir magnus, hoc Manilianum esse? Facile credet, qui genium et indolem huius auctoris perspicere potest: semper enim huiusmodi argutias consectatur. Quin et ipsa fides perinde est ac res ipsa; ipsa scilicet experientia, ipse eventus.*V. 132. RITE SECUNDA VIA EST, AC VERIS CREDITA CAUSIS. *Qui secundam viam* pro plana et facili dixerit, non memini: multo minus qui *rite secunda*: quod omnino non capio. Libri recentiores *secunda*, et unus *a veris*. Repono,ARTE SECUNDA *via est, a veris TRADITA causis.**Viam tradere, et viam secare, saepe occurrunt. Hoc dicit: in praedictionibus astrologis, procedendum est secundum artis regulas, a Chaldaeis ex veris observationibus traditas: et tum certe eventus datur, qualis praedicitur. Noster, iii. 45.**Nunc age subtili rem summam perspice cura, Quae certas det in arte vias.*V. 137. NEC IN TURBAM, NEC TURBAE CARMINA CONDAM. Quid vero interest, an carmina condas *in turbam*, an *turbæ*? Eadem utriusque significatio est. Repono, *nec in TERRAM, nec turbæ carmina condam.*Patet hoc ex redditione infra, 141, 142. Non condam carmina *in terram*, nec *turbæ*: sed *caelo* noscenda canam, et iis paucis, quibus *astra* notitiam sui non inviderunt. Opponuntur hic *terrae caelum, turbæ minima* per orbem *turba*.

V. 139. VERBERE AGAM CURRUS, NON OCCURSANTIBUS ULLIS. Codex Gemblacensis,

*Sed, solus vacuo veluti vectatus in orbe,
Verbere agam currus; non occurrentibus ullis,
Nec per iter socios commune regentibus actus.* 140

Sed caelo noscenda canam, mirantibus astris,
Et gaudente sui mundo per carmina vatis:
Vel quibus illa sacros non invidere meatus,
Notitiamque sui, minima est quae turba per orbem.

*Illam fluit, quae divitias, quae diligit aurum, 145
Imperia, et fasces, mollemque per otia luxum,
Et blandis diversa sonis, dulcemque per aures
Affectum, ut modico noscenda ad fata labore.*

Hoc quoque fatorum est legem perdiscere fati.
Et primum astrorum varia est natura notanda 150
No-

Vulg. v. 149. PRAEDISCERE. 150. AT.

centis, *Umbrato curru*: quod amplectitur Gronovius Observ. ii, 5. ut sit *carpento arcuato* et clauso. Miror hoc in iudicio tam subtili. Quomodo enim, si carpento vel lectica clausa vectatus esset auctor, astra et varia caeli spectacula observare potuisset? Dixisset utique, *Aurato curru*, ut Nemesianus, Cynege. versu 9.

*ducitque per avia, qua sola numquam
Trita rotis. iuvat aurato procedere curru,
Et parere deo.*

Sed et aliud est: si enim *umbrato* vel *aurato* curru legas, sententia manca erit; aut pro *vectatus* substituendum *vectabor*. Sed tres reliqui vetusti sic locum exhibent,

Ubera tam currus, *non occurrentibus ullis*. Lipsiensis vero, superne pro lectione varia, *umbrato curru*. Crediderim horum trium versuum scriptorem sic primo dedisse,

LIBER AGAM CURRUS.

Sed non multum refert; cum omnes tres sint irreptitii. Hoc plane apparet, ex ipsa verborum serie, quae his demptis sic se habet;

*nec in terram nec turbae carmina condam;
Sed caelo noscenda canam.*

Contra, tres istos interfere, et totam sententiam conturbas: non *turbae condam carmina*, sed *solo curru vectabor*. Quid, malum, currus ad carmina pertinet? Deinde duplex redditio est, hinc metaphora, illinc nulla, *sed solo curru vectabor, sed caelo noscenda canam*: plane contra morem et sensum communem. Ut ne addam illud *veluti* manum adulteram plane prodere. Quorsum enim *veluti vectatus*? Aut *vectare*, aut, si non potes, *cade*.

V. 145. ILLA FLUIT, QUAE DIVITIAS, QUAE DILIGIT AURUM. Quin et hi quatuor a falsario semibarbaro sunt. *Fluit* pro *numerosa est*. *Quae divitias, quae aurum*: quasi non idem sit utriusque sensus. Quid porro, *blandis diversa sonis*, vel ut omnes libri *adversa*? Reliqua etiam ineptissima.

V. 149. LEGEM PRAEDISCERE FATI. Lege, ut libri universi, *PERDISCERE*.

V. 150. AT PRIMUM ASTRORUM. Lege cum Gemblacensi, *ET PRIMUM*.

V.

Nominibus per utrumque genus; nam mascula sex sunt,
 Diversi totidem generis sub principe tauro:
 Cernis, ut aversos redeundo surgat in artus?
 Alternant secus, et vicibus variantur in orbem.

Humanas etiam species in parte videbis: 155
 Nec mores distant. pecudum pars atque ferarum
 Ingenium facient. quaedam signanda sagaci
 Singula sunt animo, propria quae forte feruntur:
 Nunc binis insiste: dabunt geminata potentes
 Per socium effectus: multum comes addit et aufert:
 Ambiguisque valent, quibus sunt collegia, fatis 161
 Ad meritum noxamque. duos per fidera pisces,
 Et totidem geminos nudatis aspice membris.

His

Vulg. v. 151. CARMINIBUS. 153. AVERSUS—ARCUM. 154. GENUS.
 157. ETIAM,

V. 151. CARMINIBUS PER UTRUMQUE
 GENUS. Si *carminibus* notanda sunt, de se-
 ipso loquitur. Atqui hic lectorem alloquitur
 sive discipulum, *cernis, videbis, insiste, aspice.*
 Repone igitur,

*Et primum astrorum varia est natura no-
 tanda*

NOMINIBUS per utrumque genus.

Grammaticae loquitur: *Notandum est nominibus
 per utrumque genus; hoc est, per genus mas-
 culinum et femininum. Notare nominibus, no-
 ta et legitima phrasia.*

V. 153. CERNIS UT AVERSUS REDE-
 UNDO SURGAT IN ARCUM. Omnes li-
 bri hic inserunt versum hunc, quem Scaliger
 loco movit, et postposuit sequenti. Male fac-
 tum. Haec enim connectenda sunt, *sub prin-
 cipe tauro: cernis ut surgat, taurus scilicet?*
 At si interponas, *sex signa alternant et vari-
 antur; non magis ad taurum referas illud sur-
 gat, quam ad quodvis ex reliquis quinque. Ce-
 terum quid est, surgere in arcum?* Repone,
*Cernis, ut AVERSOS redeundo surgat in AR-
 TUS?*

Sic Noster, v. 140.

*Taurus, in aversos praeceps cum tollitur ar-
 tus:*

*Aversos artus, quia versu 199. clunibus surgit.
 aspice taurum*

*Clunibus, et geminos pedibus, testudine can-
 crum*

Surgere.

Quos versus Bullialdus sic interpolat, hoc de
 quo nunc agitur illuc transposito,

aspice taurum:

Clunibus, ut gemini, &c.

Non accedo: nimis enim ineptum et putidum
 est *aspice et rursus cernis.*

V. 154. ALTERNANT GENUS. Nota
 genus, generis, genus tribus versibus continuis
 non sine fastidio repeti. Repono,

*Alternant SECUS, et vicibus variantur in
 orbem.*

*Secus, hoc est, sexum. Livius xxvi, 47. Li-
 berorum capitum virile secus ad decem millia
 capta. Ubi plura exempla vide apud accura-
 tissimum Gronovium. Si cui illud secus paulo
 ob-*

His coniuncta meant alterno brachia nexu:
 Dissimile est illis iter in contraria versis. 165
 Par numerus; sed enim dispar positura notanda est.
 Atque haec ex paribus toto gaudentiâ censu
 Signa meant: nihil exterius mirantur in ipsis,
 Amissumve dolent. quaedam sunt parte recisa,
 Atque ex diverso commissis corpore membris; 170
 Ut capricornus, et hic, qui intentum dirigit arcum
 Iunctus equo: pars huic hominis, sed nulla priori.
Hoc quoque servandum est alta discrimen in arte:
Distat enim, gemina duo sint, duplane figura.
 Quinetiam Erigone binis numeratur in astris: 175
 Et facie et ratione duplex. nam definit aestas,

Incipit

Vulg. v. 164. MANENT. 166. NATURA. 169. QUOQUE. 171. TENTUM.
 172. ORIS—PRIORIS. 176. NEC FACIE RATIO.

obsoletius videbitur, per me licet reponat
sexum.

V. 157. INGENIUM FACIENT. ETIAM
 SIGNANDA SAGACI. Libri universi,
Ingenium facient. quae iam signanda sa-
gaci. Repono,

Ingenium facient. QUAEDAM signanda
sagaci, Singula sunt animo.

Sic infra 169. *quaedam sunt parte recisa.*
 Atque hoc pacto ambiguum tollitur; et *singula*
sunt simplicia signa, quae binis opponuntur.

V. 164. HIS CONIUNCTA MANENT.
 Repono,
His coniuncta MEANT alterno brachia nexu.
 Probat hoc redditio, *illis iter est dissimile.*

V. 166. DISPAR NATURA NOTANDA
 EST. Dedit auctor,
Par numerus; sed enim dispar POSITURA
notanda est.

Positura (ut Noster alibi, semel atque iterum)
 quia gemini iuncti meant, pisces diversi abeunt.

V. 169. QUAEDAM QUOQUE PARTE RE-
 CISA. Libri veteres *quod pro quoque.*
 Neutrum convenit. Lege, *quaedam SUNT parte.*

V. 171. QUI TENTUM DIRIGIT AR-
 CUM. Veteres universi, *intentum*: ut iv, 788.
intentos imitatur sideris arcus.

V. 172. PARS HUIC ORIS SED NULLA
 PRIORIS. Ita Scaliger Gemblacensi male ob-
 secutus. Recte recentiores *pars huic hominis.*
 Reponendum,

Pars huic HOMINIS, sed nulla PRIORI.
Huic centauro pars hominis est, priori, scilicet
capricorno, nulla pars hominis. Sic de altero
centauro, i, 427.

Pars iuvenis, tergo pectus commissus equino.
Priori codex Venetus. Hominis compendiose
bois, iterum in oris depravatam est, versu 190.

V. 173. HOC QUOQUE SERVANDUM EST
 ALTA DISCRIMEN IN ARTE: DISTAT
 ENIM, GEMINA DUO SINT, DUPLANE FI-
 GURA. Versus spurii et barbari. *Alta arte*
putidissimum. Dupla figura, non esset quod
cuculus hic volebat, sed figura duplo major al-
tera.

V. 176. NEC FACIE RATIO DUPLEX.
 Hoc falsum: nam duplex facie est virgo; ut
 infra, 661.

Incipit autumnus, media sub virgine utrimque.
 Idcirco tropicis praecedunt omnibus astra
 Bina; ut lanigero, chelis, cancroque, caproque;
 Quod duplices retinent connexo tempore vires. 180
 Ut, quos subsequitur cancer per sidera fratres,
 E geminis alter florentia tempora veris
 Sufficit, aestatem sitientem provehit alter.
 Nudus uterque tamen, sentit quia uterque calorem;
 Ille senescentis veris, subeuntis et ille 185
 Aestatis: par est primae fors ultima forti.
 Quinetiam arcitenens, qui te, capricorne, sub ipso
 Promittit, duplici formatus imagine fertur.
 Mitior autumnus molles sibi vindicat artus,

Ma-

Vulg. v. 182. EX. 185. UT. 186. PARS—PARTI. 187. NEC NON.
 188. PRAEMITTIT.

Et geminos iuvenes, duplicemque in virgine formam.

Quippe in asterismo alata fingitur. Pro nec facie, Vossianus *hec*. Repono,

ET FACIE ET RATIONE DUPLEX.

Facie duplex, ob alas: *ratione duplex*, quia sub illa media definit aestas, autumnus incipit. Infra, 526.

Idque duplex ratio cogit verum esse fateri.

V. 182. EX GEMINIS ALTER. Libri veteres, *et geminis*. Recte unus ex recentioribus, *e geminis alter*.

V. 185. ILLE SENESCENTIS VERIS, SUBEUNTIS AT ILLE AESTATIS PARS EST, PRIMAE SORS ULTIMA PARTI. Haec mirifica sunt: E geminis alter *pars* veris est, alter *pars* aestatis. Quis ferat sic loquentem? Illa vero quae sequuntur, *primae fors ultima parti*, meram caliginem fundunt; nec constructio ulla, nec sententia est. Repono et distingue,

sentit quia uterque calorem,

Ille senescentis veris, subeuntis ET ille

Aestatis: PAR est primae fors ultima SORTI.

ET ille codices veteres. Iam constructionem vides; *sentit calorem senescentis veris: Sors*

prima pars est forti ultimae. Sic versu 196, de duobus piscibus;

Utraque fors humoris habet fluitantia signa.

V. 187. NEC NOM ARCITENENS, QUI TE, CAPRICORNE, SUB IP SO PRAEMITTIT. *Trium*, inquit Bullialdus, *versuum trajectionem quomodo Scaliger non viderit, miror*. Ego vero miror, non quod non viderit, sed quod trajectionem istam ipse fecerit; hunc et sequentem ultra versum 191 postponendo; tam contra omnium codicum, quae parva est, fidem; quam adversus ipsius sententiae ductum. Sed condonetur hoc rarissimo ingenio, et magno sui saeculi ornamento. Ceterum pro *nec non Gemblacensis et alius, nec iam arcitenens*. Repono,

QUINETIAM ARCITENENS. ut versu 175,

Quinetiam Erigone.

Litterae versuum initiales omitti solebant, postea non atramento, sed minio scribendae. Tolle itaque *q ex qu etiam*; et habes iisdem ductibus *nec iam*. Quid vero illud est, *sub ipso praemittit*? *Sub ipso est post se*. Virgil. Aen. v, 323. *quo deinde sub ipso*

Ecce volat, calcemque terit iam calce Diore:

Ubi

Materiamque hominis: fera tergo membra rigentem 190
Excipiunt hiemem; mittuntque in tempora signum.

Quosque aries prae se mittit, duo tempora pisces
Bina dicant: hiemem hic claudit, ver inchoat alter.

Cum sol aequoreis revolans decurrit in astris,
Hiberni coeunt cum vernis roribus imbres: 195
Utraque fors humoris habet fluitantia signa.

Quin tria signa novem serie coniuncta repugnant,
Et quasi seditio caelum tenet. aspice taurum
Clunibus, et geminos pedibus, testudine cancrum
Surgere; cum rectis orientur cetera membris. 200

Nec mirere moras, cum sol adversa per astra
Aestivum tardis attollat mensibus annum.

Nec

Vulg. v. 190. ORIS. 191. mittunt. 193. hiemem claudit. 197. SIGNIS.

Ubi Servius, *sub ipso, id est, post ipsum, juxta ipsum.* Quale igitur locutionis genus, *praemittere aliquem post se?* Sed a Scaligero est *praemittit: libri universi promittit.* Repone ergo,

Quin etiam arcitenens, qui te, capricorne, sub ipso

PROMITTIT.

Poëtica dictum: Sagittarius, qui capricornum post se oriturum pollicetur: ut *aries* versu 192 *prae se mittit pisces.* Sagittarius oritur ante capricornum, pisces ante arietem; aries ante taurum: inde est quod aries, i, 262.

Respicit, admirans aversum surgere taurum. Nisi enim *respiceret*, post se surgentem videre non posset.

V. 190. MATERIAMQUE ORIS. Repone, *Materiamque HOMINIS.* Non *oris* tantum materiam, sed omnes *molles artus*, et totum hominem, qua centaurus homo est. Vide supra versum 172.

V. 191. MITTUNT IN TEMPORA SIGNUM. Gemblacensis, *nunc iamque in tempora;* Lipsiensis, *nunciamque;* Vossianus, *nuntiant-*

que. Unde certe colligas *que* inferendum esse.

V. 193. HIEMEM CLAUDIT, VER INCHOAT ALTER. Deest nominativus. Repone,

hiemem HIC claudit, ver inchoat alter.

V. 195. CUM VERNIS RORIBUS IMBRES. Egregia Scaligeri emendatio: nam libri *monstrose,* cum *ver tunc roboris imbres.*

V. 197. QUIN TRIA SIGNA NOVEM SIGNIS CONIUNCTA REPUGNANT. Quid hoc? an tria signa, taurus, gemini, cancer, novem ceteris coniuncta sunt, sive proxima? Hoc enim significat *coniuncta;* ut versu 238.

Sed sterilis virgo est, simili coniuncta leoni. Ergo tria illa sibi mutuo coniuncta sunt, non aliis. Et tamen si *signis* hic admittimus; constructionis vi et lege sequetur, ut et coniuncta sint novem ceteris, et repugnent. Repone igitur,

Quin tria signa novem SERIE coniuncta repugnant.

Infra versu 959.

quas pervolat omnis Astrorum series.

M 2

V.

Nec te praetereat, nocturna diurnaque signa
 Quae sint, perspicere; et propria deducere lege,
 Non tenebris aut luce suam peragentia sortem: 205
 Nam commune foret nullo discrimine nomen,
 Omnia quod certis vicibus per tempora fulgent:
Et nunc illa dies, nunc noctes illa sequuntur.
 Sed quibus illa parens mundi natura sacratas
 Temporis attribuit partes statione perenni. 210
 Namque sagittari signum, rabidique leonis,
 Et sua respiciens aurato vellere terga,
 Tunc pisces, et cancer, et acri scorpios ictu,
 Aut vicina loco, divisa aut partibus aequis,

Omnia

Vulg. v. 213. NUNC ——— NUNC.

V. 201. CUM SOL ADVERSA PER ASTRA. Illud *adversa* acutissimo Bullialdo displicuit. Substituit igitur, *aversa per astra*. Taurus guidem *aversus* surgit; sed ob id ipsum sol *adversum* eum et a fronte incurrit. Ovid. *Metam.* ii, 80. Sol ad Phaëthontem filium,

*Per tamen adversi gradieris cornua tauri,
 Haemonisque arcus, violentique ora leonis.*
 Ceterum poeticam hic causam, non astronomicam, auctor assignat, cur *annus aestivus* constet diebus 186 $\frac{1}{2}$, hibernus 178 $\frac{1}{2}$ circiter; ut recte explicat idem Bullialdus.

V. 208. ET NUNC ILLA DIES, NUNC NOCTES ILLA SEQUUNTUR. Gemblacensis, *Et tunc illa dies, et nunc* pro varia lectione: ceteri universi *nunc*. Versus spurius est, et supervacuuus. Inepte quoque *illa, illa*.

V. 213. NUNC PISCES, NUNC CANCER, ET ACRI SCORPIOS ICTU. Libri omnes mendose,

Nunc pisces cancer et cancri scorpion ictu.
Acri primus reposuit Scaliger. Sic infra versus 236, *Acer et ictu Scorpios*. *Nunc, nunc* locum hic non habent. Lege,

TUNC PISCES ET CANCER, ET ACRI SCORPIOS ICTU.

V. 216. CETERA NEC NUMERO CONSORTIA, NEC VICE SEDIS. Versus adulterinus; qui frustra Bullialdo negotium creavit. Certe cetera numero paria sunt diurnis; sed quid omnino sit *consors numero*, non video; nec quid sit *consors vice sedis*, nec quid omnino sit *vice sedis*.

V. 219. CASTRIS ESSE VICES. Vetusti omnes, *Esse vices castris*. Repone,

Esse vices ASTRIS.
Castra illa frustra tuetur Scaliger.

V. 220. SEX A LIBRA NOCTURNA VIDERI. Libri universi *libris*. Nimirum olim sic notatum est *sex*: inde postea factum *libris*. Repone,

sex a CHELIS nocturna-videri.

V. 222. FEMINEAM NOCTEM TUTIS GAUDERE TENEBRIS. Libri omnes, *Femineam in noctem*. *Femineam* reponit Scaliger; nec verbo explicat, quid velit. Equidem nullam inde sententiam possum excudere. Dedit auctor,

Femineam SORTEM NOCTIS gaudere tenebris.

Femineam sortem, hoc est, quae generis et sexus feminini sunt. Ovid. *Metam.* vi, 680.

Quat-

Omnia dicuntur simili sub forte diurna: 215

Cetera nec numero consortia nec vice sedis,

Interiecta locis totidem nocturna feruntur.

Quinetiam sex continuis dixere diurnas

Esse vices astris, quae sunt a principe signo

Lanigeri; sex a chelis nocturna videri. 220

Sunt quibus esse diurna placet, quae mascula surgunt;

Femineam fortem noctis gaudere tenebris.

Quin nonnulla tibi nullo monstrante loquuntur

Neptuno debere genus, populosus in undis

Cancer, et effuso gaudentes aequore pisces. 225

Ut quae terrena censentur sidera forte,

Princeps

Vulg. v. 219. CASTRIS ESSE VICES. 220. LIBRA. 222. NOCTEM TUTIS.
223. SIBI. 224. SCOPULOSUS.

*Quattuor ille quidem iuvenes totidemque cre-
arat,*

Femineae fortis. et ix, 675.

*Utque marem parias. onerosior altera fors est.
Ceterum cum noctem pro fortem semel irrep-
fisset; consequens erat, ut pro noctis interpo-
larent tutis? Cur autem tenebrae luce tutio-
res? quasi vero quicquam fideribus metuendum
sit. Noster iv, 840. de luna;*

Orba sui fratris noctisque immersa tenebris.

V. 223. QUIN NONNULLA SIBI. Libri omnes, *Quod nonnulla.* Recte Scaliger *quin*: et illud *sibi* suspectum habuit, sed nihil mutavit. Huetius sublituit *satis*. Propius est, ut TIBI legamus. Passim enim auctor lectorem compellat, ut supra 203. *Nec te praetereat.* et infra, versu 448.

Hinc quoque magna tibi venient momenta futuri.

V. 224. SCOPULOSUS IN UNDIS CANCER. Qualis, amabo, est *scopulosus* iste cancer? qui *scopulosus*, ut volunt, locis delectatur? Atqui, docente Plinio, ix, 49. *Locus lae vivunt petrosus locis, canceri mollibus.* Neque usquam *scopulosus* eiusmodi sensu venit; sed vel

rupis, vel maris, vel loci epitheton est. Statius Achil. i, 56.

Armigeri Tritones eunt, scopulosaque cete. Val. Flac. ii, 518. de ceto,

Utrobique legit Heinsius *scopulosaque terga.* Repono, *POPULOSUS in undis Cancer.*

Nam ut mox versu 236.

Fecundum est proprie canceri genus.

Glossarium Cyrilli: *πολυοχλασα, populosa.* Apuleius Met. viii. *Civitatem quandam populosam et nobilem.* Neque vero loca tantum, sed et animalia *populosa*. Sic Nemesianus Cynege. versu 136.

mox non omnes nutrire minores.

Nam tibi si placitum populosos pascere foetus;

Iam macie tenues, succique videbis inanes.

Quin et ideo *populosus* cancer, quod sub eo generali nomine variae species comprehendantur. Plinius ix, 51. *Cancrorum genera, carabi, astaci, maiae, paguri, heracleotici, leones, et alia ignobiliora.* Dicat forte aliquis, hoc vocabulum apud vetustiores non haberi. Verum: sed quam pauci ex illis vetustis ad nostra tempora perennaverunt?

Princeps armenti taurus, regnoque superbus
 Lanigeri gregis est aries, pestisque duorum
 Praedatorque leo, et dumosis scorpis arvis.
 Sunt etiam mediae legis communia signa, 230
 Ambiguus terrae capricornus, aquarius undis,
 Humida terrenis aequali foedere mixta:

Parfque mari nitens fundentis semper aquari.

Non licet a minimis animum deflectere curis:

Nec quicquam rationis eget, frustrave creatum est. 235

Fecundum est proprie cancri genus, acer et ictu

Scorpis, et partu complentes aequora pisces.

Sed sterilis virgo est, simili coniuncta leoni:

Nec capit, aut captos effundit aquarius ortus.

Inter

Vulg. v. 228. HOSTISQUE. 229. leo dumosis. 231. ET AEQUORIS.
 235. creatum.

V. 228. HOSTISQUE DUORUM, PRAE-
 DATORQUE LEO. *Hostisque* Scaligero de-
 betur; nam tres vetusti *positique*; Vossianus
positisque. Repone cum Gronovio Observ.
 iii, 15. PESTISQUE DUORUM.

Sane ut *pestis* figurata locutio a librariis cor-
 rumperetur proclivius erat, quam ut *hostis*.
 Sic Noster i, 367.

fugiendaque Gorgonis ora

Sustineat, spoliūque sibi pestemque videnti.
 Librarii mutaverunt in *testemque*. Ovid. He-
 roid. ix, 61.

*Nempe sub bis animam pestis Nemeaea la-
 certis Edidit.*

V. 229. DUMOSIS SCORPIOS ARVIS.
 Deest coniunctio et,
Praedatorque leo, ET dumosis scorpis arvis.

V. 232. HUMIDA TERRENIS AEQUALI
 FOEDERE MIXTA: AMBIGUUS TERRAE
 CAPRICORNUS, ET AEQUORIS UNDIS,
 PARSQUE MARI NITENS FUNDENTIS SEM-
 PER AQUARI. Haec a Scaligero sunt: li-
 bri alium versus ordinem, aliaque verba ex-
 hibent, hoc modo;

*Ambiguus terrae capricornus, aquarius undis:
 Parsque marina nitens fundentis semper a-
 quari,*

Humida terrenis atque illi degere mixta.

Et primo quidem egregia coniectura dedit
 Scaliger, *aequali foedere* pro monstris illis
atque illi degere: in ceteris non adeo felix.
 Iste enim versiculus, *Parsque marina nitens,*
 &c. quantas turbellas excitaverit, vide, si va-
 cat, apud Scaligerum, Bullialdum, Huetium.
 Sed frustra omnium opera consumitur, in cor-
 rigendo vel explicando eo, qui spurius est, et
 sensu cassus, et ex loco alieno huc traductus,
 ante quoque depravatus. Repone, adulterino
 illo reiecto,

Sunt etiam mediae legis communia signa,

*Ambiguus terrae capricornus, AQUARIUS
 undis,*

Humida terrenis aequali foedere mixta.

Consule nunc librum quartum, ubi agit auctor
 de partibus sive gradibus cuiusque signi dam-
 nandis. Versus ibi 490, qui aquarii mentionem
 fecerit, prorsus excidit ex textu: is olim sic
 ferebatur;

*Parsque marina nitens fundentis semper a-
 quari.*

Qui

Inter utrumque manet capricornus corpore mixto, 240

Et qui Cretaeo fulget centaurus in arcu:

Communisque aries aequantem tempora libram,

Et geminos, taurumque pari sub forte recenset.

Nec tu nulla putes in eo momenta locasse

Naturam rerum, quod sunt currentia quaedam, 245

Ut leo et arcitenens, ariesque in cornua torvus.

Aut quae recta suis librantur stantia membris,

Ut virgo et gemini, fundens et aquarius undas.

Vel quae fessa sedent, pigras referentia mentes;

Taurus depositis collo sopitus aratris, 250

Libra sub emenso confidens orbe laborum,

Tuque tuo, capricorne, gelu contractus in astris.

Strata

Vulg. v. 244. COMMENTA NOTASSE. 246. TORTUS. 249. UT.
251. EMERITO.

Qui, cum illic nullum sensum haberet, inde traductus est et in librum secundum repositus. Atqui retinendus in sua sede erat, prius tamen sic corrigendus:

Pars est prima nocens humentis semper a-quari.

Vide plura ad locum ipsum.

V. 235. FRUSTRAVE CREATUM. Adde verbum, *frustrave creatum est.*

V. 244. NEC TU NULLA PUTES IN EO COMMENTA NOTASSE. Illud *notasse* a Scalligero est, libri omnes *vocasse*. Repono,

Nec tu nulla putes, in eo momenta locasse Naturam.

Ut infra, 448.

Hinc quoque magna tibi venient momenta futuri. et 772.

Pluribus inque modis verum natura locavit.

V. 246. ARIESQUE IN CORNUA TORTUS. Ipsa quidem cornua torta sunt; at tortus aries nec *tortus* est nec esse dicitur. Lege, cum codice Veneto,

Ut leo et arcitenens, ariesque in cornua TORVUS.

Elegans locutio, et poetis propria. Virgilius de tauro, Georg. iii, 232.

Et tentat sese, atque irasci in cornua discit.

Ovid. Met. x, 538.

Aut pronos lepores aut celsum in cornua cervum. et xi, 753.

Ostendens spatiosum in guttura mergum.

Sic enim codices *in*, teste Heinio; et male vir acutissimus qui praepositionem eiecit. Silius xv, 62.

Illam ego sum, verti superum quae saepe parentem, [tauri.

Nunc avis in formam, nunc torvi in cornua Ubi constructio est, nunc in formam *avis*, nunc *tauri* torvi in cornua.

V. 249. UT QUAE FESSA SEDENT. Lege ex libris, *VEL quae.*

V. 251. LIBRA SUB EMERITO CONSIDENS ORBE LABORUM. *Quid hoc est*, inquit Huettius, *sub emerito orbe laborum?* Iure quaerit vir summus; sed parum sibi satisfacit. An *sub orbe*, ait, *laborum*, est post munus gestum, ut Virgilius, Georg. ii, 401. *redit agricolis labor actus in orbem?* Recte: sed huic sensui minime convenit *emerito*. An potius, ait, Zodiachus

Strata iacent, cancer patulam distentus in alvum,
 Scorprios incumbens plano sub pectore terrae,
 In latus obliqui pisces semperque iacentes. 255

Quod si solerti circumspicis omnia cura,
 Fraudata invenies amissis sidera membris.

Scorprios in libra confumit brachia : taurus

Succidit incurvo claudus pede : lumina cancro

Defunt : centauro superest, et quaeritur unum. 260

Sic nostros casus solatur mundus in astris,

Exemploque docet patienter damna subire :

Omnis cum caelo fortunae pendeat ordo,

Ipsaque debilibus formentur sidera membris.

Temporibus quoque sunt propriis pollentia signa. 265

Aestas a geminis, autumnus virgine fugit,

Bruma sagittifero, ver piscibus incipit ire.

Quattuor

Vulg. v. 253. CONTRA IACET. 254. CORPORE. 267. ESSE.

diacus est *orbis laborum*; quod planetae in eo laborent et curricula sua exercent. Hoc quod *potius* ei videtur, est longe pessimum. Non enim libra quasi fessa confidit, ob alienos et planetarum labores, sed ob suos. Repono,

Libra sub emenso confidens orbe laborum.

Post peractum laborum suorum orbem. Noster infra, 835.

Ultimus emenso qui condit sidera mundo. et iv, 52. de Pompeio.

Post tres emenso meritos ex orbe triumphos.

Vides, quam facili et elegante metaphora dixerit post orbem laborum *emensus*.

V. 253. CONTRA IACET CANCER PATULAM DISTENTUS IN ALVUM. Aufer te cum ista tua barbarie; si revera posteriorem in *contra* corripueris: sed librariorum flagitium est, quorum sceleratae manus miserrime auctorem nostrum dilaceraverunt. Gemblacensis omnium veterrimus *contrat iacet*: hoc est compendiose scriptum, *trat*. Repono et distingue,

STRATA IACENT, cancer patulam distentus in alvum.

Strata signa, ut supra 249. *Fessa sedent, taurus*, &c. Horatius, Carm. i, 1, 21.

Nunc viridi membra sub arbute Stratus.

Virgilius, Eclog. vii, 54. licet alio sensu,

Strata iacent *passim sua quaque sub arbore*

poma:

ubi *quaque* reponendum, non ut nunc scripti editique *quaque*.

V. 254. SCORPIOS INCUMBENS PLANO SUB CORPORE TERRAE. Gemblacensis *sub pectore*: et superne pro varia lectione *corpore*: quod ceteri omnes in textu habent. Recte *pectore*: *incumbens terrae*, quae est *sub plano* eius *pectore*.

V. 267. VER PISCIBUS INCIPIT ESSE. Immo *incipit ire*.

V. 268. QUATTUOR IN PARTES SCRIBUNTUR SIDERA TERRAE. *Sidera caeli* ad

Quattuor in partes scribuntur sidera terna:
Hiberna aestivis, autumnis verna repugnant.

Nec fatis est proprias signorum noscere sortes: 270

Consensu quoque fata movent, et foedere gaudent,
Atque alias alia succedunt sorte locoque.

Circulus ut flexo signorum clauditur orbe,

In tres aequales discurrit linea ductus,

Inque vicem extremis iungit se finibus ipsa: 275

Et quaecumque ferit, dicuntur signa trigona,

In tria partitus quod ter cadit angulus astra;

Quae divisa manent ternis distantia signis,

Laniger e paribus spatiis duo signa, leonis

Atque sagittari, diverso conspicit ortu. 280

Virginis et tauri capricorno consonat astrum.

Cetera sunt simili ratione triangula signa

Per

Vulg. v. 268. TERRAE. 270. FORMAS. 272. ALIIS ALIAE. 273. DEXTRO.

ad fastidium usque Nofter ingerit, sed sidera terrae nusquam alibi legimus. Repone, ut ii, 158. de singulis astris, propria quae forte feruntur.

Quattuor in partes scribuntur sidera TERNA:

Tria sidera adsignantur quattuor anni partibus; veri pisces, aries, taurus; et sic deinceps: notandum tamen in media signorum parte tempora incipere. Ut supra 177.

Incipit autumnus media sub virgine utrimque. Miror unde hoc, Scaligero et Bullialdo tantis viris praetermissum, in boni Michaelis Fayi textum pervenerit.

V. 270. NEC SATIS EST PROPRIAS SIGNORUM NOSCERE FORMAS. Non hic agitur de formis siderum, quas libro priore explicavit auctor. Vires et potentias, quas singula sibi proprias habent, haecenus memoravit; nunc transit ad alias vires, quas ex consensu et foedere, sive ex aspectibus acquirunt. Lege igitur,

Nec fatis est proprias signorum noscere SORTES.

V. 272. ATQUE ALIIS ALIAE SUCCEDUNT SORTE LOCOQUE. Quorsum pertinet illud aliae? nam ordo est, signa gaudent foedere, atque aliae aliis succedunt. Repone igitur,

Atque ALIAS ALIA succedunt sorte locoque. Alias adverbium. Alia sorte.

V. 273. CIRCULUS UT DEXTRO SIGNORUM CLAUDITUR ORBE. Dextro orbe non est unius flocci. Quaedam in circulo signa possunt concipi ut dextra, alia ut sinistra: sed totus circulus nec dexter est nec sinister. Repone,

Circulus ut FLEXO signorum clauditur orbe. ut infra, 370.

Flexibus et totidem similis fit circulus illi.

N

V.

Per totidem partes. *desunt quae condita mundo.*
Sed discrimen erit dextris, seu causa, sinistra
Quae subeunt: quae praecedunt, dextra esse feruntur.
Dexter erit tauro capricornus, virgo sinistra. 286
Hoc satis exemplo est. at quae divisa quaternis
 Partibus aequali laterum stant condita ductu,
 Quorum designat normalis virgula sedes,
 Haec quadrata ferunt. libram capricornus, et illum
 Conspicit hinc aries, atque ipsum a partibus aequis 291
 Cancer, et hunc laeva subeuntis fidera librae:
 Semper enim dextris censentur signa priora.
 Sic licet in totidem partes deducere cuncta,

Ter-

Vulg. v. 283. SORTIS. 287. DIVERSA. 288. DEXTRA FERT libram
 CANCER—ILLAM. 291. HUNC—ipsum partibus.

V. 283. PER TOTIDEM SORTIS DESUNT
 QUAE CONDITA MUNDO. Pro *sortis*, quod
 prisco more casus accusativi est, libri veteres
sortis. Reponere, *Per totidem PARTES.*
 ut infra 294.

Sic licet in totidem partes deducere cuncta.
 Ceterum cuculus aliquis in medium versum
 suas nugas intrusit. Omnia enim illa, *Desunt*
quae condita mundo, usque ad *Hoc satis exemplo*
est, irrepticia sunt et hinc exhibilanda. Quae
 enim sunt signa illa triangula, *quae desunt con-*
ditamundo? nempe duo reliqua trigona, quae
 similiter duci possunt, gemini, libra, aqua-
 rius; cancer, scorpius, pisces. Ergo haec
 signa, quia in *versu* desunt nec referuntur,
mundo quoque desunt? O hominem ineptum.
 Sed et aliud vide: *sed discrimen erit dextris,*
seu causa. Discrimen sive causa? Quae signi-
 ficationis affinitas est inter *discrimen* et *causam*?
 ut alterum ex his per alterum explicetur?
 Quod si causa est *dextris*, cur non et *sinistris*?
 Sed hoc voluit homo infantissimus,

sed discrimen erit, sint dextra an laeva.
 Frustra hoc tamen: nam mox versu 293, hoc
 de dextris et sinistris quasi prius non dictum
 memorat auctor:

et hunc laeva subeuntis fidera librae:
Semper enim dextris censentur signa priora.

Nonne hoc id ipsum est, quod tenebrio iste di-
 cit, *sinistra sunt quae subeunt; quae praecedunt,*
dextra sunt. Ergo aufer hinc garrulam lo-
 quacitatem.

V. 287. AT QUAE DIVERSA QUATER-
 NIS. Lege cum Gemblacensi et aliis vetustis,
 DIVISA. Vidit hoc Scaliger; etsi nihil muta-
 verit. Supra 278.

Quae divisa manent ternis distantia signis.
 Mox pro *sunt condita*, lege STANT condita.
 ut infra 736. *sicut stant astra locata.*

V. 290. DEXTRA FERT LIBRAM CAN-
 CER, CAPRICORNUS ET ILLAM, CON-
 SPICIT HUNC ARIES. Haec mendosissima
 sunt, a correctoribus varie interpolata. Sca-
 liger et Salmasius poenas hic dant Bullialdo,
 qui tamen ipse nihil extricavit. Codex Vof-
 sianus,

Haec ferit libram, tortus capricornus et
illum.

Lipfensis sic, pede deficiente,

Haec ferunt libram capricornus et illum:
 Gemblacensis quoque,

Haec ta ferunt libram capricornus et illum.
 Ex ipsa sententia mihi divinanti favit eventus.

Re-

Ternaque bis senis quadrata effingere signis, 295
 Quorum proposito reddentur in ordine vires.

Sed si quis contentus erit numerasse quadrata,
 Divisum ut signis mundum putet esse quaternis,
 Aut tria sub quinis signis formare trigonum,
 Ut socias vires et amicos exigat ortus, 300

Foederaque inveniat mundi cognata per astra,
 Falsus erit. nam quina licet sint undique signa,
 Qui tamen ex signis, quae quinto quoque feruntur
 Posta loco, fuerint nati, sentire trigoni
 Non poterunt vires, licet illud nomine fervent: 305
 Amifere loco dotes, numerisque repugnant.

Nam

Vulg. v. 295. QUADRATA FINGERE. 296. REDDUNTUR. 299. ORNARE.
 304. ASTRA.

Repono,

HAEC QUADRATA FERUNT. *libram capricornus, et ILLUM
 Conspicit HINC aries.*

Nempe quadrata non plenis literis, sed nota scribebatur, hoc modo, Haec □ta ferunt. Ea nota, postea non intellecta, omittebatur; et manebat tantum *ta*. Sic supra 220, pro *is*, scripserunt postea libris. Iam vero qualis oritur sententia? Ut supra dixerat versu 276, Quaecumque ferit linea ter aequaliter ducta,

dicuntur signa trigona:

ita quae aequalibus lateribus quater ducta sunt, Haec quadrata ferunt.

Sine his oratio erat manca et imperfecta. Capricornus, libra, aries, et cancer, sunt signa quadrata.

V. 291. ATQUE IPSUM PARTIBUS AEQUIS. Gemblacensis et Lipsiensis recte, *atque ipsum a partibus aequis.*

V. 295. TERNAQUE BIS SENIS QUADRATA FINGERE SIGNIS. Mendosi hic sunt Gemblacensis et Lipsiensis, *Terraque et fringere.* Vossianus, *Ternaque bis senis quadrata fringere.*

Repono,

Ternaque bis senis QUADRATA EFFINGERE signis.

ut infra versu 333.

Quadrati si forte voles effingere formam.

Tria quadrata, non plura, per xii signa duci possunt; trigona vero quattuor.

V. 296. REDDUNTUR IN ORDINE VIRES. Immo reponendum est, REDDUNTUR.

V. 299. AUT TRIA SUB QUINIS SIGNIS ORNARE TRIGONUM. Quid sit ornare trigonum, parum capio. Repono, FORMARE trigonum.

ut ii, 333.

Quadrati si forte voles effingere formam.

V. 303. QUI TAMEN EX SIGNIS, QUAE QUINTO QUOQUE FERUNTUR ASTRA LOCO. Vide filum orationis, *Ex signis, quae astra quinto quoque feruntur loco:* quasi non signa et astra idem sint. Lege, POSTA LOCO, ut Lucretius iii, 870.

Semina saepe in eodem, ac nunc sunt, ordine posta.

N 2

V.

Nam cum sint partes orbis per signa trecentae
 Et ter vicinae, quas Phoebi circuit ardor;
 Tertia pars eius numeri latus efficit unum
 In tres perducti partes per signa trigoni. 310
 Hanc autem numeri non reddit linea summam,
 Si signum a signo, non pars a parte notetur.
 Quod quamvis duo sunt ternis dirimentibus astra,
 Si tamen extremum laevi primumque prioris
 Inter se conferre voles, numerumque notare; 315
 Ter quinquagenas implebunt ordine partes.
 Transibit numerus formam, finesque sequentis.
 Consumet ductus. licet ergo signa trigona
 Dicantur, partes non servant illa trigonas.

Haec

Vulg. v. 313. QUUM BIS—SINT HAEC A. 314. PRIMUMVE.

V. 313. QUOD QUUM BIS DUO SINT
 HAEC A DIRIMENTIBUS ASTRA. *Quum
 bis duo* a Scaligero est; qui *dirimentibus* hic
 interpretatur *angularibus* sive extremis. Unum
 erratum aliud progeneravit. Codices vetusti
 hoc modo;

Quod quamvis duo sunt a dirimentibus astra.
 Reponere igitur,

Quod QUAMVIS DUO SUNT TERNIS DIRI-
mentibus astra.

Ternis olim scriptum fuit notis, non literis;
 ex iii igitur factum est A. Sensus est, licet duo
 sint astra, ternis illa dirimentibus sive sepa-
 rantibus; ut in toto sint quinque signa in sin-
 gulis trigoni lineis. *Dirimentia* igitur *media*
 sunt ex quinque, non, ut Scaliger, *angularia*.
 Sic supra 278, de re eadem,

In tria partitus quod ter cadit angulus astra,
Quae divisa manent ternis distantia signis.
 ubi *ternis distantia signis* perinde est, ac *ternis*
astris dirimentibus sive intervenientibus: et
 infra 393.

Sed duo signa ferit mediis submota quaternis.
 id ipsum est quod *quaternis illa duo dirimen-*
tibus.

Ceterum quod tot versibus auctor ostendit,
 hoc tantum est. Errabis, inquit, si in latere
 trigoni quinque integra signa numeraveris.
 Cum enim in toto aequatore sint partes sive
 gradus 360; pars tertia eius numeri sive 120
 latus efficit trigoni. Atqui, si quinque signa
 numeres, efficiunt partes 150. Similiter erra-
 bis, si in latere quadrati quattuor signa integra
 numeres. Cum enim numeri 360 pars quarta
 pro quadrati latere sit 90: quattuor signa effi-
 cient 120. Ergo numerabis a principio primi
 signi ad principium postremi: non a principio
 ad finem, nec a fine ad principium: illo enim
 pacto numerus iusto maior erit, hoc autem iu-
 sto minor.

V. 314. PRIMUMVE PRIORIS. Immo
 PRIMUMQUE. Extremum illius et huius
 primum inter se conferre: sic infra 326.

sin summa prioris
 Et pars confertur subiuncti prima.

V. 322. TER TRIGINTA QUADRUM
 PARTES PER SIDERA REDDANT. Sic qui-
 dem codices; neque opem auctori ferunt in-
 terpretes;

Haec eadem species fallit per signa quadrata: 320
 Quod, cum totius numeri qui construit orbem
 Nongentae quadrum partes per sidera reddant,
 Evenit ut, prima signi de parte prioris
 Si partem ad summam ducatur virga sequentis,
 Bis sexagenas faciat: sin summa prioris 325
 Et pars confertur subiuncti prima, duorum
 Signorum in quadro numerum transitque refertque;
 Triginta duplicat partes, pars tertia deerit:
 Et quamvis quartum a quarto quis computet astrum,
 Naufragium facient partes unius in ipsis. 330
 Non igitur satis est quin numerasse trigonum,
 Quadrative fidem quaeri per signa quaterna;

Qua-

Vulg. v. 322. TER TRIGINTA. 327. MEDIUM NUMERUS. 331. SIGNIS—
 TRIGONA. 332. CAELI.

terpretes; sed inde de eius aetate male existimant. Sed quis crediderit *triginta* hic poni, ultima correpta; cum mox, versu 328, recte feratur, ultima producta. Repone,

NONGENTAE quadrum partes per sidera reddant.

Nimirum notis hoc scriptum erat, ut supra factum, non literis. Inde ex LXXX exciderunt *ter triginta*.

V. 327. DUORUM SIGNORUM MEDIUM NUMERUS TRANSITQUE REFERTQUE. Mirum loquendi genus, inquit Scaliger: *signorum medium*, media signa. Atqui hoc mirum ipsius pravae emendationi totum debetur. Libri quippe universi hoc modo,

Signorum in medio numerum transitque refertque.

Sed quomodo et *transit*, sive praeterit, praetermittit; et *refert*, sive computat? haec secum pugnant. Ita versu 369. *per transita signa*, id est quod signa omissa. Lege sententiae ipsius iussu,

Signorum in QUADRO NUMERUM transitque refertque.

Ex quattuor signis in quadro sive latere quadrati, duorum numerum omittit, duorum computat; ut LX tantum partes fiant, desint xxx.

V. 331. NON IGITUR SATIS EST SIGNIS NUMERASSE TRIGONA, QUADRATIVE FIDEM CAELI PER SIGNA QUATERNA. Quid est, *numerasse fidem* quadrati? Quid *trigona signis*? Libri omnes *trigonas*.

Repono,

Non igitur satis est QUINIS numerasse TRIGONUM,

Quadrative fidem QUAERI per signa quaterna.

nempe latus trigoni quin signis clauditur, quadrati quaternis. Vide supra 278, 299, 302. *Non satis est fidem quadrati quaeri*, hoc est, tentari, explorari, examinari. Infra 591.

Cum fortuna fidem quaerat, vix invenit usquam.

Mox versu 335. *Hic poscit quintam partem*, &c. Centesima, in trigoni latere poscit sui quintam, ut fiat 120; in quadrati latere amittit sui decimam, ut fiat 90.

V.

Quadrati si forte voles effingere formam,
 Aut trinis paribus facies cum membra trigoni.
 Hic poscit quintam partem centesima summa: 335
 Illic amittit decimam. sic convenit ordo.
 Et quicumque quater iunctus favet angulus usque,
 Quaeque loca in triplici signarit linea ductu,
 Cum curvata viae linquet compendia rectae;
 His natura dedit communi foedera lege, 340
 Inque vicem affectus, et mutua iura favoris.
 Quocirca non omnis habet genitura trigonis
Consumet ductus. licet ergo signa trigonae
Dicantur partis, non servant illa trigonis
 Consensum signis: nec cum sunt forte quadrata, 345
 Continuo

Vulg. v. 337. IUNCTIS. 338. loca triplici. 339. SIGNATA—DISPENDIA.
 342. TRIGONOS. 345. SINT SORTE.

V. 337. ET QUICUMQUE QUATER IUNCTIS FAVET ANGULUS USQUE. *Iunctis* a Scaligero est; libri omnes *cunctis*. Repone, *Cum CURVATA viae linquet COMPENDIA rectae.*

Et quicumque quater iunctus favet angulus usque.
Angulus in quadrato quater iunctus: sic antea
275. linea in trigono,
Inque vicem extremis iungit se finibus ipsa.

Curvata, linea scilicet; cum tribus curvaturis tres angulos facit. Sic infra 363, de hexagono; Sexque per anfractus curvatur virgula in orbem.

V. 338. QUAEQUE LOCA TRIPLICI. Libri omnes *in triplici*. Quod a Scaligero eiectionem merito revocamus. Idem dedit etiam, iii, 277.

Ne magna brevibus careant compendia dictis. sed Noster ea licentia nusquam utitur.

V. 339. CUM SIGNATA VIAE LINQUET DISPENDIA RECTAE. *Elegantissime dictum*, Scaligero iudice. Mirum vero, si id elegantissimum, quod omnino sensu cassum est. *Dispendia viae rectae* nusquam, nisi hic, audita sunt: cum linea recta sit omnium inter duos terminos brevissima. *Compendium viae et itineris* fit, cum recta itur; *Dispendium*, cum circuitu itur. Quid vero hic recurrit *signata*, cum

V. 342. QUOCIRCA NON OMNIS HABET GENITURA, TRIGONOS CONSUMET DUCTUS. LICET ERGO SIGNA TRIGONAE DICANTUR PARTIS, NON SERVANT ILLA TRIGONIS CONSENSUM SIGNIS. *Quae deest*, inquit Scaliger; *quae trigonos ductus consumet*. Immo, inquit Bullialdus, corrigendum est,

Quocirca non omnis habet genitura trigoni
Consimiles ductus.

Frustra uterque: et in explicandis his corrigendisve opera luditur. Illis tantis viris librarium incuria, qui duos versus, quos supra habuimus, 318, 319, huc iterum intruferunt. Quibus sublatis, locus sanus est.

Quocirca non omnis habet genitura TRIGONIS
Consensum signis.

Continuo inter se servant commercia rerum.
 Distat enim, partes consumat linea iustas,
 Detrectetne modum numeri, quem circulus ambit:
 Nunc tres efficiat, nunc quattuor undique ductus,
 Quos in plura iubet ratio procedere signa.
 Interdum, quam sunt numeris memorata per orbem.
 Sed longe maior vis est per signa trigonis,
 Quam quibus est titulus sub quarto quoque quadratis.
 Altior est horum submoto linea templo:
 Illa magis vicina meat, caeloque recedit,
 Et propius terris accedit visus eorum,
 Aëraque infectum nostras demittit ad auras.
 At dubia alternis data sunt commercia signis,

Mutua.

Vulg. v. 347. enim AN. 348. DETRACTETVE. 352. TRIGONI. 353. QUADRATUS. 356. TERRAS. 357. DIMITTIT. 358. DEVIAQUE.

V. 345. NEC, CUM SINT SORTE QUADRATA. Sunt veteres omnes: pro sorte, Gemblacensis forte. Repono igitur,
nec cum sunt forte quadrata.

Hoc vult: non in trigoni latere quinque signa, nec in quadrati quattuor signa, consensum et commercium semper inter se habent, nisi ita sint sita, ut iusta distantia fervetur; scilicet ut in trigono sit partium 120, in quadrato 90: et ductibus continuatis integer circulus completatur.

V. 347. DISTAT ENIM, AN PARTES CONSUMAT LINEA IUSTAS DETRACTETVE MODUM NUMERI, QUEM CIRCULUS AMBIT. Libri *detrahetque*. Tolle an, et lege.

Distat enim, partes consumat linea iustas, DETRECTETNE modum numeri, quem circulus ambit.

V. 352. SED LONGE MAIOR VIS EST PER SIGNA TRIGONI, QUAM QUIBUS EST TITULUS SUB QUARTO QUOQUE QUADRATUS. Vide orationis seriem: *vis maior est trigoni, quam quibus.* Cur non

quorum, eodem casu genitivo? Deinde, quid est titulus quadratus? Repono,

Sed longe maior vis est per signa TRIGONIS, Quam quibus est titulus sub quarto quoque QUADRATIS.

Quadratis Gemblacensis pro varia lectione: Lipiensis etiam in textu. Quibus titulus est quadratis; ut Virgilius Georg. iv, 271. cui nomen Amello Fecere agricolae.

V. 354. ALTIOR EST HORUM SUBMOTO LINEA TEMPLO. Horum quadratorum, infra 668.

Sic quaecumque manent quadrato condita templo.

V. 356. ET PROPIUS TERRAS ACCEDIT VISUS EORUM. Ferti potest terras. Corrigendum tamen terris. Sic enim solet Noster, *Accedere geminis, centauro, gradibus, &c.*

V. 357. NOSTRAS DIMITTIT AD AURAS. Immo legendum potius, DEMITTIT.

V. 358. DEVIAQUE ALTERNIS DATA SUNT COMMERCIA SIGNIS. Gemblacensis optimus

Mutua nec magno consensu foedera servant,
 Invita angusto quod linea flectitur orbe.
 Nam cum pertransit formatus singula limes
 Sidera, et alterno devertitur angulus astro,
 Sexque per anfractus curvatur virgula in orbem;
 A tauro venit in cancrum: tum virgine tacta
 Scorpion ingreditur: tum te, capricorne, rigentem,
 Et geminos a te pisces, aversaque tauri
 Sidera contingens finit, qua coeperat, orbem.
 Alterius ductus locus est per transita signa:
 Utque ea praetereas quae sunt mihi singula dicta,

Flexibus

Vulg. v. 361. PER TALES FORMANTUR — LIMAS. 362. DIVERTITUR.
 365. QUO. 366. ADVERSAQUE TAURO.

optimus in textu *dubiaque*, superne pro correctione *deviaque*. Quae vero sint *devia commercia* proflus ignoro. Repono,

AT DUBIA alternis data sunt commercia signis.

Dubia commercia, non fida et certa, non, ut versu sequente, magno consensu servanda.

V. 361. NAM CUM PER TALES FORMANTUR SINGULA LIMAS SIDERA. Locus mendosissimus. *Limas* a Scaligero est; qui obliquas lineas intelligit: sed dic modo verum, an ipsa sidera formantur per tales lineas? Codices universi, *limes*. Unde sic locum restituo;

Nam cum PERTRANSIT FORMATUS SINGULA LIMAS SIDERA.

In hexagono linea pertransit singula sidera, et alterna tantum ferit. Sic mox de eodem 376.

Singula circuitu quae tantum transeat astra.
Limes id quod linea; ut i, 607. et saepe alibi,
 Alter ab excelso decurrens limes olympo.

V. 362. DIVERTITUR. Recte vetusti omnes DIVERTITUR.

V. 365. QUO TE CAPRICORNE. Pro a quo, inquit Huetius: nam supra a tauro, infra a te. Atqui vel ob ista exempla a subintelligi nequit. Lege, TUM TE, CAPRICORNE.

V. 366. ADVERSAQUE TAURO SIDERA CONTINGENS. Qui, malum, *Sidera tauro adversa*? cum ipsum taurum rediens contingat, a quo abiens inceperat. Certissima est Huetii emendatio;

ADVERSAQUE TAURI *Sidera contingens*, ut alibi saepe. Et quidem hexagoni latus, eoductu quo auctor describit, in posteriora tauri incidit, non in frontem.

V. 370. FLEXIBUS ET TOTIDEM SIMILIS FIT CIRCULUS ILLIS. Circulus hic vocatur, qui hexagonus est. Sed cum risu miror bonum Fayum, qui veram hic lectionem reperit,

Flexibus hic totidem similis fit circulus ILLI.

Hic illi similis: quia non plura quam duo hexagona duci possunt.

V. 371. TRANSVERSOS IGITUR FUGIUNT SUBEUNTIA VISUS. Cur subeuntia magis quam stantia? cum aspectus hexagonorum fixi sint. Dedit auctor,
 Transversos igitur fugiunt SEXANGULA VISUS.

Sexangula ut supra versu 282.

Cetera sunt simili ratione triangula signa.
Sexangulae apud cellae, Plinius; et saepe alias.

V.

Flexibus hic totidem similis fit circulus illi. 370

Transversos igitur fugiunt sexangula visus,

Quod nimis inclinant aciem, limisque videntur,

Vicinoque latent: ex recto certior ictus.

Tertia convexo conduntur signa recessu.

At quis accedit convexo linea caelo, 375

Singula circuitu quae tantum transeat astra;

Visus eis procul est, altoque vagatur olympo,

Et tenues vires ex longo mittit in orbem.

Sed tamen est illis foedus sub lege propinqua,

Quod non diversum est genus, alternantibus astris; 380

Mascula

Vulg. v. 370. ET—ILLIS. 371. SUBEUNTIA. 372. AC NE. 375. QUAE SUCCEDIT
CONNEXA EST. 376. TRANSMIAT. 377. VIS EIUS. 380. QUODE EUNTIBUS.

V. 372. QUOD NIMIS INCLINANT, AC
NE LIMISQUE VIDENTUR. Quale loquen-
di genus, ac ne limisque, pro ac ne limis qui-
dem? Deinde falsum est, ne limis quidem sex-
angula videri; quod esset, omnino non videri.
Vident enim et videntur; sed limis oculis, et
linea transversa. Gemblacensis, quod nimis
inclinat anne: Vossianus, inclinat ac ne: Lip-
sienfis, inclinat anne: et pro varia lectione, ac
ne. Repone,

*Quod nimis inclinant aciem limisque vi-
dentur.*

*Inclinant aciem, ita vetus editio in bibliotheca
regiae societatis. Aciem, hoc est visum. i, 675.
Nec visus aciemque fugit.*

V. 374. TERTIA CONVEXO CONDUN-
TUR SIGNA RECESSU. Versus spurius. Con-
vexo iterum venit linea sequente.

V. 375. AT QUAE SUCCEDIT, CON-
NEXA EST LINEA CAELO, SINGULA CIR-
CUITU QUAE TANTUM TRANSMIAT
ASTRA, VIS EIUS PROCUL EST, ALTO-
QUE VAGATUR OLYMPO. Haec et in li-
bris vitiosa feruntur, et a Scaligero in peius
immutantur. Repone,

*At quis accedit convexo linea caelo,
Singula circuitu quae tantum transeat
astra,*

*VISUS EIS procul est, altoque vagatur o-
lympto.*

At hexagonis, quibus caelo accedit linea, pro-
cul eis visus est, et a terra remotior. *Convexo
linea, codices universi: connexa est Scaligero
debetur. Idem transeat, ut versu 368. per
transita signa: vide ad versum 361. Vis eius
procul est, et tenues vires mittit. Hocine placet,
vis eius mittit vires? codex Venetus visus eius:
ergo recte emendatum visus eis: ergo et recte
quis accedit pro quae succedit. Utramque emen-
dationem probat vel unus versus 356.*

Et propius terris accedit visus eorum.

*Visus ibi trigonorum, hic hexagonorum: ibi
terris accedit, hic caelo.*

V. 380. QUOD NON DIVERSUM GENUS
EST; QUOD EUNTIBUS ASTRIS MASCU-
LA SEX MARIBUS RESPONDENT. In versu
praecedente foedus recte substituit Scaliger, pro
eo quod omnes libri agnoscunt *Phoebus*: sed
in his duobus non aequè bene rem gessit. Quid
enim est *euntibus* astris? Gemblacensis in pri-
ore versu non habet *est*; in secundo omnes
codices *sed non sex*. Repone,

*Quod non diversum est genus, ALTERNAN-
TIBUS astris;*

Mascula sed maribus respondent.

*Alterna astra in hexagonis eodem genere et
sexu sunt.*

Mascula sed maribus respondent : cetera sexus
 Feminei secum iungunt commercia mundi.
 Sic quamquam alternis paret natura figuris,
 Et cognata iacent generis sub legibus astra.

Iam vero nulla est haerentibus addita signis 385
 Gratia : nam consensus hebet, quia visus ademptus.
 In seducta ferunt animos, quae cernere possunt.
 Sunt etiam adversi generis connexa per orbem
 Mascula femineis, semperque obsessa vicissim:
 Disparibus non ulla datur concordia signis. 390

Sexta quoque in nullas numerantur commoda vires,
 Virgula per totum quod par non ducitur orbem :
 Sed duo signa ferit mediis submota quaternis :
 Tertius absumpto ductus non sufficit orbe.

At

Vulg. v. 381. SEX. 382. SIC CONIUNGUNT. 383. INQUAM. 387. SE
 DUCTA—QUA. 388. ET DIVERSI. 393. FACIT.

V. 381. CETERA SEXUS FEMINEI. SIC
 CONIUNGUNT COMMERCIA MUNDI. Li-
 bri universi *se non sic*. Repone igitur,

cetera sexus

*Feminei SECUM IUNGUNT commercia
 mundi.*

et nota *secum*; hoc est feminea cum femineis;
 non cum masculis.

V. 383. SIC, INQUAM, ALTERNIS PA-
 RET NATURA FIGURIS. Rursus *ro inquam*
 a Scaligero est: cui tamen vocabulo nullus hic
 locus est. Libri veteres *sic quicquam*. Repone,
Sic QUAMQUAM alternis paret natura figuris.
 Alterna, ait, in hexagonis signa non multum
 invicem consensum habent; quia linea eorum
 et visus a terris remotior est: aliquantum ta-
 men habent, quia utraque sunt eiusdem sexus.
 ergo, quamquam *alterna* sunt, quod obest;
 prodest tamen, quod *cognata* sunt.

V. 387. IN SE DUCTA FERUNT ANI-
 MOS, QUAE CERNERE POSSUNT. Libri
 omnes *quae cernere*. Repone,
*In SEDUCTA ferunt animos, QUAE cernere
 possunt.*

Haerentibus, contiguus signis, nulla, inquit,
 concordia est: quia visus ademptus est, nec li-
 nea ab uno in alterum duci potest: ergo ani-
 mos ferunt in seducta et remota astra, in quae
 lineae possunt duci. Quin et doctissimus Huet-
 tius, *seducta*: nec minus commode Bullialdus
seiuuncta.

V. 388. SUNT ET DIVERSI GENERIS
 CONNEXA PER ORBEM. Repone ex libris
 omnibus,

*Sunt ETIAM ADVERSI generis connexa per
 orbem.*

Recte *etiam*: nam, praeter priorem, quod *se*
 mutuo videre nequeunt; alteram nunc causam
 reddit, cur nulla contiguus gratia sit, quia etiam
 sexu differunt, et genere pugnant.

V. 391. SEXTA QUOQUE. Ordo est, *Sexta
 quoque signa*, ut aries et virgo, *habentur com-
 moda in nullas vires*. *Commoda* hic est ad-
 iectivum.

V. 393. SED DUO SIGNA FACIT. Quid,
 obsecro, est virgula *facit* duo signa? Repone
Sed

At quae diversis e partibus astra refulgent, 395
 Per medium adverso mundum tendentia vultu,
 Et toto divisa manent contraria caelo;
 Septima quaeque, loco quamvis submota feruntur,
 Ex longo tamen illa valent, viresque ministrant
 Vel bello vel pace suas, ut tempora possunt, 400
 Nunc foedus stellis, nunc et dictantibus iras.
 Quod si forte libet, quae sint contraria, signa
 Per titulos celebrare suos sedesque; memento
 Solstitium brumae, capricornum opponere cancro,
 Lanigerum librae: par nox in utroque diesque: 405
 Piscibus Erigonen, iuvenique urnaeque leonem:
 Scorpios e summo cum fulget, taurus in imo est:
 Et cadit arcitenens, geminis orientibus orbi.

Obfer-

Vulg. v. 395. EX. 396. PENDENTIA. 398. FERANTUR. 401. PHOEBUS.
 402. SUNT. 408. ORBE.

Sed duo signa FERIT mediis submota quaternis.
 Sic versu 276. *Linea ferit signa trigona.*

V. 395. AT QUAE DIVERSIS EX PARTIBUS. Gemblacensis, *e partibus*; quod reponendum est.

V. 396. PER MEDIUM ADVERSO MUNDUM PENDENTIA VULTU. Pendentia adverso vultu? qualis haec oratio est? qui pendet a vultu nutu alicuius, non adverso vultu, sed submisso se gerit. Repono,

Per medium adverso mundum TENDENTIA vultu.

V. 398. QUAMVIS SUBMOTA FERANTUR. Veteres omnes FERUNTUR; quod melius.

V. 401. NUNC PHOEBO, STELLIS NUNC ET DICTANTIBUS IRAS. Occultum hic cubat mendum, quod ex latibulo suo eruetur. Principio, cur *Phoebus et stellae*, sive sol et planetae, hic inducuntur, quasi fixorum aspectus gubernantes vel mutantes? nusquam in hoc

opere de illis agit Noster; etsi recentiores astrologi de sole et planetis magnis ambagibus magnas nugae agant. Deinde ordinem verborum vide: *nunc Phoebus, stellis nunc et*. In hac vero sententia, nemo non sic dixisset, *nunc Phoebus, nunc et stellis*. Postremo, quid agatur, inspicere ait, septima quaeque signa vires suas ministrare, *vel bello vel pace*, ut fert tempus et occasio: at Phoebus hic et stellae nihil dictant nisi iras. Si iras tantum, quid fiet de pace. Repono et distingue,

Nunc FOEDUS stellis, nunc et dictantibus iras.

hoc est, nunc pacem, nunc bellum. Sic infra versu 469. Astra

Aut odium foedese gerunt.

pro *Phoebus foedus*, ut supra versu 379 recte reposuit Scaliger *foedus*; cum codices universi habeant *Phoebus*. Ceterum *stellas* hic universim accipere, non planetas.

V. 402. QUAE SUNT. Gemblacensis SINT habet; quod melius.

V. 408. GEMINIS ORIENTIBUS ORBE. Lege ORBI.

Observant inter sese contraria cursus.
 Sed quamquam adversis fulgent contraria signis; 410
 Natura tamen interdum sociata feruntur,
 Et generis vinclis concordia mutua surgit;
 Mascula quod maribus, vel quod diversa fuorum:
 Respondent generi. pisces sic virginis astro
 Adversi volitant; sed amant communia iura: 415
 Et vincit natura locum: sed vincitur ipsa
 Temporibus; cancerque tibi, capricorne, repugnat
 Femina femineo, quia brumae diffidet aestas.
 Hinc rigor et glacies, nivibusque albertia rura:
 Hinc fitis et sudor, nudusque in solibus orbis; 420
 Aestivosque dies aequat nox frigida brumae.
 Sic bellum natura gerit, discordat et annus:

Ne

Vulg. v. 412. GENERE. EXEMPLIS. 413: SI PARIBUS—SI. 414. ET—
 ASTRUM. 420. COLLIBUS.

V. 409. OBSERVANT INTER SESE CONTRARIA CURSUS. Atqui *contraria* sequente verfu habemus. Nimirum et hic versiculus est irreptitius, et ineptus. Quid enim est observare cursus inter se, quae fixa sunt et eandem distantiam semper servant. Sensit hoc Scaliger, et maluit *rursus*; ἀλλὰ κακῶ κακὸν ἰάσατο.

V. 412. NATURA TAMEN INTERDUM SOCIATA FERUNTUR, ET GENERE. EXEMPLIS CONCORDIA MUTUA SURGIT. Mirum vero, si astrorum affectus *exemplis* gubernantur. Ergo astra sensu et ratione sunt praedita; et quae paulo stultiora sunt, ad *exempla* prudentiorum se componunt. Codices vetusti, ut scias quantum iis credendum sit, *genera*. Repone,

Et GENERIS VINCLIS concordia mutua surgit.
 Concordia ex vinclis generis; ut Cicero, *vincula concordiae amoris*, &c. Noster infra 630.
 Unum *peilus* habent fideique *immobile* vinculum. et iii, 106.
 fideique tenet parentia vincla.

V. 413. MASCULA SI PARIBUS, VEL SI DIVERSA SUORUM. Immo *maribus*, ut supra 381.

Mascula sed maribus respondent.
 Quid autem hic volunt *si, si*? certe in contrariis et ex diametro oppositis numquam non respondent mascula maribus, feminea feminis. Repone igitur,

Mascula QUOD MARIBUS, vel QUOD diversa fuorum.

V. 414. PISCES ET VIRGINIS ASTRUM ADVERSI VOLITANT. Hoc ne latine quidem dictum. Vetusti omnes *astra*, non *astrum*. Repone,
pisces sic virginis ASTRO Adversi volitant.

V. 420. NUDUSQUE IN COLLIBUS ORBIS. Cur vero in *collibus*, potius quam in campis vel arvis? Repone,

Et fitis et sudor, nudusque in SOLIBUS orbis.
 Virgilius, Georg. i, 66.

Pulverulenta coquat maturis solibus aestas.

423. NEC MIRERE. Gemblacensis quidem *nec*; sed ceteri melius *NE*.

Ne mirere in ea pugnancia fidera parte.
 At non lanigeri signum libraeque repugnant.
 In totum, quia ver autumno tempore differt: 425
 Fructibus hoc implet maturis, floribus illud.
Sed ratione par est aequatis nocte diebus,
 Tempora nam efficiunt simili concordia textu,
 Par nox, parque dies, mediis hiemem inter et aestum
 Articulis, unum servans utrimque tenorem, 430
 Quo minus infesto decertent fidera bello.
Talis erit ratio diversis addita signis.

His animadversis, restat (quae proxima cura)
 Noscere tutelae, adiectaeque numina signis,
 Et quae cuique deo rerum natura dicavit, 435
 Cum divina dedit magnis virtutibus ora,

Condidit

Vulg. v. 423. NEC. 424. REPUGNAT. 428. temporaque. 429. PERMIXTOSQUE.
 430. UNO SERVANTIA TEMPORE UTRIMQUE. 433. REBUS.

V. 424. AT NON LANIGERI SIGNUM LIBRAEQUE REPUGNAT. Immo REPUGNANT: quippe duo sunt; ut mox hoc, illud.

V. 427. SED RATIONE PAR EST AEQUATIS NOCTE DIEBUS. Libri omnes, *Sed ratione pari est aequalis nocte diebus.* Versus spurius et barbarus. Sententia, quae hic quaeritur, *noctes diebus aequari*, in tribus sequentibus repetitur: non ergo fit *δὲς τὰς ἡμέρας*.

V. 428. TEMPORAQUE EFFICIUNT SIMILI CONCORDIA TEXTU, PERMIXTOSQUE DIES MEDIIS HIEMEM INTER ET AESTUM ARTICULIS UNO SERVANTIA TEMPORE UTRIMQUE. Evolve modo orationis filum; *Tempora servantia permixtos dies uno tempore.* Quid est, *tempora tempore?* quid *dies permixti?* haec portentose corrupta sunt. Statim mihi suboluit, *tempore* hic poni pro *tenore*; et postea metri causa verborum ordinem mutatum esse; quo semel prehenso, cetera non invita sequebantur. Repone,

Tempora nam efficiunt simili concordia textu, Par nox, parque dies, mediis hiemem inter et aestum.

Articulis, unum servans utrimque tenorem,

Quo minus infesto decertent fidera bello. Nam vel enim tententiae necessarium est. *Nox et dies unum servans tenorem.* Virgil. Georg. ii, 336.

Non alios prima crescentis origine mundi Inluxisse dies aliumve habuisse tenorem Crediderim. ubi obiter corrigendum *NASCENTIS mundi, non crescentis.* Lucretius v, 509. de mari: *Unum labendi conservans usque tenorem.* Noster iii, 523. *nec in cunctis servat fortuna tenorem.* et iv, 824.

Perpetuosque tenet flores, unumque tenorem.

V. 432. TALIS ERIT RATIO DIVERSIS ADDITA SIGNIS. *Diversis* hic pro contrariis, oppositis ponitur. Unde liquet verum esse adulterinum; eiusdem forte interpolatoris, qui versus 409 et 427 textui inseruit.

V. 433. HIS ANIMADVERSIS REBUS, QUAE PROXIMA CURA, NOSCERE TUTE-
 LAS,

Condidit et varias sacro sub nomine vires,
 Pondus uti rebus persona imponere possit.
 Lanigerum Pallas, taurum Cytherea tuetur,
 Formosos Phoebus geminos: Cyllenie, cancrum; 440
 Tuque pater cum matre deum regis ipse leonem:
 Spicifera est virgo Cereris, fabricataque libra
 Vulcani: pugnax Mavorti scorprios haeret:
 Venantem Diana virum, sed partis equinae;
 Atque angusta fovet capricorni sidera Vesta: 445
 E Iovis adverso Iunonis aquarius astrum est:
 Agnoscitque suos Neptunus in aethere pisces.
 Hinc quoque magna tibi venient momenta futuri.
 Cum ratio tibi per stellas et sidera curret,
 Argumenta petes omni de parte viaque, 450
 Artis ut ingenio divina potentia surgat,

Exae-

Vulg. v. 441. IUPPITER ET. 447. AEQUORE. 449. VARIET—CURET.
 450. VIASQUE. 451. DIVISA.

TELAS. *Noscere nihil habet, quocum in
 constructione iungatur. Repone,*

*His animadversis RESTAT (quae proxima
 cura)*

Noscere tutelae. ut i, 561.

Restat, ut aethereos fines tibi reddere coner.

V. 440 CYLLENIE, CANCRUM; IUP-
 PITER ET CUM MATRE DEUM REGIS IP-
 SE LEONEM. *Cyllenie*, libri omnes; *regis*
 solus Gemblacensis; ceteri *regis*. Recte qui-
 dem *regis*; sed adhuc barbara oratio est et fo-
 loeca. Repone,

Cyllenie, cancrum;

*TUQUE PATER cum matre deum regis ipse
 leonem.*

*Pater deum cum matre deum; multo elegan-
 tius quam Iuppiter. Et iam adscito tu, locu-
 tio bene latina est. Cyllenie, tuque pater deum:
 pro tu Cyllenie, tuque pater deum: ut Hora-
 tius Serm. i, x, 90. Demetri, teque Tigelli;
 pro te Demetri, teque Tigelli.*

V. 447. AGNOSCITQUE SUOS NEPTU-

NUS IN AEQUORE PISCES. Quid narras?
 an pisces zodiaci adhuc in aequore sunt? Re-
 pone,

*Agnoscitque suos Neptunus in AETHERE
 pisces.*

Quamvis in caelo sunt, tamen ut suos domi-
 nus agnoscit.

V. 449. CUM RATIO VARIET STELLAS
 ET SIDERA CURET. *Variet* a Scaligero est,
 infelice coniectura. Omnes libri, *cum ratio*
tua fert stellas. Pro *curet* vero Gemblacensis,
 et Vossianus *curat*: Lipsiensis et Venetus *cur-*
ret. Repone, [RET.

Cum ratio TIBI PER stellas et sidera CUR-
hoc est, cum in munere astrologico et fati ex
genitura praedicendis versaberis.

V. 450. ARGUMENTA PETES OMNI DE
 PARTE, VIASQUE ARTIS, UT INGENIO
 DIVISA POTENTIA SURGAT. Ita quidem
 codices; sed repone et distingue,

*Argumenta petes omni de parte VIAQUE,
 Artis ut ingenio DIVINA potentia surgat.*

Divina

Exaequentque fidem caelo mortalia corda.

Accipe divisas hominis per fidera partes,
Singulaque in propriis parentia membra figuris;
In quibus praecipuas toto de corpore vires 455
Exercent. aries caput est ante omnia princeps
Sortitus, censusque sui pulcherrima colla
Taurus; et in geminos aequali brachia sorte
Scribuntur connexa humeris; pectusque locatum
Sub cancro est; laterum regnum scapulaeque leonis;
Virginis in propriam concedunt ilia sortem; 461
Libra regit clunes; et scorprios inguine gaudet;
Centauro femina accedunt; capricornus utrisque
Imperitat genibus; crurumque humentis aquari
Arbitrium est; piscesque pedum sibi iura reposcunt.

Quinetiam propriis inter se legibus astra 466
Conve-

Vulg. v. 452. CAELI. 454. singulaque propriis. 458. AT IN GEMINIS. 461. DE-
SCENDUNT. 462. AT. 464. IMPERAT IN — crurum FUNDENTIS.

Divina, etiam editio Romana. sic et iii, 90.
Cardimibusve movet divina potentia mundi.
Artis ingenio, ut Ovid. Met. viii, 159.
Daedalus ingenio fabrae celeberrimus artis.

Cur autem *descendant*, magis quam *ascendant*?
Repone,

Virginis in propriam CONCEDUNT ilia for-
tem. ut iii, 118.

hoc totum partem concessit in unam.

V. 452. EXAEQUENTQUE FIDEM CAE-
LI MORTALIA CORDA. Libri veteres *caelo*;
quod et Scaliger malebat. Lucretius, i, 80.
nos exaequat victoria caelo.

V. 462. AT SCORPIOS INGUINE GAU-
DET. Libri omnes, ET.

hoc vult, ut tam certa sit Chaldaei mathema-
tici praedictio, quam ipsum in caelo fatum.

V. 464. IMPERAT IN GENIBUS. Vetu-
sti quattuor, *Imperat et genibus*. Repone,
IMPERITAT *genibus*. ut Horatius, Serm. i, vi, 4.
Olim qui magnis legionibus imperitent.

V. 454. SINGULAQUE PROPRIIS PA-
RENTIA MEMBRA FIGURIS. Libri uni-
versi melius, *Singulaque in propriis*.

Ibid. CRURUM FUNDENTIS AQUARI
ARBITRIUM EST. Notant hic interpretes
fundentis absolute positum, ut supra 233.

V. 458. AT IN GEMINIS AEQUALI
BRACHIA SORTE SCRIBUNTUR. Codices
et in. Repone,

Parsque marina nitens fundentis semper
aquari.

ET IN GEMINOS aequali brachia sorte
Scribuntur. ut supra versu 268.

Sed et versus iste spurius est, et hic mendosus.
Repone,

Quattuor in partes scribuntur fidera terna.

crurumQUE HUMENTIS aquari.
ut Noster v, 444.

V. 461. DESCENDUNT ILIA SORTEM.

Sed regione means Cepheus humentis aquari.
V.

Conveniunt, ut certa gerant commercia rerum;
 Inque vicem praestant visus, atque auribus haerent,
 Aut odium foedusve gerunt; conversaque quaedam
 In semet proprio ducuntur plena favore. 470
 Idcirco adversis nonnumquam est gratia signis;
 Et bellum sociata gerunt: alienaque fede
 Inter se generant coniunctos omne per aevum,
 Utrique aut forti pugnant, fugiuntque vicissim.
 Quod deus, in leges mundum cum conderet omnem,
 Affectus quoque divisit variantibus astris, 476
 Atque aliorum oculos, aliorum contulit aures;
 Iunxit amicitias horum sub foedere certo,
 Cernere ut inter se possent audireque; quaedam
 Diligerent, aliis noxas bellumque moverent: 480
 His etiam propriae foret indulgentia fortis,
 Ut se diligerent semper, sibi que ipsa placerent.

Sicut

Vulg. v. 469. FOEDUSQUE. 471. nonnumquam gratia. 474. ET. 479. POSSINT.
 480. ALIA ET.

V. 469. AUT ODIUM FOEDUSQUE GERUNT. Veterrimi duo Gemblacensis et Lipsiensis, *foedusve*.

V. 471. NONNUMQUAM GRATIA SIGNIS. Repone, *nonnumquam est gratia*.

V. 474. UTRIQUE ET SORTI PUGNANT FUGIUNTQUE VICISSIM. A libris veteribus abest *et*. Lege, *utrique aut forti*.

V. 479. CERNERE UT INTER SE POSSINT AUDIREQUE QUAEDAM, DILIGERENT ALIA, ET NOXAS BELLUMQUE MOVERENT. Solus Gemblacensis *possent*. Recte; ut mox *diligerent, moverent*. Tum lege et distingue,

Cernere ut inter se POSSENT audireque; quaedam

Diligerent, ALIIS noxas bellumque moverent.

V. 484. FORMANTIBUS ARTUS. Libri

universi *ortus*. Operarum typographicarum erratum est in posteriore Scaligeri editione, quod pro emendatione Fayus arripuit.

V. 486. AUDIT SE, LIBRAMQUE VIDET, FRUSTRATUR AMANDO. TAURUS, LANIGERO QUI FRAUDEM NECTIT. Gemblacensis, Lipsiensis, et Venetus *taurus*. Lege igitur et distingue, *frustratur amando*

TAURUM: *lanigero qui fraudem nectit*. *Frustratur*; quia *taurus* pro mutuo amore *fraudem ei nectit*. Ut *frustro* active, ita *frustror* passive. Priscianus, p. 793. Fenestella: *frustratus igitur a spe, devictus in castra se recepit*: *frustratus, μαλακωδής*. Laverius: *frustramur, irridemur*. Noster i, 887.

Ad iuga moerentes cogunt frustrata iuvenecos.

V. 489. VIRGINE AMANS CAPITUR. Libri universi *mens*; quod mutare non debuit Scaliger; cum eadem utriusque sententia est.

Sicut naturas hominum plerasque videmus,
 Qui genus ex signis ducunt formantibus ortus.
 Consilium ipse suum est aries, ut principe dignum est,
 Audit se; libramque videt: frustratur amando 486
 Taurum; lanigero qui fraudem nequit, et ultra
 Fulgentes videt, atque audit per sidera pisces,
 Virgine mens capitur. sic quondam vexerat ante
 Europam dorso retinentem cornua laeva, 490
 Indutusque Iovi est. geminorum ducitur auris.
 Ad iuvenem aeternas fundentem piscibus undas,
 Inque ipsos animus pisces, oculique leonem.
 Cancer, et adverso capricornus conditus astro,
 In semet vertunt oculos; in mutua tendunt 495
 Auribus; et cancri captatur aquarius astu.
 At leo cum geminis aciem coniungit, et aurem
 Centauro gemino, capricorni diligit astrum.

Erigone

Vulg. v. 487. TAURUS. 489. AMANS—GESSERAT. 491. Jovi geminorum. 495. VERTITUR IN SEMET OCVLIS—TENDIT. 496. AT—ASTRO. 498. GEMINOS.

est. Ceterum *taurus*, inquit Huetius, videt virginem, non pisces: quod ignorasse Manilium haud credibile est. Quid si igitur legamus,

Fulgens HAUD videt, AST audit per sidera pisces.

Sane taurus videt virginem; ut ex schemate appposito videre est: quod ideo adieci, ut et hic prolixus locus promptius intelligatur; et futile hoc otiosi Chaldaei commentum, ex lineis parallelis haec sibi somniantis, vanitatem suam prodat. Noster vero hic maluit se poetam magis quam astrologum ostendere: et sciens prudens schema deseruit, ut Europam et Iovem induceret.

V. 489. SIC QUONDAM GESSERAT ANTE EUROPAM DORSO. Repone ex libris vetustis, sic quondam VEXERAT ante.

V. 491. INDUTUSQUE IOVI. Series ipsa orationis legendum monet, Iovi EST.

V. 495. VERTITUR IN SEMET OCVLIS, IN MUTUA TENDIT AURIBUS, AT CANCRI CAPTATUR AQUARIUS ASTRO. Gemblacensis solus, in semet vertunt oculosque: ille vero et ceteri veteres tendunt, et et pro at. Repone,

IN SEMET VERTUNT OCVLOS, in mutua TENDUNT
Auribus, ET cancri captatur aquarius ASTU.
Astro versum abhinc alterum finierat. Astu captatur, ut infra versu 634.
saepe est et subdolos astus.

V. 498. AT LEO CUM GEMINIS ACIEM CONIUNGIT, ET AUREM CENTAURO. GEMINOS CAPRICORNI DILIGIT ASTRUM. Falsum hoc, capricornum amare geminos; amat enim leonem. Repone,

Centauro GEMINO: capricorni diligit astrum. Ita infra versu 552.

geminumque sub arcu Centaurum.

Erigone taurum spectat, sed scorpion audit,
 Atque sagittifero conatur nectere fraudem. 500
 Libra suos sequitur sensus, solumque videndo
 Lanigerum, atque animo complexa est scorpion infra.
 Ille videt pisces, oditque per omnia libram.
 Necnon arcitenens magno parere leoni
 Auribus, atque oculis sinum fundentis aquari 505
 Conspicere affuevit, solamque ex omnibus astris
 Diligit Erigonen. contra capricornus in ipsum
 Convertit visus; quid enim mirabitur ille
 Maius, in Augusti felix cum fulserit ortum?
 Auribus et summi captat fastigia cancri. 510
 At nudus geminis intendit aquarius aurem,
 Sublimemque colit cancrum, spectatque reducta
 Tela sagittiferi. pisces ad scorpion acrem
 Direxere aciem, cupiuntque attendere taurum.
 Has natura vices tribuit, cum sidera fixit. 515
 His orti similes referunt per mutua sensus,

Audire

Vulg. v. 502. INTRA. 503. AUDITQUE. 510. AT.

V. 502. ATQUE ANIMO COMPLEXA EST SCORPION INTRA. In Gemblacensi verbum ultimum desideratur. Ceteri libri *infra*. Aut lege *infra*, quia scorpions sequitur libram; aut *scorpion acrem*, ut *infra* versu 513.

V. 503. ILLE VIDET PISCES, AUDITQUE PER OMNIA LIBRAM. Falsum est, ait Scaliger, scorpion audire libram: audit enim virginem. Recte hoc: unde Bullialdus corrigit. *Ille videt pisces, audit quae proxima librae*. Sed dedit auctor, *ODITQUE per omnia libram*. ut taurus *fraudem nescit* arietis; ita pari ratione scorpions *odit* libram. Vide diagramma.

V. 505. AURIBUS, ATQUE OCVLIS SINUM FUNDENTIS AQUARI. Libri vetustiores *sinum*: quod retinendum. Respicit *sinum*,

non totum *signum*. Ut enim *sagittarius* spectat *sinum* sive urnam aquarii; ita rursus aquarius versu 513, spectat reducta *tela* sagittiferi. Atque hoc pacto *fundentis* non absolute ponitur: quippe *sinum* bis hic accipitur. Vide versum 525.

V. 510. AURIBUS AT SUMMI. Libri universi *et recte*. *At* versum sequentem inchoat. Porro capricornus ex schematis ratione leonem *amat*. Hoc auctor oblitus est dicere.

V. 520. QUIN ADVERSA MEANT ETIAMQUE TRIGONA TRIGONIS. *Quae* abest a Gemblacensi. Lego, *Quin adversa meant ET TOTA trigona trigonis*.

Audire ut cupiant alios, aliosque videre :
 Horum odio, nunc horum iidem ducantur amore :
 Illis insidias tendant, captentur ab illis.

Quin aduersa meant et tota trigona trigonis: 520

Alteraque in bellum diverso limite ducit

Linea. sic veri per totum consonat ordo.

Namque aries leo et arcitenens, sociata trigono

Signa, negant chelis foedus totique trigono,

Quod gemini excipiunt fundens et aquarius urnam. 525

Idque duplex ratio cogit verum esse fateri:

Quod tria signa tribus signis contraria fulgent,

Quodque aeterna manent hominum bella atque ferarum;

Humana est facies librae, diuersa leoni.

Idcirco et cedunt pecudes: quod viribus amplis 530

Confilium est maius. victus leo fulget in astris:

Aurea lanigero concessit fidera pellis.

Ipsae ferarum partis centaurus tergo cedit.

Usque adeo est hominis victus, quod mirer ab illis

Nascentis

Vulg. v. 520. ETIAMQUE. 525. UNDAE. 529. LEONIS. 532. LANIGERI—
 SIDERE. 533. SUAE.

V. 525. FUNDENS ET AQUARIUS UN-
 DAS. Repone,

fundens et aquarius URNAM.

Sic fundere pocula, pateram, carchesia, &c. No-
 ster i, 272.

Post hunc inflexam defundit aquarius urnam.

V. 529. HUMANA EST FACIES LIBRAE,
 DIUERSA LEONIS. Immo LEONI.

V. 532. AUREA LANIGERI CONCESSIT
 SIDERE PELLIS. Nollem hoc a viro magno
 interpolatum. Libri universi,

Aurea LANIGERO concessit SIDERA pellis.

Recte: concessit, hoc est, conciliauit. Noster i, 9.

Concessumque patri mundum deus ipse me-
 reris.

V. 533. IPSE SUAE PARTIS CENTAU-
 RUS TERGORE CEDIT. Immo non cedit,
 qua homo est, suae sive humanae partis tergo ;
 sed equinae partis, qua pecus est. Sic Noster
 i, 425.

et duplici centaurus imagine fulget,

Pars iuuenis tergo pectus commissus equino.

ii, 444.

Venantem Diana virum, sed partis equinae.

Repone igitur,

Ipse FERAE partis centaurus tergo cedit.

ii, 189. de eodem ;

fera tergo membra rigentem

Excipiunt hiemem.

V. 534. USQUE ADEO EST HOMINIS
 VIRTUS. QUO MIRER AB ILLIS NASCEN-

Nascentis librae superari posse trigonum. 535

Quinetiam brevior ratio est per signa sequenda.

Nam quaecumque nitent humana condita forma
Astra, manent illis inimica et victa ferarum.

Sed tamen in proprias fecedunt singula mentes,

Et privata gerunt secretis hostibus arma. 540

Lanigero genitis bellum est cum virgine natis,

Et libra, et geminis, et si quos protulit urna.

In partus tauri sub cancro nata feruntur

Pectora, et in chelis, et quae dat scorprios acer,

Et pisces. at quos geminorum sidera formant, 545

His cum lanigero bellum est eiusque trigono.

In cancro genitos capricorni femina laedunt,

Et librae partus, et quos dat virginis astrum,

Quique

Vulg. v. 542. GEMINI PISCIS—UNDA. 543. PARTES.

TIS LIBRAE SUPERARI POSSE TRIGONUM. *Virtus*, quo a Scaligero sunt. Libri enim omnes; *victus*, quod mirer. At postquam sic interpolaverat, *Usque adeo est hominis virtus*: novum, inquit, genus loquendi. Immo et novum et mirum. *Quo mirer*; hoc est, ait, *quo magis mirer*: et addit, *sic non raro loqui Tertullianum*. Indignor profecto nebulonem aliquem falsarium tanto viro imposuisse. Verfus spurii sunt et barbari. *Virtus* vera lectio est; praefert enim tenebrio *victum humanum illi bestiarum*. Quid vero est *Nascentis librae trigonum*? Quid, *Quo mirer superari posse*? cum nec trigonum una nascatur; et ab altera superari numquam possit.

V. 542. ET LIBRA, GEMINI PISCIS QUOS PROTULIT UNDA. Libri pisces. Repone quod ex adverso trigono colligas,

Et libra, ET GEMINIS, ET SI QUOS PROTULIT URNA.

Nam supra 525, aries bellum gerit cum libra, geminis, et aquario ratione trigoni; virgo hostis secretus: et gemini piscis male, cum alias

dicat *geminos pisces*: unda vero piscium nusquam in caelo est; *urna nati* mox 561.

V. 543. IN PARTES TAURI. Recte Gronovius observ. ii, 5. PARTUS. Ut mox 548. *Et librae partus*; et saepe alibi.

V. 549. QUIQUE SUB ADVERSI NUMERATUR SIDERE TAURI, LANIGERI COMMUNIS ERIT. Muta distinctionem, et lege, *Quique sub ADVERSI NUMERANTUR sidere tauri*.

Numerantur libri omnes. Aversi corrigunt Salmasius, Gronovius, Huetius.

V. 551. HOSTIS. SED TOTIDEM BELLUM SUBSCRIBITUR ASTRIS. Gronovius, *Hostis et a totidem*: Huetius, *et in totidem*. Lego,

ET IN TOTIDEM BELLUM SUBSCRIBITUR ASTRA. ut versu 557.

in totidem secundus creditur hostes.

V. 552. ERIGONE TAURUMQUE TIMET, GEMINUMQUE SUB ARCU. Quo-
modo

Quique sub averfi numerantur fidere tauri .
 Lanigeri communis erit rabidique leonis 550
 Hostis , et in totidem bellum subscribitur astra .
 Erigone cancrumque timet , geminumque sub arcu
 Centaurum , et pisces , et te , capricorne , rigentem .
 Maxima turba petit libram , capricornus et illi
 Adversus cancer , chelis quod utrumque quadratum est ;
 Quaeque in lanigeri numerantur signa trigonum. 556
 Scorpios in totidem fecundus creditur hostes :
 Aequareum iuvenem , geminos , rabidumque leonem ,
 Erigonen , libramque fugit , metuendus et ipse .
 Quique sagittari veniunt de fidere partus , 560
 Hos geminis nati libraque et virgine et urna
 Depressisse volunt : naturae et lege iubente

Haec

Vulg. v. 549. ADVERSI NUMERATUR. 551. SED—ASTRIS. 552. TAURUMQUE.
 553. AT TE. 557. HOSTIS. 558. TAURUM ATQUE. 562. naturae lege.

modo virgo *taurum* timet, qui in virginis ipsius trigono est? Vides viros maximos in harum nugarum rationem non descendisse. Repone,

Erigone CANCRUMQUE timet.

Cancer enim, centaurus et pisces in opposito virgini trigono sunt. Quin et supra versu 543, *taurus* non inimicus virgini est: et versu 547, *cancer* ei inimicus est.

V. 553. AT TE, CAPRICORNE, RIGENTEM, MAXIMA TURBA PETIT. Libri omnes, ET TE. Quod mutata distinctione rependum. Vidit hoc et Gronovius.

V. 557. SCORPIOS IN TOTIDEM FECUNDUS CREDITUR HOSTIS. *Lege hostes. Hostis* hic in veteribus membranarum notat accusativum pluralem.

V. 558. AEQUOREUM IUVENEM, GEMINOS, TAURUM, ATQUE LEONEM. Scorpios, inquit, *totidem hostes habet*, quot libra. Atqui libra *quinque* hostes habuit; scorpios hic habet *sex*. Repone igitur, pro *taurum atque leonem* geminos, RABIDUMQUE LEONEM. ut supra versu 211,

sagittari signum, rabidique leonis.

Mox, *fugit, metuendus et ipse;* scorpios illos *fugit*, metuit, et vicissim ipse metuitur.

V. 562. DEPRESSISSE VOLUNT, NATURAE LEGE IUBENTE. Tres veterissimi, Gemblacensis, Lipsiensis, Venetus, *Natura et lege iubente. Lege*, distinctione mutata,

Depressisse volunt: naturae ET lege iubente
Haec eadem, capricorne, tuis inimica feruntur.

Iidem, inquit, *capricorno hostes, qui centauro: idque lege naturae: non naturae rerum, sed naturae in utroque signo duplicis, hominis equo, capri pistrici iuncti.* Ovid. Met. xii, 394. de Cyllaro centauro:

Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit.

Si modo naturae formam concedimus illi.

Et rursus versu 503. Monychus centaurus de sua gente:

Quid geminae vires? quid quod fortissima rerum

In nobis natura duplex animalia iunxit?

V.

Haec eadem, capricorne, tuis inimica feruntur.
 At quos aeternis perfundit aquarius undis,
 Ad pugnam Nemeaeus agit, totumque trigonum; 565
 Turba sub unius iuvenis virtute ferarum.
 Piscibus exortos vicinus aquarius urget,
 Et gemini fratres, et quos dat virginis astrum,
 Quique sagittari descendunt sidere nati.
 Nec sola est ratio, quae dat nascentibus arma, 570
 Inque odium generat partus, et mutua velle:
 Sed plerumque manent inimica tertia quaeque
 Lege, in transversum vultu defixa maligno;
 Quoque manent quaecumque loco contraria signa,
 Adversosque gerunt inter se septima visus, 575
 Tertia quaeque illinc utriusque trigona feruntur.
 Ne fit mirandum si foedus non datur astris,

Quae

Vulg. v. 565: VENIENS AGITAT. 576. ILLIS UTRISQUE.

V. 565. AD PUGNAM VENIENS AGITAT. Libri veteres, *ad pugnam nemeus agit*. Librarii posteriores pro *nemeus* dederunt *veniens*; inde versus gratia interpolatum *agit*. Atqui corrigendum erat,

Ad pugnam NEMEAUS AGIT.
 Ita saepe alibi, ut v, 206.

Cum vero in vastos surget Nemeaeus hiatus.
 Leo, inquit, et totum eius trigonum, hoc est, aries et centaurus: *turba ferarum*; leo, aries, equus, sub humana parte centauri.

V. 576. TERTIA QVAEQUE ILLIS UTRISQUE TRIGONA FERUNTUR. Libri universi, *utriusque*. Repone,

Tertia quaeque ILLINC UTRISQUE trigona feruntur.

Illinc, ut respondeat τῷ quo loco. *Utriusque trigona*, ut supra versu 546.

His cum lanigero bellum est eiusque trigono. Res ex diagrammate constat: sume quaevis *signa contraria* sive opposita, cancrum et capricornum; tertia quaeque a cancro, hinc tau-

rus, illinc virgo, sunt trigonum capricorni. Similiter tertia quaeque a capricorno, pisces et scorpios, sunt cancri trigonum. Porro trigona cancri et capricorni *adversa* inter se sunt, ut supra versu 520, arietis et librae.

V. 580. CORPORA, TOTQUE MODIS, QUOTIENS INIMICA CREANTUR. Quid miri, si *tot modis contraria corpora creantur*, quotiens *inimica*? *Contraria* enim id ipsum est, quod *inimica*. Repone,
Corpora, totque modis, TOTIENS inimica creantur.

V. 581. IDCIRCO NIHIL EX SEMET. Hunc versum et septem sequentes ex suo, quem in omnibus codicibus tenent, loco temere detruserat Scaliger in priore editione post versum 607: nec in altera quamvis admonitus sententiam mutare voluit. Omnino recte se habet qui in membranis est ordo: tot modis totiesque, ut supra ostensum, *inimici* creantur homines: idcirco nihil unquam dedit natura fido *amicitiae pectore* maius aut rarius.

V.

Quae sunt aduersi signis cognata trigoni.
 Per tot signorum species contraria surgunt
 Corpora; totque modis, totiens inimica creantur. 580
 Idcirco nihil ex femet natura creavit
 Pectore amicitiae maius, nec rarius umquam.
 Unus erat Pylades; unus qui mallet Orestes
 Ipse mori. Iis una fuit per saecula mortis:
 Alter quod raperet fatum, non cederet alter. 585
 Et duo qui potuere sequi vestigia; tum cum
 Optavitque reum sponsor non posse reverti;
 Sponsorique reus timuit, ne solveret ipsum.
 Perque tot aetates hominum, tot tempora et annos,
 Tot bella, et varios etiam sub pace labores, 590
 Cum fortuna fidem quaerat, vix invenit usquam.
 At quanta est scelerum moles per saecula cuncta?

Quantum

Vulg. v. 580. QUOTIENS. 583. ERIT. 586. VADIMONIA SPONSI.
 588. SPONSOREMQUE. 592. AH.

V. 583. UNUS ERIT PYLADES. Codex Vossianus cum duobus aliis ERAT. Recte. Si enim erit; non mallet erat dicendum, sed malet, vel malit.

V. 586. ET DUO QUI POTUERE SEQUI VADIMONIA SPONSI. Ita Scaliger ex coniectura; cum libri universi habeant, sequi vix noxia poenis. Atqui nec vadimonia sponsi bene latine dicas, nec sequi vadimonia. Quin et neminem, duobus illis Damone et Phintia exceptis, obire vadimonia potuisse falsissimum est. Denique hiat oratio: quae coniunctionem flagitat, cum sponsor optavit. Exerpiamur, an nobis melius cedat coniectatio;

Et duo qui potuere sequi VESTIGIA; TUM CUM

Optavitque reum sponsor.

Duo soli, qui Orestis et Pyladae vestigia sequi, five exemplum imitari, potuerunt. Tum cum; ut Ovidius Heroid. i, 5.

O utinam tum cum Lacedaemona classe petebat; et saepe alias.

Vix noxia poenis, librarii sumpserunt ex verso 602. poenas iam noxia vincit.

V. 588. SPONSOREMQUE REUS TIMUIT. Timuit sponsorem, ne: hoc est, timuit, ne sponsor. Notus, ait Scaliger, Hellenismus. Plautus quidem et Terentio notus, ut Eunuch. iii, 5. metuo fratrem,

Ne intus sit; porro autem patrem, ne rure redierit jam.

Sed frustra apud posteriores quaeras. Repone,

SPONSORIQUE reus timuit, ne solveret ipsum.

hoc est, pro sponsore timuit, ne suam vicem occideretur.

V. 592. AH QUANTA EST SCELERUM MOLES. Ab a Scaligero est: libri universi at. Quid planius ista oppositione? Fides per tot saecula vix usquam inveniri potest: at scelerum quanta est moles? Ceterum Gemblacensis mendose, at quantae scelerum mortes?

V.

Quantum onus invidiae non excusabile terris?
Venales ad fata patres, matrumque sepulchra.
Imposuit Phoebus noctem, terrasque reliquit. 595
 Quid loquar everfas urbes, et prodita templa?
 Et varias pacis clades, et mixta venena?
 Infidiasque fori, caedesque in moenibus ipsis,
 Et sub amicitiae grassantem nomine turbam?
 In populo scelus est, et abundant cuncta furore. 600
 Et fas atque nefas mixtum; legesque per ipsas
 Saevit nequities: poenas iam noxia vincit.
 Scilicet in multis quoniam discordia signis
 Corpora nascuntur, pax est sublata per orbem;
 Et fidei rarum foedus, paucisque tributum. 605
 Utque sibi caelum, sic tellus diffidet ipsi;
 Atque hominum gentes inimica forte feruntur.

Si

Vulg. v. 593. QUAMQUE—EXCUSSABILE. 598. caedes in. 605. PACISQUE.
 606. IPSA.

V. 593. QUAMQUE ONUS INVIDIAE NON EXCUSSABILE TERRIS? Illud *excusabile*, quod nusquam alias legitur, a Scaligero venit: libri omnes *excusabile*: quod retinet et egregie explicat Gronovius observ. ii, 13. Repone igitur,

QUANTUM onus invidiae non EXCUSABILE terris?

Non excusabile, quod purgari, excusari, expiari non potest. Phyllis Demophoonti, apud Nafonem Heroid. ii, 75.

*De tanta rerum turba factisque parentis,
 Sedit in ingenio Cressa relicta tuo.*

*Quod solum excusat, solum miraris in illo:
 Haeredem patriae, perfide, fraudis agis.*
 Onus invidiae, ut idem Metam. xii, 626.

A se Tantalides onus invidiamque removit.

V. 594. VENALES AD FATA PATRES. Hunc et sequentem pro spuris habeo.

V. 598. CAEDES IN MOENIBUS IPSIS. Vossianus bene, CAEDESQUE.

V. 605. ET FIDEI RARUM PIGNUS, PACISQUE TRIBUTUM. Quid est *tributum pacis*? Quidve *pacis* hic facit; cum in praecedente versu habuerimus *pax*? Repone,
Et fidei rarum foedus PAUCISQUE tributum:

Paucis a natura concessum.

V. 606. UTQUE SIBI CAELUM, SIC TELLUS DISSIDET IPSA. Si *ipsa* legimus, haec surget sententia; Ut caelum sibi diffidet, ita ipsa tellus diffidet caelo: quod Nostro et astrologis falsum habetur. Repone igitur,

Utque sibi caelum, sic tellus diffidet IPSI.
Ipsi, hoc est, sibi, ut passim auctor rō ipse usurpat. Terra suas inimicitias ex signorum inimicitiis trahit.

V. 613. QUA COLITUR, NAMQUE EST NATURA MITIUS ASTRUM. *Qua colitur*, inquit Scaliger, *hoc est, Quatenus cicur est animal et cultus patiens, eatenus est mitius*. Immo *natura* mite est, non cultu et arte mansuescit.

Repone

Si tamen et cognata cupis dignoscere signa,
Quae iungant animos et amica forte ferantur;
Lanigeri partus cum toto iunge trigono. 610

Simplicior tamen est aries, meliusque leone
Prosequitur genitos, et te, centaure, creatos,
Quam colitur. namque est natura mitius astrum,
Expositumque suae noxae; nec fraudibus ullis,
Nec minus ingenio molli, quam vellere, constans. 615
Illis est feritas signis, praedaeque cupido,
Venalisque animus, nonnumquam et vendere cogit
Commoditate fidem, nec longa est gratia facti.

*At cum lanigeri partu sub utroque trigono
Non partis: sed rara gerit pro tempore bella, 600
Quod feritas utriusque magis pro tempore cogit.
Plus tamen in duplici numerandum est roboris esse,*

Cui

Vulg. v. 613. QUA. 614. SINE. 615. CORPORE CONSTAT. 617. EXCEDERE.

Repone ex libris universis, QUAM colitur. Ordo est, aries mellus prosequitur leonem et centaurum, quam ab iis colitur: quia ipse mitis et simplex, illi feri et praedatores. Colitur, ut supra ii, 512, de aquario;

Sublimemque colit caurum.

V. 614. SINE FRAUDIBUS ULLIS: NEC MINUS INGENIO MOLLI, QUAM CORPORE CONSTAT. Libri omnes, nec fraudibus, et vetusti quattuor constat. Repono,

NEC fraudibus ullis,

Nec minus ingenio molli, quam VELLERE, CONSTANS.

Sic passim de ariete loquens, *vellera, vellere* Noster usurpat.

V. 617. EXCEDERE COGIT COMMODITATE FIDEM. *Excedere fidem*, postulante sententia, idem hic erit ac rumpere, prodere: quod tamen latine dici nequit. Nam *excedere* cum accusativis est ultra ire; et *fidem excedere*, est omnem fidem exsuperare; maius quid esset, quam ut credi possit. Ovid. Met. vii, 166.

Excessitque fidem meritorum summa tuorum.

Plinius Hist. vii, 21. *Oculorum acies vel maxima fidem excedentia invenit miracula.* et xxviii, 13. *Excedit fidem impudens cura.* Suetonius Claud. xxix. *Nam illud omnem fidem excefferit.* Repone igitur,

Venalisque animus, nonnumquam ET VENDERE cogit

Commoditate fidem. Tibullus i, 9.

Tum mihi iurabas nullo te divitis auri

Pondere, non gemmis, vendere velle fidem.

V. 619. AT CUM LANIGERI PARTU. Hic et duo sequentes spurii sunt. Libri habent, *non parit*: unde Scaliger refinxit *non partes*, hoc est, factionem. Idem adfcessit Huetius; et insuper gerunt reponit pro *gerit*. Frustra uterque in adulterinis coniecturas perdunt. Nihil enim in his tribus est, quod non antea dictum sit. *Partes vero gerere* quis unquam dixit? Quid, quod, *sub utroque trigono*, barbaram dictum, pro utroque angulo unius trigoni? Denique *pro tempore bella*, et continuo *pro tempore cogit*, inficete et putide.

Q

V.

Cui commixtus homo est, quam te, Nemaee, sub uno.
 Idcirco et pax est signis, et mixta querela.
 Quinetiam tauri capricorno iungitur astrum; 625
 Nec magis illorum coeunt ad foedera mentes.
 Virgineos etiam partus, quicumque creantur
 Tauro, complecti cupiunt: sed saepe queruntur.
 Quosque dabunt gemini chelaeque et aquarius ortus,
 Unum pectus habent, fideique immobile vinclum: 630
Magnus erit geminis amor, et concordia duplex.
 Magnus et in multos veniet successus amicos.
 Scorprios et cancer fraterna in nomina ducunt
 Ex semet genitos: nec non et piscibus orti
 Concordant illis. saepe est et subdolos astus; 635
 Scorprios aspergit noxas sub nomine amici.
 At quibus in lucem pisces venientibus adsunt,
 His non una manet semper sententia cordi.
 Commutant animos interdum, et foedera rumpunt,
 Ac repetunt: tectaeque lues sub fronte vagantur. 640
 Sic erit e signis odium tibi paxque notanda:

In

Vulg. v. 624. idcirco pax. 626. ET. 629. CHELAE ET QUOS DAT.
 635. NAM—ACTUS.

V. 624. IDCIRCO PAX EST SIGNIS. Rectius libri vetusti, *Idcirco ET pax est.*

V. 626. ET MAGIS ILLORUM. Libri universi *NEC magis.* Et a Scaligero est, quia *nec*, inquit, contrarium auctoris menti est. Festinabat vir magnus, cum hoc scriberet. Taurus et capricornus in eodem trigono sunt: non tamen *magis* concordantes sunt, quam aries et centaurus: quia hinc signa singula sunt, illinc duplicia.

V. 629. QUOSQUE DABUNT CHELAE, ET QUOS DAT AQUARIUS ORTUS. Versus abhinc tertius in nullo manuscripto est: a Bonincontro opinor additus, ad trigonum splendendum. Repone igitur,

Quosque dabunt GEMINI CHELAEQUE ET aquarius ortus.

Error inde natus, quia notis non literis olim haec scribebantur.

V. 635. CONCORDANT. ILLIS (SAEPE EST NAM SUBDOLUS ACTUS.) Libri veteres *et pro nam.* Lege et distingue, *Concordant illis. saepe est ET subdolos ASTUS.*

Astus etiam Heinsius ad Ovidium et Huetius vidit. Scorprios infidos et subdolos parit; pisces, varios et inconstantes.

V. 643. NEC SATIS EST TANTUM. Vetusti quattuor, *Nec satis hoc tantum.*

V.

In terris geniti tali sub lege creantur.
 Nec satis hoc tantum solis infistere signis:
Contemplare locum caeli, sedemque vagarum.
 Parte genus variant, et vires linea mutat. 645
 Nam sua quadratis veniunt, sua iura trigonis,
 Et quae per senos decurrit virgula tractus,
 Quaeque fecat medium transverso limite caelum.
 Hinc modo dat mundus vires, modo deterit idem:
 Quaeque illic fumunt iras, huc acta reponunt. 650
Distat enim, surgantne eadem, subeantne, cadantne.
 Crebrius adversis odium est: cognata quadratis
 Corpora censentur signis, et amica trigonis.
 Nec ratio obscura est: nam quartum quodque locavit
 Eiusdem generis signum natura per orbem. 655
 Quattuor aequali caelum discrimine signant,
 In quibus articulos anni deus ipse creavit.
 Ver aries, cererem cancer, bacchumque ministrans
 Libra, caper brumam genitosque ad frigora menses.
 Necnon et duplici quae sunt connexa figura, 660

Quartum

Vulg. v. 643. EST. 650. HIC. 659. GENITUSQUE—PISCES.

V. 644. CONTEMPLARE LOCUM CAELI. Versus spurius. Vide ad versum 651.

V. 650. HIC ACTA REPONUNT. *Hic acta* *σολοικίξει*. Reponere ex libris veteribus,
 HUC ACTA REPONUNT.

V. 651. DISTAT ENIM, SURGANTNE EADEM, SUBEANTNE, CADANTNE. Versus irreptitius et ineptus: *surgant enim et subeant eodem sunt sensu*. Praeterea omnes omnino codices numero singulari habent, *surgantne, subeantne, cadantne*. Mutatum credo a Bonincontro; ut praecedenti versui hunc adaptaret. Atqui interpolator olim aliquis binos versus addiderat;

Contemplare locum caeli sedemque vagarum: Distat enim surgantne eadem, subeantne, cadantne:

hoc est, *eadem vaga stella*: quorum versuum alter, quod in angustiore margine uterque longo spatio scriberentur, ab altero separatus est; cum ab ignavis librariis in textum inducerentur. Nondum quicquam de planetarum aspectibus auctor narraturus erat.

V. 659. LIBRA, CAPER BRUMAM, GENITUSQUE AD FRIGORA PISCIS. *Id est, caper, inquit Scaliger, idemque piscis: est enim pars caper, pars piscis*. Hanc interpretationem secuti sunt alii. Sed sine dubio tacitis sententiis damnarunt poetam tam absurde et incondite

Quartum quaeque locum retinent. duo cernere pisces,
 Et geminos iuvenes, duplicemque in virgine formam,
 Et duo centauri licet uno corpora textu.
 Sic et simplicibus signis stat forma quadrata.
 Nam neque taurus habet comitem, nec iungitur ulli
 Horrendus leo, nec meruit sibi nectere quemquam
 Scorprios, atque uno censetur aquarius astro.
 Sic quaecumque manent quadrato condita templo
 Signa, parem referunt numeris aut tempore sortem.
 Haec veluti cognata manent sub foedere tali: 670

Idcirco

Vulg. v. 661. QUEMQUE. 663. CORPORE TEXTOS. 666. METUIT SINE CORPORE.
 667. CENSENTUR. 670. AC.

dite loquentem. Codex Vossianus, *genitosque*
pisces. Repone,
Libra, caper brumam GENITOSQUE ad
frigora MENSES.

Temporaque efficiunt, simili concordia textu.
 iii, 270. *venietque suo per carmina textu.*
 iv, 415. *et vario consurgunt sidera textu.*

hoc est, menses hibernos. Claudian. Prof. iii,
 224.

Quod gelidi rubeant alieno germine menses.

V. 661. QUARTUM QUEMQUE LOCUM
 RETINENT. Atqui hoc falsum, duplicia signa
 quartum quemque locum retinere: tum enim
 omnes duodecim tenerent, quorum quivis di-
 verso respectu quartus esse potest. Repone igitur,

Quartum quaeque locum retinent.

Hoc est, quaeque signa, ut versu 654.

nam quartum quodque locavit

Eiusdem generis signum.

V. 663. ET DUO CENTAURI LICET U-
 NO CORPORE TEXTOS. *Textos* a Scaligero
 est: *licet*, inquit, *cernere duo contextos in uno*
corpore centauri. Atqui nec ordo vocabulorum
 probus est; nec *duo textos* placet; quasi duo
 isti integra essent animalia, non unius partes.
 Gemblacensis, *uno in corpore mixtum*; et super-
 ne pro varia lectione *textum*. Ceteri tres non
 agnoscunt *in*, et in ipso textu habent *textum*.
 Repone,

Et duo centauri licet uno corpora textu.

Duo corpora centauri uno textu, hoc est, unâ
 commissa, connexa, contexta. *Textus*, usita-
 tum auctori vocabulum: ut ii, 428.

V. 666. NEC METUIT SINE CORPORE
 QUEMQUAM SCORPIOS. Ostendit taurum,
 leonem, scorpion, et aquarium signa esse *sim-*
plicia. Quo igitur pertinet, *scorpion neminem*
metuere? Aut quid omnino est, *quemquam sine*
corpore? *Sine corpore*, inquit Huetius, *subaudi*
adiuncto. Atqui nec illud iure potest subau-
 diri, nec quicquam sententiam iuvat. Restituo
 tibi verba auctoris;

nec MERUIT SIBI NECTERE quemquam
Scorprios.

Errori ansam dedit compendiosa scriptio, *si*
nectere, si necpore. Non meruit scorprios, ut-
 pote totus venenosus, quemquam habere sibi
 connexum, quo duplex signum fieret.

V. 667. ATQUE UNO CENSENTUR A-
 QUARIUS ASTRO. Priore versu iam emen-
 dato, quis non videat legendum esse, CENSE-
 NTUR. Ita Vossianus, et ex recentioribus mul-
 ti.

V. 669. SIGNA PAREM REFERUNT NU-
 MERIS AUT TEMPORE SORTEM. *Tempore*,
 aries, cancer, libra, capricornus, qui cardines
 quattuor anni tempora designant. *Numeris*,
 duo altera quadrata: sic infra, 678.

minor est numeri quam cardinis usus. V.

Idcirco affines signant, gradibusque propinquis
 Accedunt, unoque tenent ab sanguine natos.
 Proxima vicinis subscribunt; tertia quaeque
 Hospitibus: sic astrorum servabitur ordo;
 Quotquot cardinibus, serie variante, moventur. 675
 Quae quamquam in partes divisi quattuor orbis
 Altera quadrata efficiunt; non lege quadrati
 Censentur: minor est numeri, quam cardinis usus.
 Longior in spatium porrecta est linea maius,
 Quae tribus emensis signis facit astra trigona: 680

Haec

Vulg. v. 672. UNAQUE—SUB IMAGINE. 675. PROPRIO QUADRANTE.
 677. SIDERA.

V. 670. AC VELUTICOGNATA MANENT
 SUB FOEDERE TALI. Immo non omnia qua-
 drata cognatos faciunt, sed unum tantum, quod
 quattuor cardines tenet. Repone igitur,

HAEC veluti cognata manent sub foedere
 tali.

Haec ultima, quae tempore parem fortem refe-
 runt, non numeris solis. Sic infra de trigonis:

Haec meliora putant, mentes quae iungere
 possunt.

V. 672. UNAQUE TENENT SUB IMAGI-
 NE NATOS. Quid est una sub imagine? an
 omnes, sub eodem quadrato nati, sunt eadem
 forma corporis? Ridiculum. Repone,

UNOQUE TENENT AB SANGUINE NATOS.

Quadrata, inquit, et affines signant et consan-
 guineos; trigona amicos. Virgil. Aen. viii,
 142.

Sic genus amborum scindit se sanguine ab uno.
 Noster ii, 681. imitantes iura gradumque
 Sanguinis,
 et 685. spodus sub sanguine fallunt.

V. 673. PROXIMA VICINIS SUBSCRI-
 BUNT. Ut quadratum arietis cardinale affines
 et consanguineos generat, ita proxima, tauri
 quadratum, vicinos, et tertia, geminorum qua-
 dratum, hospites. Haec, prima scilicet,
 proxima, tertia. Apparet ergo hunc versum
 et sequentes quinque recte hic a nobis poni:
 nam in manuscriptis et editis veniunt post ver-
 sum 686.

V. 675. QUOTQUOT CARDINIBUS PRO-
 PRIO QUADRANTE MOVENTUR. Pro pro-
 prio quadrante, quod a Scaligero est, libri ve-
 teres proprie variante. Sane quid sibi velit
 proprio quadrante non intelligo: cum quadrans
 non sit quadratum, sed quarta pars quadrati,
 vel alterius rei cuiusvis. Repono,

sic astrorum servabitur ordo;

Quotquot cardinibus, SERIE VARIANTE,
 moventur.

Sic ordo, inquit, astrorum servabitur, pro rata
 quoquo versus a cardinibus distantia; ut proxi-
 ma vicinis dentur, tertia hospitibus; serie as-
 trorum tria quadrata variante. Infra ii, 959.
 quae pervolat omnis

Astrorum series.

Porro hinc constat, virum magnum inconsulto
 hic mutasse ordinem versuum in codicibus re-
 ceptum; cum et hunc 675 ante versum 673
 posuerit.

V. 677. SIDERA QUADRATA EFFICI-
 UNT. Quae, astra scilicet, efficiunt sidera
 quadrata. Quid putidius, cum astra sint idem
 quod sidera? Nec recte dixeris sidera quadra-
 ta. Neque vero minus putide, si calu recto
 acceperis, astra, quae sidera efficiunt quadrata.
 Repone,

ALTERA quadrata efficiunt.

hoc est, duo alia quadrata, praeter quadra-
 tum arietis cardinale.

V.

Haec ad amicitias, imitantes iura gradumque
 Sanguinis, atque animis haerentia foedera ducunt.
 Utque ipsa ex longo coeunt submota recessu,
 Sic nos coniungunt maioribus intervallis.
 Haec meliora putant, mentes quae iungere possunt, 685
 Quam quae nonnumquam foedus sub sanguine fallunt.
 Adde suas partes signis, sua partibus astra:
 Nam nihil in totum fervit sibi: mixta feruntur.
 Ipfis dant vires astris capiuntque vicissim:
 Quae mihi mox certo digesta sub ordine surgent. 690
 Omnibus ex istis ratio est repetenda per artem,
 Pacata infestis signa ut dignoscere possis.
 Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam,
 Et tantum Graio dignari nomine passam,
 Dodecatemoria in titulo signantia causas. 695
 Nam cum tricenae per partes sidera constant,
 Rursus bis senis numerus diducitur omnis.
 Ipsa igitur ratio binas in partibus esse

Dimidiasque

Vulg. v. 682. PECTORA. 689. FINES. 692. PERDISCERE. 694. SIGNARI.

V. 682. ANIMIS HAERENTIA PECTORA.
 Quid hic facit *pectora*? Lege FOEDERA.
 Ducunt ad amicitias et foedera firma. Ut mox
 foedus sub sanguine fallunt.

V. 687. ADDE SUAS PARTES SIGNIS,
 SUA PARTIBUS ASTRA. Cum in omnibus
 membranis hic versus hoc, quo nunc edimus,
 loco feratur; miror qui factum sit, ut et ante
 Scaligerum detrudatur post versum 690. Ordo
 clarus et conspicuus est. Adde suas signis par-
 tes; nam nihil in totum sibi fervit. *Partes* et
 totum antitheta sunt.

V. 689. IPSIS DANT FINES ASTRIS CA-
 PIUNTQUE VICISSIM. Sine dubio *fines*,
 five termini, statuae sunt; quomodo ergo dan-
 tur, et vicissim capiuntur? Repone,

Ipfis dant vires astris capiuntque vicissim.
 Cum *mixta* dicit, et *vires* dicit: haec enim se
 mutuo postulant. Vide ad ii, 859.

692. PACATA INFESTIS SIGNA UT PER-
 DISCERE POSSIS. *Perdiscere* nullo hic sensu
 est. Omnino corrigendum, DIGNOSCERE:
 ut supra ii, 608.

Si tamen et cognata cupis dignoscere signa.

V. 694. SIGNARI NOMINE PASSAM.
 Inepte et ignave *signari*, cum proximo verfi-
 culo sequatur *signantia*. Repone,

DIGNARI NOMINE PASSAM.

Dignari nomine: Priscianus p. 793. Cicero in
 Oeconom. *Homo ex eo numero hominum, qui*
apud nos eo nomine dignantur. Et alibi.

Dimidiasque docet partes. his finibus esse
 Dodecatemorium constat; bis senaque cuncta 700
 Omnibus in signis: quae mundi conditor ille
 Attribuit totidem numero fulgentibus astris;
 Ut fociata forent alterna fidera forte,
 Et similis sibi mundus, et omnia in omnibus astra;
 Quorum mixturis regeret concordia corpus, 705
 Et tutela foret communi mutua causa.
 Idcirco quamquam signis nascantur eisdem,
 Diversos referunt mores, inimicaque vota.
Et saepe in pecudes errat natura, maremque
Femina subsequitur, miscentur sidere partus, 710
 Singula divisim variant quod partibus astra,
 Dodecatemoriis proprias mutantia vires.
 Nunc quae sint cuiusque canam, quove ordine constant:
 Ne vagus ignotis signorum partibus erres.
 Ipsa suo retinent primas in corpore partes 715
 Sidera: vicinae subeuntibus attribuuntur.

Cetera

Vulg. v. 707. NASCUNTUR. 711. QUOT. 713. QUID SIT CUIUSVE.
 716. VICINIS SUBEUNTES.

V. 707. SIGNIS NASCUNTUR EISDEM. Veteres quattuor, NASCANTUR.

V. 709. ET SAEPE IN PECUDES ERRAT NATURA. Hic et sequens versus adulterini sunt: effecti ex libri iv versibus 101, &c.

V. 711. SINGULA DIVISIM VARIANT QUOT PARTIBUS ASTRA. Pro quot vetusti quattuor quod. Recte. Diversos referunt mores, eo quod astra divisim partibus variant.

V. 713. NUNC QUID SIT, CUIUSVE, CANAM, QUOVE ORDINE CONSTET. Cuiusve a Scaligero est; cuias, inquit, pro quale, ut πῶλαπὸν pro ποιῶν. Non opus est tam ig-

noto remedio. Veteres quattuor cuiusque, et ex illis duo constant. Repone,

Nunc, QUAE SINT CUIUSQUE, CANAM, quove ordine CONSTENT.

Nunc dicam, quae sint dodecatemoria cuiusque astra, primum in ariete est arietis ipsius, secundum tauri, tertium geminorum, et sic deinceps, ultimum piscium. Eodem ordine procedendum in reliquis signis.

V. 716. VICINIS SUBEUNTES ATTRIBUUNTUR. Vetusti quattuor, vicinis subeuntibus. Repone igitur,

VICINAE SUBEUNTIBUS ATTRIBUUNTUR. vicinae partes dantur signis subeuntibus sive frequentibus.

W.

Cetera pro numero ducunt ex ordine fortes :

Ultima et extremis ratio conceditur astris .

Singula sic retinent binas in fidere quoque

Dimidiasque sibi partes ; et summa repletur

720

Partibus exactis triginta fidere in omni .

Nec genus est unum , ratio nec prodita simplex ;

Pluribus inque modis verum natura locavit ,

Diduxitque vias ; voluitque per omnia quaeri .

Haec quoque comperta est ratio sub nomine eodem .

Quacumque in parti nascentum tempore luna

726

Constiterit , numeris hanc ter dispone quaternis ,

Sublimi

Vulg. v. 717. PARTES. 719. SIDERA QUAEQUE. 720. SUI. 721. SORTIBUS.

V. 717. CETERA PRO NUMERO DUCUNT EX ORDINE PARTES. Cum ducunt legis, subibit tibi mentem, SORTES legendum esse, non partes. Virgilius Aen. vi, 22.

stat ductis fortibus urna.

et Noster infra ii, 743.

ducunt et singula sortes

Dimidias.

V. 719. SINGULA SIC RETINENT BINAS IN SIDERA QUAEQUE. Libri vetusti pro quaeque habent quoque. Reponere igitur, ut versu 747,

Singula sic retinent binas in sidere quoque.

V. 720. DIMIDIASQUE SUI PARTES. Certe non sui partes; cum singula signa non in se solum, sed in aliis omnibus dodecatemorion habeant. Repono,

Dimidiasque sibi partes.

V. 721. SORTIBUS EXACTIS TRIGINTA SIDERE IN OMNI. Ut versu 717 sortes reponimus pro partes: ita vicissim pro sortibus reponendum hic partibus. Nam partes quidem in omni sidere triginta sunt; sed sortes tantum duodecim. Aut igitur legendum,

Sortibus exactis bis senis sidere in omni.

aut,

Partibus exactis triginta sidere in omni.

V. 730. ET QUAE DEHINC FUERINT, PARTES NUMERARE MEMENTO. Libri vetusti quae et hinc defuerant. Quod Scaligero ridiculum est; et ille suam correctionem sic explicat: Memento attribuere suas partes illi signo, et signis quae dehinc fuerint, sive signis sequentibus. Erravit vir magnus: lege minima mutatione,

QUAEQUE HINC DEFUERANT partes numerare memento.

hoc est, et suas partes et quae hinc defuerant; ut in toto triginta partes primo signo tribuantur. Esto luna in xv parte arietis: et istas xv ei tribue, et alias xv quae defuerant: ut fiant xxx.

V. 731. PROXIMA TRICENAS PARTES SENTENTIA DUCIT. Locus mendosissimus, qui et Scaligero et Huetio crassas tenebras offudit. Vetusti codices pro partes habent pariter; pro ducit, ducunt: Vossianus vero pariterque. Reponere igitur,

Proxima tricenas pariterque sequentia ducant.

Proxima et item sequentia signa triginta partes habeant, donec numerus exhaustur.

V. 732. HIC UBI DEFICIET NUMERUS. Hic et sequentes duo spurii sunt et falsi, ut mox videbis.

V.

Sublimi totidem quia fulgent sidera mundo.
 Inde suas illi signo, quo luna refulsit,
 Quaeque hinc defuerant, partes numerare memento. 730
 Proxima tricenas pariterque sequentia ducunt.

Hic ubi deficiet numerus, tunc summa relicta

In binas sortes adiecta parte locetur

Dimidia, reliquis tribuatur ut ordine signis.

In quo destituent, eius tum luna tenebit 735

Dodecatemorium signi. post cetera ducet

Ordine quaeque suo, sicut stant astra locata.

Haec quoque te ratio ne fallat, perspice paucis.

Maior

Vulg. v. 730. ET QVAE DEHINC FUERINT. 731. PARTES SENTENTIA DUCIT.
 735. QVA——TE IUSTUM. 736. DUCES.

V. 735. IN QVA DESTITUENT TE, IUSTUM LUNA TENEBIT DODECATEMORIUM SIGNI. Vides, opinor, caesuram pede tertio finiri, immodulate. Cur autem *iustum* dicitur dodecatemorium? cum si omnino est dodecatemorium, iustum sit necesse est. Pro *destituent te*, Vossianus *destituente*. Repono,

In quo destituent, eius tum luna tenebit Dodecatemorium signi.

Luna tum tenebit dodecatemorium eius signi, in quo destituent partes sive numeri.

V. 736. POST CETERA DUCES ORDINE QVAEQUE SUO. *Duces* a Scaligero est, qui in hoc dodecatemorium loco, ubi maxime suam operam iactat, maxime erravit. Libri omnes *ducet*. *Postea*, inquit, *luna ducet cetera dodecatemoria*, pro stato ordine astrorum. Sic 717.

Cetera pro numero ducent ex ordine sortes.

Vides iam antitheton, tum luna illius signi dodecatemorium tenebit, post ceterorum signorum, pro cursu lunae et signorum ordine.

CETERUM tota haec dodecatemorium doctrina facile percipietur ope diagrammatis; sine eo difficillime. Tres olim methodi excogitatae sunt, inveniendi in quovis signo dodecatemorii: quae omnes eodem recidunt et eodem perveniunt. Prima et simplicissima est, quam tradit auctor versu 715 et deinceps:

Ipsa suo retinent primas in corpore partes Sidera, vicinae subeuntibus attribuuntur.
 Alia porro via est idem inveniendi; quam auctor docet a versu 725.

Haec quoque comperta est ratio sub nomine eodem:

Quaecumque in parte.

Denique et tertia methodus ab arithmetiis excogitata est, quae eodem cum prioribus pervenit. Esto luna in xiii parte arietis. Divide numerum xiii in partes dimidias: fient partes xxvi. Ex his da v dimidias arietis (quot nempe dimidiis singula dodecatemoria constant) v etiam tauro, v geminis, v cancro, v leoni. Iam dedisti xxv; et ex xxvi restat una: ergo et hac quoque methodo luna incidit in primam dodecatemorii virginis.

Tertiam hanc rationem Porphyrius tradit apud Scaligerum ad versum 747: Manilius vero non attingit, duabus prioribus contentus. Unde constat tres illos versus a versu 732 adalterinos esse. Nam et supervacui sunt, et barbari, et falsi. *Hic ubi deficiet numerus* id ipsum quod versu 735, *In quo destituent partes sive numeri. Tum summa relicta locetur in binas sortes, adiecta parte dimidia.* Quid est *locetur* in sortes? Postremo illud, *reliquis tribuatur* (sive ut libri veteres *tribuantur*) in ordine signis, caret omni sensu: *summa enim relicta* semper in uno signo absumitur.

R

V.

Maior in effectu, minor est: quod partibus ipsis
 Dodecatemorii quid sit quod dicitur esse 740
 Dodecatemorium. namque id per quinque notatur
 Partes. nam totidem praefulgent sidera caelo,
 Quae vaga dicuntur. ducunt et singula sortes.
 Dimidias, viresque in eis et iura capeffunt.
 In quocumque igitur stellae quandoque locatae 745
 Dodecatemorio fuerint, spectare decebit.
 Cuius enim stella in fines in sidere quoque
 Inciderit, dabit effectus pro viribus eius.
 Undique ducenda est ratio per quam omnia constant.
 Verum haec posterius proprio cuncta ordine reddam.
 Nunc satis est docuisse suos ignota per usus: 750
 Ut cum perceptis steterit fiducia membris,
 Hinc totum corpus facili ratione notetur,
 Et bene de summa veniat post singula carmen.
 Ut rudibus pueris monstratur litera primum, 755
 Per

Vulg. v. 747. STELLAE fines. 748. INCIDERINT—IN. 749. MISCENDA.

V. 747. CUIUS ENIM STELLAE FINES
 IN SIDERE QUOQUE INCIDERINT, DA-
 BIT EFFECTUS IN VIRIBUS EIVS. Ora-
 tio solocca est. Libri veteres;

stellae in fine sunt sidere quoque.

Repone,

*Cuius enim STELLA IN fines in sidere quo-
 que*

*INCIDERIT, dabit effectus PRO viribus
 eius.*

Cuius enim dodecatemorii in fines stella inci-
 derit, dabit illud effectus suos pro viribus eius
 stellae. *Inciderit in fines; ut iii, 550.*

si mensis in astrum.

Laetius inciderit.

V. 749. UNDIQUE MISCENDA EST RA-
 TIO. Quid sit miscere rationem nescio, multo
 minus quid sit undique miscere. At Scaliger:

*Usus, inquit, est proprio artis vocabulo. Tu
 tamen repone,*

*Undique DUCENDA est ratio, per quam om-
 nia constant. Infra ii, 768.*

Per partes ducenda fides. et iii, 417.

Haec erit horarum ratio ducenda per orbem.

iv, 915.

An minus est sacris rationem ducere signis.

V. 756. PER FACIEM NOMENQUE SU-
 UM: TUM PONITUR USUS. *Tum ponitur a
 Scaligero est. Libri omnes componitur. Ver-
 sus est spurius: quis enim usus ponitur, cum
 simplices literae monstrantur? Post syllabas et
 verba, tum demum usus traditur et vires re-
 rum, versu 759.*

V. 757. TUNC CONIUNCTA SUIS FOR-
 MATUR SYLLABA NODIS. *Cuinam alii rei
 coniuncta est syllaba? Repone,*

†

Tunc

Per faciem nomenque suum : tum ponitur usus,
 Tunc et vineta suis formatur syllaba nodis.
 Hinc verbi structura venit per membra legendi.
 Tunc rerum vires, atque artis traditur usus,
 Perque pedes proprios nascentia carmina surgunt, 760
 Singulaque in summam prodest didicisse priora.
 Quae nisi constiterint primis fundata elementis,
 Vel sua praepropere dederint praecepta magistri,
 Effluat in vanum rerum praeposterus ordo.
 Sic mihi per totum volitanti carmine mundum; 765
 Obrutaque abstrusa penitus caligine fata,
 Pieridum numeris etiam modulata, canenti;
 Quaque deus regnat revocanti numen ab arce;
 Per partes ducenda fides, et singula rerum
 Sunt gradibus tradenda suis : ut cum omnia certa 770
 Notitia steterint, proprios revocentur ad usus.
 Ac velut in nudis cum surgunt montibus urbes;

Conditor,

Vulg. v. 757. CONIUNCTA. 758. VERBIS. 761. SUMMA. 763. VERSIS QUAE.
 766. ERUTAQUE. 772. VELUTI—MOENIBUS.

Tunc ET VINETA suis formatur syllaba
 nodis.
 c̄ compendiose est con : ē et.

V. 758. HINC VERBIS STRUCTURA VENIT PER MEMBRA LEGENDI. *Membra* a Scaligero est, et recte, ut opinor. Codices universi *per verba*. Sed quo pertinet gerundium illud *legendi*? an *structura legendi*; an *membra vel verba legendi*? Utrumvis ridicule: Huetius corrigit *per verba legendi*. Repone,

Hinc VERBI structura venit per membra legendi.

Verbi singulari numero, ut prius *litera, syllaba*. Per membra; hoc est, verbi per syllabas suas.

V. 761. SINGULAQUE IN SUMMA PRODEST. Immo legendum *in summam*. Prodest, proficit *in summam*.

V. 763. VERSIS, QUAE PROPERE DEDERINT PRAECEPTA MAGISTRI. Libri vetusti, *versaque quae propere*. Repone, VEL SUA PRAEPROPERE dederint praecepta magistri.

V. 766. ERUTAQUE ABSTRUSA. *Eruta penitus*, alterum alteri repugnat. Repone, OBRUTAQUE *abstrusa penitus caligine fata*.

V. 768. QUAE DEUS REGNAT REVOCANTI NUMEN AB ARCE. Libri veteres:

Quoque *deus regnat revocanti numen in arte*.

V. 772. AC VELUTI NUDIS CUM SURGUNT MOENIBUS URBS. *Moenibus* a Scaligero est: omnino contra sententiam. Quid enim est, *nudis moenibus*? et quomodo surgunt

Conditor, ut vacuos muris circumdare colles
 Destinat, ante manu quam tentet scindere fossas,
 Versat opus. ruit ecce nemus, saltusque vetusti 775
 Procumbunt; solemque novum, nova fidera cernunt:
 Pellitur omne loco volucrum genus, omne ferarum;
 Antiquasque domos et nota cubilia relinquunt.
 Ast alii filicem in muros, et marmora templis
 Rimantur; ferrique rigor per tempora nota 780
 Quaeritur: huc artes, huc omnis convenit usus.
 Tunc demum confurgit opus, cum cuncta supersunt;
 Ne medios rumpat cursus praepostera cura.
 Sic mihi cunctanti tantae succedere moli
 Materies primum rerum, ratione remota, 785
 Tradenda est; ratio fit ne post irrita, neve
 Argumenta novis stupeant nascentia rebus.
 Ergo age noscendis animum compone sagacem
 Cardinibus, qui per mundum sunt quattuor omnes
 Dispositi semper, mutantque volantia signa. 790
 Unus ab exortu caeli nascentis in orbem,
 Qui primum terras aequali limite cernit.
 Alter ab adversa respondens aetheris ora,

Unde

Vulg. v. 773. ET. 775. VERTIT. 777. ATQUE.

moenia, prius quam opus destinatur? Lege ex libris omnibus,

Ac VELUT IN nudis cum surgunt MONTIBUS urbes.

Montibus nudis, ut versu sequente vacuos colles. Plerumque urbes in editis et montanis locis olim condebantur.

V. 773. CONDITOR ET VACUOS. Lege et distingue,

Conditor, ut vacuos muris circumdare colles Destinat.

Ut destinat, ut primum destinat.

V. 775. VERTIT OPUS. Quid hoc est? Vertit opus antequam tentet fossas scindere? Vertit, antequam vertat? Repone, VERSAT opus; mente, animo, consilio.

V. 777. PELLITUR OMNE LOCO VOLUCRUM GENUS, ATQUE FERARUM. Lege πεινιστωλέριος,

Pellitur omne loco volucrum genus, OMNE ferarum. ut iv, 86.

Quod

Unde fugit mundus, praeceptisque in tartara tendit.
 Tertius excelsi signat fastigia caeli; 795
 Quo defessus equis Phoebus subsistit anhelis,
 Discernitque diem, mediamque examinat horam.
 Ima tenet quartus fundato nobilis orbe;
 In quo principium est reditus, finisque cadendi
 Sideribus; pariterque occasus cernit et ortus. 800
 Haec loca praecipuas vires, summosque per artem
 Fatorum effectus referunt: quod totus in illis
 Nititur aeternis veluti compagibus orbis.
 Quae nisi perpetuis alterna forte volantem
 Curfibus excipiant, nectantque in vincula, bina 805
 Per latera, atque imum templi summumque cacumen;
 Diffociata fluat resoluta machina mundo.
 Sed diversa tamen vis est in cardine quoque;
 Et pro forte loci variant, atque ordine distant.
 Primus erit, summi qui regnat culmine caeli, 810
 Et medium tenui partitur limite mundum;
 Quem capit excelsa sublimem gloria sede.
 Scilicet haec tutela decet fastigia summa,
 Quicquid ut emineat sibi vindicet, et decus omne
 Afferat,

Vulg. v. 797. DECLINATQUE—MEDIASQUE—UMBRAS. 803. AETHEREIS.

Quod Decius non omne tulit, non omne Camillos.

V. 785. MATERIES PRIMUM, RERUM RATIONE REMOTA. Distingue:

Materies primum rerum, ratione remota.

V. 797. DECLINATQUE DIEM, MEDIASQUE EXAMINAT UMBRAS. Quomodo declinat, qui in ipso fastigio est? et quae sunt mediae umbrae? Repono,

DISCERNITQUE diem, MEDIAMQUE examinat HORAM.

Ita i, 633 de circulo meridiano:

medium praecidit olympum;

Discernitque diem, sextamque examinat horam.

V. 803. NITITUR AETHEREIS VELUTI COMPAGIBUS ORBIS. Quales sunt aetherae compages? raras, credo, et tenues, ac parum firmas. Repono,

Nititur AETERNIS veluti compagibus orbis.

V.

Afferat, et varios tribuendo regnet honores. 815
 Hinc favor, et species, atque omnis gratia vulgi:
 Reddere iura foro, componere legibus urbem:
 Foederibusque suis externas iungere gentes:
 Et pro forte sua cuiusque extollere nomen.
 Proximus, est ima quamquam statione locatus, 820
 Sustinet aeternis nixum radicibus orbem:
 Effectu minor in speciem, sed maior in usum:
 Fundamenta tenet rerum, censusque gubernat.
Quam rata sint fossis, scrutatur, vota metallis;
Atque ex occulto quantum contingere possit. 825
 Tertius aequali pollens in parte, nitentem
 Qui tenet exortum, qua primum sidera surgunt,
 Unde dies redit, et tempus describit in horas:
 Hinc inter Graias horoscopus editur urbes:

Nec

Vulg. v. 817. ORBEM. 820. AST. 821. ALTERIUS. 822. SPECIE—USU.
 826. AEQUE ILLI.

V. 817. COMPONERE LEGIBUS ORBEM.
 Hoc nimium est, totum orbem: satis est, si
 URBEM componat.

V. 820. PROXIMUS AST, IMA QUAM-
 QUAM STATIONE LOCATUS. *Ast* a Scali-
 gero venit: satis inconcinne. Libri omnes,
est. Recte, si recte distinguas;

*Proximus, est ima quamquam statione lo-
 catus.*

V. 821. SUSTINET ALTERNIS NIXUM
 RADICIBUS ORBEM. Quomodo unus et
 idem cardo alternis radicibus? iterum repone,
Sustinet aeternis nixum radicibus orbem.

V. 822. EFFECTU MINOR IN SPECIE,
 SED MAIOR IN USU. Repone,

*Effectu minor in speciem, sed maior in
 usum.* ut v, 152.

*nec in utrum tegmina plantis,
 Sed speciem.*

V. 824. QUAM RATA SINT FOSSIS,
 SCRUTATUR VOTA METALLIS; ATQUE
 EX OCCULTO QUANTUM CONTINGERE
 POSSIT. Libri habent *scrutantur*, et *con-
 tingere possit.* Versus irreptitii et barbari.

V. 826. TERTIUS AEQUE ILLI POL-
 LENS IN PARTE. Libri omnes, *Tertius at-
 que illi*: unde Scaliger scribebat, *aeque illi
 pollens*; hoc est, aequipollens illi. Quorsum
 igitur pertinebit, *in parte?* Repone,
Tertius aequali pollens in parte.

Aequali parte; quia cardines orbem dividunt
 in quatuor partes aequales. Sic ii, 232, ubi
 libri habent, *atque illi degere*, recte a Scali-
 gero emendatum est, *aequali foedere.*

V. 831. HIC TENET ARBITRIUM VI-
 TAE, ATQUE HIC REGULA MORUM EST.
 A codicibus vetustis abest *atque*. Repone,
*Hic tenet arbitrium vitae, hic regula mor-
 rum est.*

ut

Nec capit externum, proprio quia nomine gaudet. 830

Hic tenet arbitrium vitae, hic regula morum est:

Fortunamque dabit rebus, ducetque per artes:

Qualiaque excipiant nascentes tempora prima,

Quos capiant cultus, quali sint sede creati,

Utrumque admixtis subscribent viribus astra. 835

Ultimus, emenso qui condit sidera mundo,

Occasumque tenens submersum despicit orbem;

Pertinet ad rerum summas, finemque laborum,

Coniugia atque epulas, extremaque tempora vitae,

Otiaque, et coetus hominum, cultusque deorum. 840

Nec contentus eris percepto cardine quoquam.

Intervalla etiam memori sunt mente notanda,

Per quadrum dimensa, suas reddentia vires.

Quicquid ab exortu summum curvatur in orbem,

Aetatem

Vulg. v. 831. VITAE ATQUE. 837. RESPICIT. 839. CONIUNGITQUE.
843. MAIUS.

ut Virgilius, *aurai simplicis ignem*: et Lucretius, *vitali lampada tradunt*; et saepe alias.

V. 835. UTRUMQUE ADMIXTIS. Doctissimus Huetius, *Legendum*, ait, utrimque, *astipulantibus libris veteribus*. Immo recentiores tantum *utrimque*; vetustus quisque *utrumque*: quod et sententia postulat. *Utrumque subscribent*, prout bene vel male subscribent. Sic iii, 119.

Atque, utrumque regunt dominantia sidera, parat. et iii, 128.

Si male subscribunt stellae per signa locatae.

V. 837. SUBMERSUM RESPICIT ORBEM. Immo ut libri omnes *DESPICIT*; sic Virgil. Aen. i. 228. *cum Iuppiter aethere summo Despicens mare velivolam terrasque iacentes.*

V. 839. CONIUNGITQUE EPULAS. Quid

est *coniungere epulas*? quid reliqua? quid *coniungere cultus deorum*? Codex Vossianus: *eiungiatque atque epulas*: hoc erat,

CONIUGIA ATQUE epulas, extremaque tempora vitae.

Miror hoc Scaligerum non animadvertisse; cum ex Paulo Alexandrino notaverit, hunc cardinem dici *ἡμιμόλιον*, sive nuptias apparentem.

V. 843. PER MAIUS DIMENSA. Si interrogas, quo sensu accipiant *per maius*, nihil respondebunt. Repone,

Per QUADRUM dimensa, suas reddentia vires.

hoc est, per quattuor partes aequales; ut supra ii, 322.

Quod cum totius numeri qui construit orbem, Nongentae quadrum partes per sidera reddant.

Quadrum sive pars quarta numeri cccxl est xc.

V.

Aetatem primam nascentisque afferit annos. 845
 Quod summo premitur devexum culmine mundi,
 Donec ad occasus veniat; puerilibus annis
 Succedit, teneramque regit sub fede iuventam.
 Quae pars occasus infra est, imumque sub orbem
 Descendit; regit haec maturae tempora vitae, 850
 Perpetua serie varioque exercita cursu.
 At qua perficitur cursus quadrante sub imo,
 Tarda supinatum lassatis viribus arcum
 Ascendens; feros demum complectitur annos,
 Labentemque diem vitae, tremulamque senectam. 855
 Omne quidem signum sub qualicumque figura
 Partibus inficitur mundi: locus imperat astris,

Et

Vulg. v. 845. AETATIS PRIMAE. 848. GERIT. 849. INTER. 851. ET PROPRIA.
 852. REDEUNTE. 855. LABENTESQUE DIEB.

V. 845. AETATIS PRIMAE NASCENTISQUE ASSERIT ANNOS. Hoc est, primae nascentisque aetatis. Non admodum belle. *Nascentis* quidem et codices habent; sed more solemni pro accusativo plurali. Repone,

AETATEM PRIMAM nascentesque afferit annos.

V. 848. TENERAMQUE GERIT SUB SEDE IUVENTAM. Libri omnes *regit*. Hoc tamen mendum in utraque Scaligeri editione haesit.

V. 849. QUAE PARS OCCASUS INTER, IMUMQUE SUB ORBEM DESCENDIT. Quid est *inter occasus*? In margine libri Gemblacensis notatur locus ut mendosus. Quid si sic locum refingas,

Quae pars occasus INFRAEST, imumque sub orbem

Descendit. ut *Nostr* ii, 502.
 atque animo complexa est scorpion infra.

V. 851. ET PROPRIA SERIE VARIOQUE EXERCITA CURSU. Nec coniunctio *et* locum hic habet; nec *propria serie* quid sit, quisquam explicaverit. Repone,

PERPETUA serie varioque exercita cursu.
 Perpetua laborum serie: ut supra 804.
 perpetuis—volantem *Cursibus*.

V. 852. AT QUAE PERFICITUR CURSUS REDEUNTE SUB IMO. Quid vero est, *sub imo redeunte*? Repone,

At qua perficitur cursus QUADRANTE sub imo.

ut supra 843, *Per quadrum dimensa*. Nempe cardines caelum dimetiuntur per quattuor quadrantes.

V. 855. LABENTESQUE DIEB VITAE. Elegantius vetusti codices;

LABENTEMQUE DIEM vitae tremulamque senectam.

nempe vita hominum uni diei comparatur; cuius pars postrema quasi senecta est. Virgilius *Aen. xi*, 913.

*Ni roseos fessus iam gurgite Phoebus Ibero
 Tinguat equos, noctemque die labente reducat.*

V. 858. ET DOTES NOXAMQUE FACIT. Non idem locus utrumque facit. Repone igitur,

Et dotes NOXAMVE facit.

V.

Et dotes noxamve facit. vertuntur in orbem
 Singula, et accipiunt vires ultroque remittunt.
 Vincit enim natura genus, legesque ministrat 860
 Finibus in propriis, et praetereuntia cogit
 Esse sui moris, vario nunc ditia honore,
 Nunc sterilis poenam referentia sidera sedis.
 Quae super exortum est a summo tertia caelo,
 Infelix regio, rebusque inimica futuris, 865
 Et vitio fecunda nimis: nec sola sed illi
 Par erit, adverso quae fulget fidere sedes.
Iuncta sub occasu, neu praestet cardine mundi,
 Utraque praetenta fertur deiecta ruina:
 Porta laboris erit; scandendum est, atque cadendum. 870
 Nec

Vulg. v. 858. NOXAMQUE. 859. CAELOQUE. 862. DIVES. 863. POENAMQUE
 FERENTIA—SAECLIS. 869. UT QUAE PRAETERITA.

V. 859. ET ACCIPIUNT VIRES, CAELOQUE REMITTUNT. Ignare dictum caeloque. Vossianus cardoque. Repone,

Singula, et accipiunt vires ULTROQUE remittunt.

ut iv, 505.

Accipiunt proprias vires ultroque remittunt.

V. 862. VARIO NUNC DIVES HONORE, NUNC STERILIS, POENAMQUE FERENTIA SIDERA SAECLIS. *Actum erat, ait Scaliger, de hoc loco absque ope Gemblacensis, qui habet saeculis. Immo actum erit, si saeculis legamus; et miror tam ineptam sententiam, tam barbaram orationem tanto ingenio placere potuisse. Sedis habent tres reliqui vetusti: ut versu 848.*

teneramque regit sub sede iuventam.

et 867. *adverso quae fulget fidere sedes.*

et 874. *Typhonis habentur Horrendi sedes. Corrige totum locum;*

et praetereuntia cogit

*Esse sui moris, vario nunc DITIA honore,
 Nunc sterilis poenam REFERENTIA sidera
 SEDIS.*

Natura, inquit, sedis vincit genus, et cogit

praetereuntia sidera sui moris esse, sive sibi obtemperare, et ex se effectum sumere, nunc ditia, nunc referentia poenam sterilis sedis; sive nunc ditia et honorata, nunc egena et mendica. Ditia; ut iv, 755.

Et molles Arabas, silvarum ditia regna.

Referentia; ut Noster ii, 249.

Vel quae fessa sedent pigras referentia mentes.

Et alibi.

V. 868. IUNCTA SUB OCCASU, NEU PRAESTET CARDINE MUNDI. Sic et libri: sed versus spurius est, insulfus et barbarus.

V. 869. UT QUAE PRAETERITA FERTUR DEIECTA RUINA. *Ut quae a Scalligero est; quo nomine doctissimo Huetio poenas dedit. Ipse tamen Huetius patienter admisit praeterita. Quo quae so sensu? nam si ruina praeterita est, quid restat metuendum, quo feratur deiecta? Quid, quod si scandendum sit, non iam praeterit ruina, sed imminet. Recte libri veteres,*

UTRAQUE PRAETENTA fertur deiecta ruina.

S

Utraque

Nec melior super occasus, contraque sub ortu
 Sors agitur mundi. praeceps haec, illa superne
 Pendens, aut metuit vicino cardine finem,
 Aut fraudata cadet. merito Typhonis habentur
 Horrendi sedes, quem tellus saeva profudit 875
 Cum bellum caelo peperit: vix matre minores
 Extiterunt partus; sed fulmine rursus in alvum
 Compulsi, montesque super rediere cadentes;
 Cessit et in tumulum belli vitaeque Typhoeus.
 Ipsa tremit mater flagrantem monte sub Aetnae. 880
 At, quae fulgentis sequitur fastigia caeli,
 Proxima vix ipsi cedat cui iungitur astro;
 Spe melior, palmamque petens, victrixque priorum
 Altius infurgit, summae comes addita fini:

In

Vulg. v. 871. OCCASUM. 875. HORRENDAE. 876. NEC. 877. ALTUM. 879. TYPHOEO.
 881. FULGENTI—CAELO. 882. NEVE—QUI FUNGITUR.

Utraque deiecta, demissa, humilis, tristis, fertur, praetenta et obversante oculis ruina: huic ne scandendo cadat, illi ne cadendo praeceps ruat.

V. 871. NEC MELIOR SUPER OCCASUM. Libri veteres *super OCCASUS.*

V. 875. MERITO TYPHONIS HABENTUR HORRENDAE SEDES. Repono, HORRENDI: ut ad Typhona referatur, non ad sedes.

V. 876. NEC MATRE MINORES EXTITERUNT PARTUS. Hoc vero omnem fidem excedit, ut partus aequales sint matri. Demes de hyperbolae tumore; si legeris,
 VIX matre minores.

V. 877. SED FULMINE RURSUS IN ALTUM COMPULSI. Quodnam in altum? Repono,
 sed fulmine rursus in ALVUM.
 Compulsi.

In alvum matris. Profudit habuimus, et peperit, et partus. Et certe si montes super eos rediere; necessario in matris alvum compulsi erant.

Et sic iii, 6.

Fulminis et flamma partus in matre sepultos. In matre, hoc est, in matris alvo.

V. 879. CESSIT ET IN TUMULUM BELLI VITAEQUE TYPHOEO. Codices omnes TYPHOEOUS; quod interpolavit Scaliger. Placeat librorum lectio. ut iii, 25.

In populi unius leges ut cesserit orbis. Tumulus belli vitaeque, audax quidem figura; sed sepultum bellum, et vitam sepultam dixerunt alii.

V. 881. AT QUAE FULGENTI SEQUITUR FASTIGIA CAELO PROXIMA. Quae constructio, quive sensus? *fastigia proxima caelo?* certe fastigia non proxima sunt, sed summa. Libri omnes, *Atque resfulgentis.* Repono igitur, [LI.]

At quae FULGENTIS sequitur fastigia CAELO PROXIMA, femininum singulare.

V. 882. NEVE IPSI CEDAT QUI FUNGITUR ASTRO. Pro neve codex Vossianus non. Lege tamen,

VIX IPSI CEDAT CUI IUNGITUR ASTRO.

VIX

In peiusque manent cursus, nec vota supersunt. 885
 Quocirca minime est mirum, si proxima summae
 Atque eadem interior, fortunae forte dicatur,
 Cui titulus forti: censum sic proxima Graiae
 Nostra subit linguae, vertitque a nomine nomen.
 Iuppiter hac habitat: fortunae crede regenti. 890
 Huic in peruersum similis deiecta sub orbe,
 Imaque submersi contingens culmina mundi,
 Adversa quae parte nitet; defessa peracta
 Militia, rursusque novo devota labori,
 Cardinis et subitura iugum fortemque potentem, 895
 Nondum sentit onus mundi, iam sperat honorem.
 Daemonien memorant Graii: Romana per ora
 Quaeritur in versu titulus. tu corde sagaci

Conde

Vulg. v. 885. IMPERIIS. 886. SUMMO. 887. VENERANDA. 888. FELIX—SI.
 890. HOC. 892. FULMINA. 898. INVERSO—SUB.

vix summo fastigio cedat. Etiam Huetius cui iungitur.

V. 885. IMPERIISQUE MANENT CURSUS. Libri omnes; IN PEIUSQUE manent cursus: recte. Mutavit Scaliger, eo nomine ab Huetio castigatus.

V. 886. SI PROXIMA SUMMO. Lege SUMMAE; id est, sedi, fini, domui.

V. 887. VENERANDA SORTE DICATUR, CUI TITULUS FELIX. Dicatur, hic est dedicatur, consecratur. Cuiam igitur dicatur? nemini. At Graecis dicitur Αγαθὴ τύχη . Repone ergo,

si proxima summae
 Atque eadem interior, FORTUNAE forte dicatur,
 Cui titulus FORTI: censum sic proxima Graiae
 Nostra subit linguae, vertitque a nomine nomen.

Nempe quod Graecis Αγαθὴ τύχη , id Latini fors fortuna. Mox sequitur, 890,

fortunae crede regenti.

Prius igitur dixerat, fortunae hanc dicatam esse. Ovid. Fast. vi, 773.

Quam cito fortunae venerunt fortis honores? et, sic deam, laeti, fortem celebrate, Quirites.

V. 890. IUPPITER HOC HABITAT. Immo HAC habitat.

892. IMAQUE SUBMERSI CONTINGENS FULMINA MUNDI. Codices quidem *fulmina*; quod interpretatur Scaliger *fulmenta*; ut momina, momenta. Nihil quicquam potuit vel doctius vel absurdus. Repone CULMINA, ut et ipse in prior editione coniecerat. Submersus quoque mundus suum habet culmen, aequae ac noster: quia *supraque videtur Ipse sibi*. Ita supra ii, 806.

Per latera, atque imum templi summumque cacumen.

V. 898. ROMANA PER ORA QUAERITUR INVERSO TITULUS. Vetus quatuor,

Quaeritur in versu titulus.

Recte. *Daemonie* latino quidem vocabulo exprimi

Conde locum, numenque dei nomenque potentis.
 Quae tibi posterius magnos revocentur ad usus. 900
 Hic momenta manent nostrae plerumque salutis,
 Bellaque morborum caecis pugnancia telis,
 Viribus ambigua in geminis casusque deique,
 Nunc huc nunc illuc fortem mutantis utramque.
 Sed medium post articulum, curvataque primum 905
 Culmina nutantis summo de vertice mundi,
 Degere Phoebus amat: sub quo quoque corpora nostra

Dotes

Vulg. v. 900. REVOCANTUR. 903. AMBIGUUM—CAUSAQUE DIEI.
 905. MEDII post ASTRA DIE. 907. AETHERA.

primi potest, sed non tali quod *in versu* stet hexametro. Ita Critias in elegia, quia Αλκιβιάδης in elego stare nequit, iambeum eius vice posuit:

Καὶ νῦν Κλεινίης υἱὸν Ἀθηναίων σφρανώσω
 Ἀλκιβιάδην, νέοισιν ὑμνήσας τρόποις.
 Οὐ γὰρ πῶς ἦν τένομ' ἐΦαρμόζειν ἐλεγείῳ
 Νῦν δ' ἐν ἱαμβείῳ κείσεται ἐκ ἀμείρωσ.
 Mox eodem versu, pro *sub corde sagaci*, lege,
 Τῦ corde sagaci. Conde corde; ut iii, 46.
vigilanti condita sensu.

V. 900. MAGNOS REVOCANTUR AD USUS. Repone,

magnos REVOCANTUR ad usus.

ut supra, ii, 771. *proprius revocentur ad usus.* nam et ibi vetusti quattuor, *revocantur.*

V. 903. VIRIBUS AMBIGUUM GEMINIS CAUSAQUE DIEI. Quid sit *causae diei*, nemo intelligat: et frustra se torquent viri summi Scaliger et Huetius: hic etiam insignem versuum traiectionem causatur. Pro *causae diei*, Gemblacensis, Lipsiensis et Vossianus *causaeque diei*; Venetus *causaeque dieisque*. Idem Venetus, *ambiguam*. Repono,

Viribus AMBIGUA IN GEMINIS CASUSQUE DIEIQUE.

Momenta salutis, bella morborum, ambigua in geminis viribus et casus et dei qui versu 899 huic sedi praesidet, quique utramque sortem et salutis et morborum huc illuc mutat. Sic Macareus Ulixei comes, Ovid. Met. xiv, 162.

*Noscit Achaemeniden; improvisoque reperi-
 tum
 Vivere miratus, Qui te casusve deusve
 Servat, Achaemenide?*

905. SED MEDII POST ASTRA DIE, CURVATAQUE PRIMUM CULMINA NUTANTIS SUMMO DE VERTICE MUNDI, AETHERA PHOEBUS AMAT. Locus mendosissimus: *post astra*; vel, ut ille tentabat, *post castra*; suspectum Scaligero est: item illud *aethera*, quod timide tamen mutabat in *atria*. Haec vero iure suspecta sunt; nihil enim sani intus habent. Libri omnes; *Sed medium post astra diem*. Hinc repono,

*Sed MEDIUM post ARTICULUM curvata-
 que primum*

*Culmina nutantis summo de vertice mundi
 DEGERE Phoebus amat.*

Phoebus amat degere; quippe haec est *domus solis*. Ita supra ii, 890.

Juppiter hac habitat.

Post medium articulum; id est, post ipsum cardinem. *Articuli* sunt quattuor cardines; ut supra ii, 430. aries et libra,

mediis hiemem inter et aestum

Articulis. et 656.

*Quattuor aequali caelum discrimine signant,
 In quibus articulos anni deus ipse creavit.*

iv, 164.

*Cancer ad ardentem fulgens in cardine metam.
 Articulum mundi retinet, luceque restetit.*

V. 908. SUB QUO QUOQUE CORPORA NOSTRA DECERNUNT VITIA, ET FOR-

Dotes et vitia et fortunam ex viribus eius
 Concipiunt. deus ille locus sub nomine Graio
 Dicitur. huic adversa nitens, quae prima refurgit 910
 Sedibus ex imis iterumque reducit olympum,
 Pars mundi furvumque nitet, mortesque gubernat;
 Et dominam agnoscit Phoeben, fraterna videntem
 Terga, per adversas caeli fulgentia partes.
Fataque damnosis imitantem finibus oris. 915
 Huic parti dea nomen erit Romana per ora:

Graecia

Vulg. v. 908. DECERNUNT. 911. iterum reducit. 912. FULVUMQUE—
 NOCTEMQUE. 914. REGNA.

TUNAM EX VIRIBUS EIUS CONCIPIUNT. *Decernere vitia*, absurdum et sensu nullo est. Scaliger in priore editione, *decernunt vitam*: in secunda locum intactum reliquit, professus se nullam opem adferre posse. Huetius, *decernunt vitam*. Sed illud fidem excedit, ex domo solis, qui fons vitae et salutis est, nihil nisi *vitia* contrahi. Quid literas et apices captamus, de sententia ipsa securi? Illud primum animadverti, *vitia* ad *concipiunt* referendum esse; quo agnito, nullus *τῶν* *decernunt* relictus erat locus. Repono tibi veram lectionem,

sub quo quoque corpora nostra
 DOTES ET *vitia et fortunam ex viribus*
 eius *Concipiunt.*

Dotes et vitia corporis inter se opponuntur. Suetonius in Tito iii. *In puero statim corporis animique dotes exsplenduerunt.* Noster supra ii, 858. *locus imperat astris,*
Et dotes noxamve facit.

V. 911. ITERUM REDUCIT OLYMPUM.
 Lege, ut codices recentiores habent,
 ITERUMQUE *reducit olympum.*
 Hoc postulat ipsa constructio.

V. 912. FULVUMQUE NITET, NOCTEMQUE GUBERNAT. Quomodo *sodes noctem* gubernat haec sedes? Nox non omnino dependet ab his xii locis. *Gemblacensis*, inquit Scaliger, *mendose*, mortisque gubernat. Atqui hoc mendosum mox prope aberit a vero. Non *Gemblacensis* modo, sed et *Lipsiensis* et

Venetus, mortisque; hoc est, more veteri, *mortesque*; *Voisianus mortemque*. Repone, *FURVUMQUE nitet, MORTESQUE gubernat.* *Mortes*, non *noctem*; fata enim fortunaeque *hominum*, non *temporum vices*, haec sedes regunt. Ut una ii, 848.

teneramque regit sub sede iuventam:
 alia 850. *regit haec matura tempora vitae*:
 alia 854. *seros demum complectitur annos.*
 ita haec *mortes* gubernat. Porro etiam *furvum nitet*, reponimus pro *fulvum*. Haec enim sedes *ab imis sedibus prima refurgit*; et *Dianae* seu *Hecatae* et *Proserpinae* dicata est. *Nitet* igitur aliquantulum, sed *furvum* et *subobscurum*. Horat. Carm. ii, xiii, 21.

Quam paene furvae regna Proserpinae,
Et indicantem vidimus Aeacum.
 De vocabulo *furvus*, ut saepe immutatum sit in *fulvus* et *fuscus*, vide praeter alios. Nic. Heinſium ad Ovid. Met. iii, 272.

V. 914. FRATERNA VIDENTEM REGNA, PER ADVERSAS CAELI FULGENTIA PARTES, FATAQUE DAMNOSIS IMITANTEM FINIBUS ORIS. *Finibus oris*, libri omnes cum Scaligero; editiones priscae *orbis*. Nihil interest. Alter enim horum versuum mendosus, alter spurius. Repone,

fraterna videntem
 TERGA, *per adversas caeli fulgentia partes.*
Terga, inquam, non *regna*. Nec enim *regna* solis lucent; et sol, ex doctrina etiam auctoris, ubique regnat; die in nostro hemisphaerio, nocte

Graecia voce sua titulum designat eundem.
 Arce sed in caeli, qua summa acclivia finem
 Inveniunt, qua principium declivia sumunt,
 Culminaque insurgunt occasus inter et ortus, 920
 Suspenduntque suo libratum examine mundum;
 Afferit hanc Cytherea sibi per fidera sedem,
 Et velut in facie mundi sua collocat ora,
 Per quae humana regit. propria est haec reddita parti
 Vis, ut connubia et thalamos tedarque gubernet. 925
 Haec tutela decet Venerem, sua tela movere.
 Nomen erit fortuna loco; quod percipe mente,
 Ut brevia in longo compendia carmine praestem.
 At qua subsidit converso cardine mundus
 Fundamenta tenens, adversum et suspicit orbem, 930
 Ac media sub nocte iacet; Saturnus in illa
 Parte suas agitatur vires, deiectus et ipse
 Imperio quondam mundi folioque deorum;
 Et pater in patrios exercet numina casus,
 Fortunamque senum. prima est tutela duorum, 935
 Nascentum

Vulg. v. 923. VELUTI FACIEM. 925. AC.

nocte infra horizontem. *Terga*, ut mox ii, 950, de domo in occasu,

Tergaque prospicit Phoebi, qui viderat ora.

Secundus, ut dixi, a mala manu est. Quid enim est *imitantem fata*? quid *damnosus finibus*, seu *oris* five *orbis*? nullus his inest sensus; si verba ipsa respicias, non barbari mentem interpolatoris; qui hunc versum finxit ex iii, 197.

Consule tum Phoeben imitantem lumina fratris. quasi non aliud esset *imitari lumina*; aliud et prorsus absurdum, *imitari fata*.

V. 923. ET VELUTI FACIEM MUNDI SUA COLLOCAT ORA. Huetius corrigit, *Et velut in faciem.* Immo repono,

Et VELUT IN FACIE mundi sua collocat ora.

V. 925. AC THALAMOS. Libri omnes ET thalamos.

V. 940. RESPICE, QUA SOLIDO NASCENTIA SIGNA RECURSU. Sic libri omnes: sed reponendum,

Respice, qua SOLITOS nascentia signa RECURSU Incipiunt.

V. 943. TE TUA TEMPLA FERUNT. Libri veteres recte,

HAEC tua templa.

V. 944. O FACIES SIGNATA NOTA. Hi duo

Nascentum atque patrum, quae tali condita parte est.
 Asper, et attentus, titulum cui Graecia fecit
 Daemonium, signatque suas pro nomine vires.
 Nunc age surgentem primo de cardine mundum
 Respice, qua solitos nascentia signa recursus 940
 Incipiunt; udus gelidis ut Phoebus ab undis
 Enatat, et fulvo paulatim accenditur igne:
 Haec tua templa ferunt, Maia Cyllenie nate,
 O facies signata nota. quod nomen et ipsi
 Auctores tibi dant artis, quae ducit Olympum: 945
 In quibus fortunam natorum condidit omnem
 Natura, eque illis suspendit vota parentum.
 Unus in occasu locus est super: ille ruentem
 Praecipitat mundum, tenebris et sidera mergit,
 Tergaque prospectat Phoebi, qui viderat ora. 950
 Ne mirere, nigri si Ditis ianua fertur,
 Et finem vitae retinet, mortique dicatur.
 Hic etiam ipse dies moritur, terrasque per orbem
 Subripit, et noctis caelum sub carcere claudit.

Nec

Vulg. v. 940. SOLIDO—RECURSU. 943. TE. 946. QUA. 947. ILLA. 949. TERRIS—
 MERSAT. 952. LOCATUR. 953. HINC—TERRAEQUE. 954. CAPTUM.

duo spurii sunt, et prorsus inexplicabiles. Quae enim facies? qua nota? quod nomen? Cautè igitur Scaliger et Huetius silentio rem dissimulabant.

V. 946. IN QUA FORTUNAM. Lege In quibus, templis scilicet. Et versu 947, pro illa lege ILLIS.

V. 949. ILLE RUENTEM PRAECIPITAT MUNDUM TERRIS ET SIDERA MERSAT. Itane vero? praecipitat mundum terris?

Quid si redeo ad illos qui aiunt, Quid si nunc caelum ruat? Libri veteres merfit. Responde,

ille ruentem Praecipitat mundum, TENEBRIS ET SIDERA MERGIT.

Sic i, 222. *Mersa nigris umbris.* et Virgil. Aen. vi, 267. *caligine mersar.* et Noster iv, 388. *in magna mergis caligine mentem.*

V. 952. ET FINEM VITAE RETINET, MORTIQUE LOCATUR. Illa verba mortique locatur a nostris libris absunt: in quibus lacuna hic visitur. Reponendum erat,

Et finem vitae retinet, mortique DICATUR. ut iii, 120.

Quintus coniugio gradus est per signa dictus. et saepe alias.

V. 953. HINC ETIAM IPSE DIES MORITUR, TERRAEQUE PER ORBEM SUBRIPIT, ET NOCTIS CAPTUM SUB CARCERE CLAUDIT. *Terraeque* a Scaligero est; *Subripit,*

Necnon et fidei tutelam vindicat ipsam, 95
 Pectoris et pondus. tanta est in sede potestas,
 Quae vocat et condit Phoebum, recipitque refertque,
 Continuatque diem. tali sub forte notandae
 Templorum tibi sunt vires, quae pervolat omnis
 Astrorum series, ducitque et commodat illis 960
 Ipsa suas leges; stellaeque ex ordine certo,
 Ut natura finit, lustrant; variasque locorum
 Efficiunt vires; utcumque aliena capeffunt
 Regna, et in externis subsidunt hospita castris.
 Haec mihi sub certa stellarum parte canentur. 965
 Nunc fatis est caeli partes titulosque notasse,

Efficiunt

Vulg. v. 958. CONSUMITQUE—SORTE. 959. QUAS. 961. IPSE.

ripit, inquit, diem per terrae orbem et tumorem. Quid vero illud erit, dies surripit diem?

Libri omnes, terrasque. Repone,

HIC ETIAM IPSE DIES MORITUR, TERRASQUE
 per orbem

Subripit, et noctis CAELUM sub carcere
 claudit.

Dies morte sua subripit terras per totum orbem: subripit, eo quod amplius conspici nequeunt, et similiter caelum claudit. Virgilius Aen. i, 92.

Eripiunt subito nubes caelumque diemque.

V. 958. QUAE VOCAT ET CONDIT PHOEBUM, RECIPITQUE REFERTQUE, CONSUMITQUE DIEM. Itane, inquit Scaliger, occasus refert Phoebum? certe ortus refert. Aliud agebat auctor, cum haec caneret: haec non probantur nobis. Silet hic Huetius, alias semper paratus ad Scaligerum castigandum. Nos poetae laboranti sic succurrimus. Libri omnes, consumatque diem. Repono,

Quae vocat et condit Phoebum, recipitque
 refertque,

CONTINUATQUE DIEM.

Sedes haec, in nostro occasu sita, vocat solem

et condit diverso respectu; condit sub nostro horizonte, vocat ad horizontem contrarium, cui tunc sol exoritur; recipit solem a nobis, refert ad illos: et continuat diem, qui a nobis ad illos sine intermissione transit.

V. 958. TALISUB LEGE NOTANDAE. Gemblacensis sub nocte, et Lipsiensis in textu lege, sed inter lineas nocte. Dederat auctor, tali sub sorte notandae.

Sic i, 108.

Quasque vices agerent, certa sub forte notavit.

V. 959. QUAS PERVOLAT OMNIS ASTRO-
 RUM SERIES. Lege, QUAE pervolat.
 Quae templa, non quas vires.

V. 961. IPSE SUAS LEGES. Ipse nihil habet, quo referri possit. Gemblacensis, Vof-
 fianus, Venetus IPSA: ipsa series astrorum.

V. 969. OCTO TOPOS: PER QUOS STELLAE
 DIVERSA VOLENTES QUOS REDDENT
 MOTUS. Volentes Scaligeri est. Libri omnes volantes, et reddant. Repono,
 per quos stellae in diversa VOLANTES
 QUOS REDDANT MOTUS.

In

Effectusque loci per se cuiusque, deosque,
 Cui parti nomen posuit, qui condidit artem,
 Octo topus; per quos stellae in diversa volantes
 Quos reddant motus, proprio venit ordine rerum. 970
 M.

Vulg. v. 969. stellae diversa volentes. 970. reddent.

In diversa volantes: ut Noster i, 207.
In convexa volans.

Octo, posteriore brevi: ut Martialis ix, 31.
Octo vides patulo pendere numismata rostro.

T